

ફેરે તે ચરે!

બેકાર લાઠ્યો હિંમતથી બાહેર
પડ્યા અને પછી કેવા તડાકાથી
તર થયા તેની ઘડા લાયક વાર્તા.

પ્રગટ કર્તા:—રતનશાહ એફ. અચારીઆ,
ડે. “વાર્તા વિભાગ” ફેરરીટ, કાફરડ મારકેટ મુંબઈ

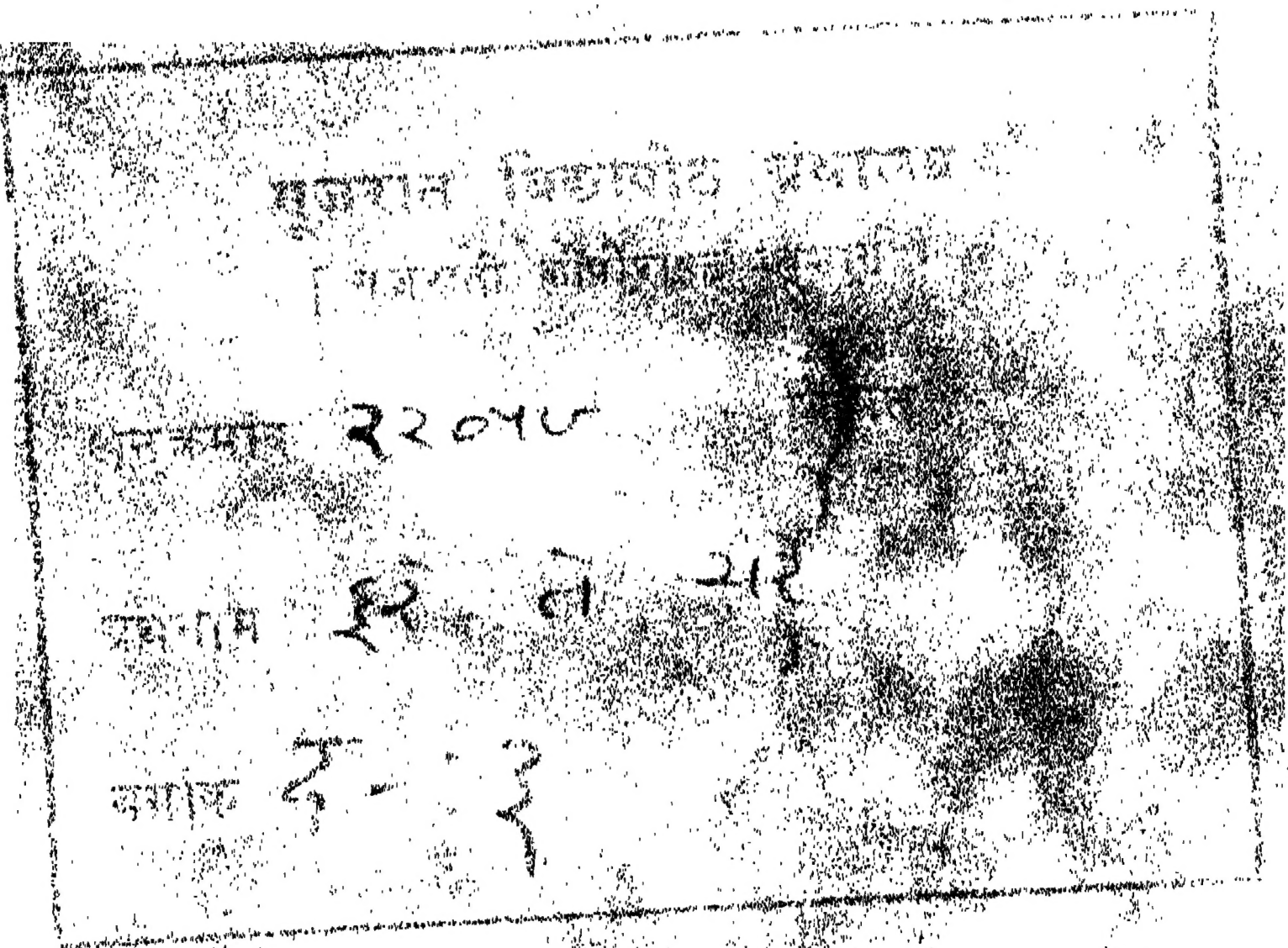
વાર્તા વિભાગ પુસ્તક ૮૫ મું.

હિંમત.....એ.....આના.

તદન મફત.

શારીરિક શાસ્ત્રને સમજાવનાર, તંદુરસ્તીનાં નીવડેલા બતાવનાર, હિતમ સંતતી પેદા થવાનું સાધન કહેનાર અને શરીરના રોગોને મટાડી શરીર બળવાન બનાવવાનો ઉપદેશ આપનાર જીંદગીનું અમૂલ્ય નામનું વૈદ્યાય પુસ્તક પડે) પાનાનું જે કામ એક પોસ્ટ કાર્ડ લખી મંગાવે તેને માત્ર મોકલાય છે. પુસ્તક મલવાનું ઠેકાણું:—

ડાક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ રાજકોટ
કાઠીયાવાડ

લાવવા માટે આ લેખ ફોટોમૅક કલાબ છે. આઉસ એકનો કપીના રૂપીઆ આદ.

ડાક્ટર કાલીદાસ મોતીરામ-રાજકોટ-કાઠીયાવાડ

મુંબઈમાં હવા મલવાનું ઠેકાણું:—

મેશર્સ ફ્રેન્ચ એન્ડ કું. લીમીટેડ તથા

કાકરા બારકેટની અંદર અચારીઆની દુકાન ઉપર

ફરે તે ચરે!

બેકાર બાઇઓ હિંમતથી બાહેર પડ્યા અને પછી
કેવા તડાકાથી તર થયા તેની ઘડા લાયક વાર્તા.

લખનાર—B. L. M. (જમશેદપુર.)

“વાર્તા વિભાગ,” ડૉ. કાદરડ મારકેટ અંદર; સુબંધ, ૧.

પ્રકરણ—૧ છં.

તેઓ બન્ને સગા બાઇઓ હતા, આ રૂસ્તમ અને સોરાબ મોદી. રૂસ્તમની હિમર જ્યારે એકવીસ વરસની હતી ત્યારે તેનો બાઇ સોરાબ તેનાથી ફક્ત દોઢ વરસ નવો હતો. આ બન્ને બાઇઓ જખરદસ્ત કદાવર ખાંધાનાં, અતીષણાં મજબુત, અને ખરેખરાજ પહેલવાનીજ કદ ધરાવતા હતા. બન્ને ખીરાદરોએ પોતાનાં વહાલા પીતાજીનું માયાજી શીગઢજ છેક નાનપણથીજ ખોડી દીધું હતું, અને હાલમાં તેઓ પોતાની ગરીબ વીધવા માતા સાથે ટોટ તરફ એક ઘણાંજ ગરીબ અને ગીચ લત્તા પર આવેલાં એક મકાંનને ભેગતળાયે અતી ઘણી ગરીબ અવસ્થામાં અવટયાં મોરતાં રહેતાં હતા. આ ત્રણ જણ ઉપરાંત તેઓનાં ઘરમાં તેઓની માતા બચુ-બાઇની મરહુમ બેદનની એક દીકરી રોશન કરીને પણ નાનપણથીજ ત્યાં તેઓને ઘરે મોટી થઈ ઉધરી હતી. આ સુંદર રોશન સદંતરજ એક નાવારેસ હતી અને તેણીનાં માત-પીતા આ ગરીબ છોકરીને નાનપણથીજ એખલી અટુલી છોડી બેહેસ્ત મુકાંમ પામ્યા, બાદ બચુબાઇએ પોતાને હસ્તક લઈ પાળા પોસી મોટી કાધી હતી. તેણી ફક્ત સોલ કે સત્તર વરસની જોખનનાં બહારમાં ખીલતી ફુલની એક નાંજુક કળા જેવી કામલાંગી હતી. ગમે એવી ગરીબાઈ છતાં તેણી સદા ખુશાલ સંતોષી અને ઘણી ઘણી ધીરજ સજુરી વાલી હતી, અને ત્યારે પરીણામમાં તેણીનાં માંસી બચુબાઇ

આ સુંદર રોશન પર પુષ્કળ પ્યાર ધરાવતાં હતાં. તેઓનાં આ મરીબ ધરનો તમામ ઘસડ્યોરો આ મુંગે મેદેની મરીબ ગાય જેવી છોકરી એકલે હાથે અને મુંગે મેદે ધણીજ આસાની સાથ મંભાળી લેતી હતી, અને પોતાના વૃદ્ધ પહાલા માંસી બચુબાઇને જરાક પણ થઇને તેનો સંસારો વટીક માલમ પડવા દેતી નહી. તેઓની અવસ્થા જોકે અતી ધણી કંગાલ અને ત્રાસદાયક હતી તોપણ આ મરીબ ધરમાં એક બીજાં સાથ એટલો તો સંપ અને મેળ મોળુદ હતો કે બળુ બાંણે કાષખી રીતનું મુશ્કેલી બધું કાષને પણ લાગતું નહી હતું.

આ બન્ને બાઇઓ ધણીજ મેદેનતુ હોવાને લીધે તેઓ કંઈ પણ અને કાષખી કાંમ કરવાને અતી ધણાં તલબગાર હતા, પણ પેલી કહેતી છે તેમ 'મરીબનાં નસીબજ મરીબ' તેમ કમનસીમે આ બીયારાઓનો કંઈ પણ થઇને હાગ લાગતો હતો નહી. જોકે તેઓએ પોતાના ખપ પુરતી અને કામ ચલાઉ કેળવણી તો લીધી હતી અને ઇચ્છે સારી રીતે લખી વાંચી બાણતા હતા. એક કાઈ બલા પારસીની મેદરખાનીથી અવારનવાર આ બન્ને બાઇઓને પરચુટણ છુટું છવાયું કાંમ જોકે મળતું હતું અને આ તેઓની કમાઈતી દુક રકમમાંથીજ જેમ તેમ તથુમતુ અને વળા મીટી રોશનનાં કરકસરયા કારોબારને લીધે અકરવકરેજ સર્વે નીભતું આવતું હતું.

ધણીકવાર તો આ બન્ને બાઇઓ ફક્ત બંદગી કરવા પાછળજ કલાકોને કલાકો ગાળી કાઢતા હતા.

"તમે બન્ને બાઇઓ રોજનાં પાંચથી છ કામતી કલાકો તમારા બાણતર પાછળ નાહકના ગુમાવોછ તેનાં ફરતાં તેમાંનો ફક્ત અરધોજ વખત જો કાજલ પાડી કાષ કાંમ ધધો કરો તો તેમાં જરૂરજ કાંઈ કાયદો થાય, ખુદ તો કહેજ કે તમે મેદનત કરો તો હું તમુંને મદદ કરું. કેમ સાચી વાત છેની? રોશનનું આ વાજબીજ કહેવું હતું.

"હા, તાહર કહેવાનું બરોબર છે, રોશન. અને તેથીજ હમે બન્ને બાઇઓએ ખસ હવે પાછોજ વીયાર કાધોછ કે કમમાં કમ તથુ વરસ સુધી હમારે મુખાઈ છોડી કંઈ બહારગામ ચાલી જઈ નસીબ અજમાવવું. જે બને તે ખરી. કેમ તારો શું વીયાર?" સોરાબે ઉલટમેર બાંણવા માંગ્યું.

"એમાં ખોટું કશુંજ નથી. કંઈ બહાર ગાંમ જઈ પ્રમાણીકપણે નોકરી ધધો અજમાવો તો વળા કદાચ આપણો દીવસ ફરી પણ બમ ખરો, કેમ ફરતમ, મારું બોલવું વાજબી છેની?"

“હા, સહનતર વાજખી છે. હમો ખન્ને બાહરોએ સાથેજ મુંગાઈથી નીકલી જવાનો વીચાર કીધોછ કે કોઈ કોઈ બહારગામ નીકલી જઈ ત્યાંજ નસીબનો પાસો અજમાવવો. દારાખદાઈથી એમજ કહેતા હતા રસ્તમે જણાવ્યું.”

દારાખદાઈ પંદખીને આ ગરીબ કુટુંબ સાથે કંઈક વરસોની ઝોળખને લીધે તેવણનું દરરોજ ત્યાં આવવું જવું થતું હતું. વળી તે ઉપરાંત તેવણ ભેતીપવાઈ પણ બહુજ સારી રીતે જાણતા હતા અને ઘણીજ વેળાએ તો ચોકસ ચોકસ ભારી દીવસોને માટે બચુખાઈને સાવચેતીમાં રહેવા સાર આગમજથીજ ચેતાવી દેતા હતા. હસ્તરેખા તેમજ ટપકા જેવામાં આ દારાખદાઈ એટલા તો પ્રવીણ હતા કે ઘણાંક મોટે મોટે ધરનાંઓ વટીક આ છુએગ અથોરનાનને પોતાંને ત્યાં બોલાવી મંગાવતાં હતાં. અજકાલનાં જુદા અને લોભી ધુતારા જેપીએની માફક તેવણ ઘુટમ ઘટમમાં ખીલકુલ માનવાવાલા નહીં હતા. હસ્તરેખા તથા શરીરની જુદી જુદી રેખાઓ જોઈ હમેશા તેવણ પોતાંનું સાચુંજ મત આપતા હતા અને ઘણે મોટે ભાગે તો તેવણનું કહેવું અખયખી પમાડે તેવી રીતે ખરુંજ પડતું હતું.

આસરે છ મહીનાંની વાત ઉપર કોઈ એક ઘણાંજ ખરાબ અને કમનસીબ સંજોગો વચ્ચે આ ખન્ને બાહરો, રસ્તમ અને સોરાખ, કોઈ એક કમીનાં અને રાસકલ પારસીની નીચ ચુગાલમાં સપડાઈ ગયા હતા. ખનાંવ એવો અન્યો હનો કે રોજીંદા એક છાપામાં એક વેળાએ નીચલી લલચાવનારી જાહેર ખખર તેઓનાં વાંચવામાં આવી:—

બાહરો જોઈયે છે—મોટર બસનાં બહુજ નફાકારક ધંધામાં આઠ હજાર રૂપ્યા રોકડા રોકી રાકે તેવો એક પાર્ટનર, નફાની સો એ સો ટકા ગેરેન્ડી. વધુ ખુલાસા માટે મલો જમશેદજી વખારવાને કાઢમાં, સુરતીનાં ઘરમાં, ખીજે માળે.

કોઈ સેહતાંણ ચોપડયેજ ઉપત્તી જાહેર ખખર આ ખન્ને બાહરોનાં વાંચવામાં આવી અને પોતાનાં ધરવાલાંઓને સમજાવી પોતાની માંથ અને ખુદ રોજીનનાં પોતાનાં જેખી કાંઈ ધરેણાં ગાંઠાં જે વરસોનાં ખીચારાંઓ પાસ સચવાઈ રહેલાં હતાં તે આઠ હજાર રૂપ્યાનાં બદલામાં પેલા કોઈ

૬) આવી હજારો વાર્તા વડાકાબંધ ખપી જાય છે તેનો બેઠ મું ? એક વાર્તા વાંચી શુવો.

લક્ષ્મી પારસીને કાઠખી રીતની લખાવટ કરી વીના તેના બહસા ઉપરજ રહી પુરતાપુરત જઈ બરપાઈ પણ કરી દીધા.

ત્યાર બાદ પેલો કાઠ મહાદગ પહેલાં તો વામદાઓ ઉપર વાયદાઓ આપતો ગયો અને છેવટે મુંબાઈ છોડી કંઈ પલાયન પણ કરી ગયો, અને પરીણામમાં આ ગરીબ બાઈઓ આજની ઘડી સુધી હાથ ધરતા ખેતી રહ્યા. આ ગજબનાંક બનાવ બની ચુક્યો તેની આગમજ દારાબદાઈ પંડકીએ પૈસા ટકાનો કાઠખી રીતનો જોખમ નહી ખેડવા આ બંને બાઈઓને ખતી ખતીને કહેવાં છતાં આ ખીરાદરોએ તેવણનાં ખેલવા ઉપર કશું પણ ધ્યાન આપ્યું હતું નહી, અને તેઓની અનેક મુશ્કેલીઓમાં આ એકનો જાંણે જોરખી વધારોજ થયો હતો.

પ્રકરણ—૨ જી.

આજનોજ તે દીવસ હતો કે જે દીવસે આ બંને બાઈઓ મુંબાઈ છોડી કાઠ દુર દેશાવર પોતાનું નસીબ અજમાવવા જુદી જુદી દીશાએ ચાલી બનાર હતા. તેઓની ખીયારી વહાલી અને ગરીબ માવતર પેલ નાં વહાલા દીકરાઓથી છુટી પડવા સારું હજારો દુઃખી થતી હતી. પણ બલી રોશન તથા દારાબદાઈ પંડકી તેવણને વળી વળી કીમત અને સંચારો આપતા હતા.

“અરે માંય તમે જુદાનું નામ લઈને એ લોકને જવા દેવો કે જી. મુંબાઈમાં એ લોકનો કશો પણ પાટલો શવનાર નથીજ, હેવા એ લોકને દીવસો હાલમાં બારી. એતો રૂંદે તે વરે ને બાંધ્યો જુએ મરે. કાલનાં એ લોકને ત્રણ વરસની પતોતી આલેપ તેથી પોતાનાં ઘરનારથી દુન્દ જ અચલાઈ પારા. તહમે શમઝ્યાંની બપુમાઈ માંય ?” દારાબદાઈ પંડકી ને ગરીબ માવતરને સમજાવતા હતા. નાની રોશન પણ આ દારાબદાઈનાં મતને મળતી થતી હતી.

“જો સોરાબ, આજે ૪ થી જુન છે, બુધવાર છે, અને દીવસ ખી લણોજ સારો છે. આજે સાંજથીજ આપરે મુંબાઈ છોરી જઈયે. આપરે કરેલા વીયાર મુંબાઈ આપરે ખેલ બાઈઓ સાથે નહી પણ જુદી જુદી દીશાએ ચાલી જઈશું, અને બરોબર ત્રણ વરસ પુરાં થશે ને આપરે પાછા

હીઠાં સોથી સસડું ને સાથી માનીડું વાંચન કરું :- “ફેવરીટ” માસીક. ૧૭

૪થી જુન ને દીવસે જરોખર આયજ ટાઇમે પાછા મલશું. હવે, આપુને ક્યાં મલવું તે પણ મેં વીચાર કરી રાખ્યો છ.” રસ્તમે જણાવ્યું.

“તું ક્યાં મળવાનો વીચાર રાખેછ, રસ્તમ ?” સોરાખે જણવા માંડ્યું.

“આપરે આજથી જરોખર ત્રણ વરસ પુરાં કર્યા બાદ ૪ થી જુનની સાંજે સાત વાગે કાફડું મારકીટમાં એકમેકની રાહ જોતા થોભશું, અને ત્યાંથી આપરે સાથેજ આપરા ઘરે આવશું. કેમ માંયજી, એમજ કર્યેની ?” રસ્તમે હિલતમંદ થઇ જણવા ચાલ્યું.

“માહારા વહાલા દીકરાઓ જેમ તમારી મરજી, તમારા બન્ને બાઇઓનો જે એવોજ વીચાર છે તે બેલાશક આજેજ સીધારો.” તે ગરીબ માતાએ અંતે લાચાર બનતાં જણાવ્યું. તેવજી બીચારાં વધું તે શું કરી શકે ? કારણ, આ બન્ને બાઇઓ કેડે પણ નોકરી ચાકરી નહીંજ મળવાનાં સંજ્ઞાસર કંટગાઈ અને નાસીપાસ થઈ ગયા હતા અને તેથી વધુંવાર હવે મુંબાઇમાંજ પડી રહેવાનું પણ તેઓ નાંમુનાસેજ ધારતા હતા.

આખરે ૪ થી જુનની સાંજનાં જરોખર સાતને અમલે આ બન્ને બાઇઓ પોતાની માતાના, રોશનનાં અને દારાજદાર પંડકીનાં ધણાં ધણાં રૂડા આશીરવાદ લઇ તથા પરવરદીગારને યાદ કરતા આયદે છુટા પડ્યા. છુટા જો કે પડ્યા તે જરા પણ તેઓએ કરી રાખેલી ગોઠવણ મુજબ આ બન્ને બાઇઓએ એકમેકથી હિલટીજ દીશ્વાએ જ્યાં જવાય ત્યાં પાક ખુદાનું નાંમ લઇ ચાલુ મુક્યું.

ક્યાં જવું, કોણને ત્યાં જવું, અને શું કરવું તેનો કશો પણ વીચાર આ બન્ને બાઇઓએ પ્રથમથી તે કયો હતોજ નહી.

વડો બાઇ રસ્તમ પહેલાં તે કલાકએક સુધી અહીં તહીં વીચારમાં ને વીચારમાં ખુબ ભટક્યો, પણ પાછળથી કાંઈ એકાએક યાદ આવી ગયું હોય તેમ સીદ્ધી વીકટોરયા ટરમીનસનાં રેશન ઉપર આવી હિલો. ખખર કહાડતાં માલમ પડ્યું કે અરધાએક કલાકમાં મદ્રાસ-મેલ ત્યાંથી ઉપડી જનાર હતો. આ બન્ને બાઇઓ પાસ કાંઈ એટલી બધી માંચા પુંજી પણ હતી નહી કે પૈસા ખરચી કાંઈ રેશનની ટીકીટ ખરીદી શકે. મદ્રાસ-મેલ ઉપડી જવાની ફક્ત પાંચજ મીનીટ બાકી હશે તેવામાં રસ્તમ બેઘડક ત્યાનાં પ્લેટફોર્મ પર ધુસી ગયો અને ટીકીટ કરાવ્યા વગરજ

૬૧ | બર બેઠાં વાર્તા-ગોળા, આગલી દ ના ૩. ૧૧ પો. સાથે ફેવરીટ-મુંબઈ ર.

એનજીનની છેક પાસેનાં એક થર્ડ ક્લાસ કમપાર્ટમેન્ટમાં ઘુસી બેઠાં ત્યાં દર પડ્યો. તેને આગમબધી વીચાર તો હતીજ હતો કે મેલ-ત્રેન કાંઈ બધાંજ સ્ટેશનો તો કરશેજ નહીં પણ લાંબે લાંબે અંતરોનાં મોટાં મોટાં સ્ટેશનોએજ થોભશે એટલે ટીકાટ તપાસવા રાતનાં તો કાંઈ આવનાર હવું નહીં.

હવે ભોગ ચોખડ્યે ખનાંવ એવો ખન્યો કે જે ઘડપુછડાં વમરનાં વીચારો રસ્તમનાં ભેળાંમાંથી પસાર થયા હતા તેજ-આખાદ તેવીજ કોસમનાં તરંગો સોરાખનાં ચક્રબલ થયલાં ભેળાંમાં પણ ઉમકેરાઈ આવ્યા અને ત્યારે પરીણાંમ એ આવ્યું કે આ ખન્ને ભાઈએ એકમેકથી સદનતરજ અંજાંણુ મેલ-ત્રેનમાં પણ જુદા જુદા બોમીઓમાં દર પડી ચુક્યા હતા. ખન્નેએ વળી એમજ ધારી લીધું હતું કે સવારનાં પોહોરનાં ઝઝખલાંમાં કાંઈખી સ્ટેશને ચુપચાપ ઉતરી પડ્યું એટલે વગર ટીકાટ મુશાફરી કરવા વીશેરો કાંઈને પણ શક ભય નહીં.

મદ્રાસ-મેલ ધમધમાંત પોતાંનો રસ્તો કાપતો આગળ ને આગળ વધતોજ જતો હતો, અને કલાકોના કલાકો ક્યાં ને ક્યાં ગળતી ગયા તે બિંધમાં ઝાંકા ખાતા આ ખન્ને ભાઈએને જરાક પણ ચમતે માલુમ પડ્યું નહીં. પણ પાછલી રાતે આસરે ચાર એકનાં સુમારે આખી મેલ-ત્રેને એક જગરો ઝાંક ખાધો અને જળરદસ્ત કડાકા અને ઘડાકાઓ સથ પૂર ઝડપમાં દોડતી તે ત્રેન એકાએક થંભ થઈ ઉભી. બોત્ર બોત્રતાંમાં તો ત્યાં જળરો શોર બકોર થઈ રહ્યો. ગાડીઓમાં બેઠેલાં અને મીડી નીંદમાં પડેલાં સેંકડો ઉતાડો એકાર પેસાર અફઝાઈ ઝીંકાઈ ગયા. એક તરફથી કીલયાંણુ અંધારૂં બીજી તરફથી કકડતી દંડી. ખન્યાંઓ, મરદો તથા ચોરતોનાં રડવાનાં અવાજો-આ ગંબીર અકસમાંતમાં સપડાઈ ચુકેલા કમનસીબ ભોગોની દુઃખદાયક ચીચીઆરીઓ, ગળરાત અકરાટમાં પડેલી બાહ્ય ખાવરીઓની રડારોળ અને સાંમતી રીતે જોતાં તે ખરેખરોજ એક પત્થરની છાટી ફાડી નાંખનારો તે ગજબનાંક અને કમકમાત બયો દેખાવ હતો, કેટલાક દબ્બાઓ તો આગનાં ભયાનક બલુકામાં સપડાઈ ચુક્યા હતા અને તે માંહેથી નીકલી પડતા ધુમાંડનાં ગોટેગોટાઓથી ત્યાંનો દેખાવ બાણે ચોરખી ત્રાસદાયક લાગતો હતો. આ અકસ્માત એક બહુજ નાનાં સ્ટેશન ઉપર ખનવા પાંચ્યો હતો. સાંધાવાલાની બેદરકારીથી મેલ-ત્રેને ખોટો માર્ગ પકડી લઈ ત્યાંજ ઉભેલી એક માલગાડી સાથ બહુજ જોરમાં

ટક્કર મારી દીધી હતી. પરીણામમાં આ બન્ને ગાદીઓનાં એનજીનોનેા ચુરેચુરો થઇ જઈ એકમેક પર ચઢી ગયાં હતાં. વળી તે બન્ને એનજીનોમાં કાંમ કરતા માણસો ભયડાઈ કચડાઈ દાઝી બળી જઈ ત્યાંનાં ત્યાંજ મરણ પામ્યાં હતાં.

સોરાળ જે બોગીમાં બેસી ઝાંઝા ખાતો હતો તે આ ઘડાકો થતાંજ પોતાની બેઠક ઉપરથી સાંભી તરફ એકાએક અને ઝોચીતો ઉઠવાઈ પડ્યો અને તુરંતજ આ અકસ્માતનું બાન થતાંની સાથેજ પોતાના મરડાઈ મોચડાઈ ગયલા દબ્બામાંથી મહામુશકેલીએજ જેમ તેમ બહાર કુદી પડી જ્યાં અંગારનાં સોહલે સોહલા નીકળતા હતા ત્યાં યાહોમ ધસી ગયો. કોઈની રીતનાં સારાં કે માઠાં પરીણામનો વીચાર અને દરકાર કર્યા વીના ભયંકર આગનાં ભલુકામાં પોતે નખાવી દઈ ઘણાંક મરદો, ઓરતો, તથા બચ્ચાંઓને તેને બહાર સલામત બેંચી કાઢ્યાં. તે એક ખરેખરજ જખરી હાંમત અને જોખમનુંજ કાંમ હતું જે સોરાળે પોતાનાં હાંમતી જાનની જરાક પણ પરવા કીધા વીના બજાવ્યું હતું. ઘણાંક કમનસીબોને ભાંગીને ચુરો થઈ ગયલા બોગીમાંથી પોતાની પહેાળી પીઠ ઉપર ઉંચકી લઈ બહાર સલામતી સાથે બેંચી કાઢાડવા તે શક્તીવાન થયો હતો. જે બી કાંઈ આ ભલા સોરાળે કરી બજાવ્યું હતું તે ખરેખરજ તારીફ લાયક અને જાજગત વખાણુને પાત્ર હતું. એક ફર્ટ કલાસ બોગી જે આખો ઉઠવાઈ પડ્યો હતો તેની છેક બીતરથી કોઇનો ઘણોજ દુઃખ દાયક અવાજ સોરાળનાં સાંભળવામાં આવ્યો. જોકે અંધારાંને લીધે તે કાંઈ ત્યાંનું ઝરોઝર જોઈ શક્યો નહીં, પણ તે ચોક્કસ જગ્યા તરફ જ્યાંથી અવાજ બહાર આવતો હતો તે ચોક્કસ જગ્યા તરફ ખુબ ખારીકીથી નેગાહ પોંદ્યાડતાં તેને માલમ પડી આવ્યું કે તે પહેલા વર્ગની બોગી જે લગભગ આખી ઉઠવાઈ જઈ પોચી જમીનમાં ગરક થઈ ગઈ હતી ત્યાંથી મદદને માટે કોઇનો અતી દુઃખદાયક પણ અતી ઘણો દબામલો અવાજ આવતો હતો. અતી ઘણી મુશકેલીથીજ ત્યાંનો કાટ ખાળુએ હાવી દઈ સોરાળ તે દબામ ચંપાઈ ગયલા શખસને બહાર સલામત ઉંચકી લાવ્યો, અને ખુબ ખારીકીથી નેગાહ કરતાં તેને માલમ પડ્યું કે તે કોઈ ખીચારો ઇંગલીશમેન હતો અને વળી જીવતોજ બચ્યો હતો.

“અરે ઓ ભલા પુરૂષ, અરે ઓ દયાળુ જવાન, હું તાહરે ઘણુંજ મોટું અહેશાંન માનુંછ. એક બીજી બી મારા ઉપર તું મેહરબાની કર. અરે જે મારા ઉપર દયા કર, અને અંદર મારી ખીચારી ઘણીઆંણી

૧૦] બે આનામાં જુદા જુદા સંસારકર્મ માટે “વાર્તા વિભાગ”ની આપણ વાંચો.

તેમજ મારી વહાલી દીકરી પણ અંદરજ સપડાયલાં છે તેને બહાર કાઢી લાવ, મારા પોતાનામાં તો ખીલકુલ તાકાત નથી કે હું તુને મદદ કરી શકું. એટલી મારા ઉપર દયા કર, ઓ દયા કર પ્લીઝ.” પેલા કાંઈ ગોરાએ ધણી ધણી આજીજી કરતાં સોરાબને જીજ્ઞાસ્યું.

“તમે જરાકખી થમને ગભરાવો ના, સાહેબ તમે હાંજ આય જગ્યા પર પડી રહેવો. ખુદાતું આહુતું છે તો હું તેઓને પણ મારાં જનના જોખમે પણ જીવતાંજ બહાર ખેંચી લાવશ.” આટલું કહેતાંજ જાણે જીવ પર આવી ગયલા સોરાબે ત્યાં ચુરો થઈ પડેલા કાટ તરફ યાદોમ હોમાવ્યું અને મહા જહેમતેજ અને ધણી મુશ્કેલીથીજ પહેલાં તો પેલા સાહેબની ધણીઆણીને ખાંધ ઉપર ઉંચકી લઈ સલામત બહાર લઈ આવ્યો. ત્યારબાદ તેટલીજ સખત જહેમતથી તેની છોકરીને પણ બહાર કાઢી લઈ આવવામાં ક્ષતેહમંદ થયો. આ બન્ને મા-દીકરી ગભરાતનાં માર્યાં હાગમમ હોશકોશ વગરનાંજ હતાં, જે કે તેઓ ખીચારાં સખત રીતે દયાણુમાં આવી ગયાં હતાં ખરાં.

“બોલો સાહેબ, જલદી બોલી દેવો, અંદર ખીજીતુંખી કોઈ કટાયુંછ કે? ઉતાવળ કરો સાહેબ, કારણ આ ચુરો થઈ પડેલી બોગી પણ આગમાં જોય કરતી કે સપડાઈ જશે, જલદી બોલો પ્લીઝ.” સોરાબે અતી ધણાં ગભરાત વચ્ચેજ બાણુવા માંડ્યું.

“ઓ નહી નહી, મારા બલા બચાવનાર, નહી, આખા આવ ફર્ટ” કલાસમાં હમારા સીવાય ખીજીતું કોઈખી નહી હતું.” પેલા ગોરાએ તેનો ઉપકાર માનતા પોતાના દુઃખની કળતરો વચ્ચે જીજ્ઞાસ્યું.

કપડાં ખોવાઈ જાય છે ને ?

એકવાર ગયાં તે ગયાં પાછો પતોજ નથી ?...તો ગુસ્તાદજ પેસ્ત-
નજ શાહુનાની ઉત્તમ બનાવટની કપડાં પર નામ લખવાની
શાહી વાપરી તેમને ખોવાતાં અટકાવો.

બનાવનાર:—

ગુસ્તાદજ પેસ્તનજ શાહુના.

કણખીઠ—સુરત.

દરેક ઠેકાણે ચાર આને મળશે.

મળવાના ઠેકાણા:—ફરેદુન અને બરબોર, નસરવાનજ નવા, આર.
એફ. અચારીઆ, ફરામરોજ નવા, મનુ સ્ટોર્સ, યાદગાર સ્ટોર્સ, વગેરે.

પ્રકરણ—૩ જી.

ઉપલા આદતકારક અકસ્માતમાં પોતાનાં કુટુંબ સાથે સપડાઈ ગયેલા આય કોઈ જવાન ઇંગલીશમેન મીં. એમરસન સોલાપુર ડીમટ્રીકટનો કલેક્ટર હતો. તે આઇ. સી. એસ. હતો અને તેની ઉંમર માંડ માંડ ત્રીસ વરસની લાગતી હતી. યાજ્ઞા જીલ્લામાંથી તેની બદલી થઈ હતી અને પોતાની ફેમીલી સાથે સહી સલામત સોલાપુર પહોંચી જાય તેની અગાઉ તો આ ગંભીર ટ્રેન અકસ્માતમાં ખીયારો સપડાઈ ગયો હતો. અગર જો વેળાસર જવાન વીરલો સોરાબ તેઓની મદદે નહીં આવી પહોંચ્યો હતો તો ત્રણે જણાં તે બાંગીને લુકો થઈ ચુકેલી બાંગીનાં કાટમાંજ સેકાઈ જીવન જઈ ત્યાંના ત્યાંજ કબરવાસ થઈ ચુક્યાં હોત. તે સ્ટેશન હતુંજ એટલું નાનું અને એકાંત કે ત્યાંથી ખીજાં માણસોની મદદ મેળવવી પશ્ય મુશ્કેલી હતી. મીં. એમરસનને કાટનાં દબાણને લીધે પીઠ પાછળ બહુજ વાગ્યું હતું. તેવણનાં ધણીઆણી જોકે સહેજખી ધન વગર સલામત બચી જવા પામ્યાં હતાં પણ અતી ધણાં ગભરાતને લીધે થોડોકવાર બેસુદ્ધીમાંજ પડી રહ્યાં હતાં. તેવણની દીકરી ગ્લેડીશનો પગ સેદજ દબાણમાં આવ્યો હતો ખરો પણ તેની કળતરની મારી તેણી ખીયારી બહુજ દયા ઉપગમવરા જોગ લાસવીસ કરતી હતી.

કલાક એક વીત્યા બાદ ત્યાંનાં કોઈ મરાઠા સ્ટેશન મારતરે આવી ખજર આપી કે આગળ વધનારા પેસેનજરો માંડ એક રીલીફ ટ્રેન આવી લાગી હતી તે માંહે બચી ગયલા ઉતારિઓએ પોતાની જગ્યા લઈ લેવી. મી. અને મીસીસ એમરસન તો ત્યાં પુલીક જેમ તેમ અને અકરવકરેજ ચાલી જવાની શક્તીમાં તો હતાં, પણ તેઓની બેટીયા ત્યાં પુલીક પોંદોચી વળાય તેમ ન હોવાને લીધે બન્ના સોરાબે તેણીને પોતાનાં ખંબા ઉપર હંચકી લઈ અતી ધણી સંભાળથી તેણીને નવી આવી લાગેલી ફર્ટ—કલાસ બાંગીની બેઠક ઉપર લેતાડી દીધી. જ્યારે જવાન સોરાબે જોયું કે હવે તેનું ત્યાં કશુંજ વધુ કાંમ ન રહ્યું હતું ત્યારે તેને તેઓથી રળ ચાલી. પણ, મીસીસ એમરસને ધણીજ ઓજરખવાઈ ભરી અરજ કરતાં સોરાબને તેમ કરતાં ધણીજ જખરીથી અટકાવ્યો.

“ઓ દયાળુ જીવરનાં અને લાયકીવાલા ગૃહસ્થ, તેં હમારા ઉપર આટલો આટલો ઉપકાર કર્યો છે તે હવે પુરોજ કર ને હમારી સાથે

સોલાપુર ચાલ્યો. આ ન ધારેલા બની ગયલા અકસમાતની અસર હમારા મગજ ઉપર હજુજી પુલીકની છે અને તેવી વખતે તું અગરજને હમુને છોડી જશે તો ચોરખી હમારા દુઃખમાં વધારો થશે. માટે તું હમારીજ સાથે હાલમાં તો આવ, કારણ હમારી સંભાળ લેનાર અમારી સાથે કોઈજ રહેશે નહીં." મીસીસ એમરસને કાલાવાલા કરતાં માંગી લીધું. અને ત્યારે ન છુટકે તેઓને રાજીબ રાખવા આ બહા બવાનને 'હા' બધવુંજ પડ્યું.

રીલીફ ત્રેન ચાલુ થઈ ચુક્યા બાદ તેઓ સર્વે જણાંઓએ ઘણી ઘણી વાતો કરી. જે કમનસીબ સંભોગો વચ્ચે સોરાબને રસ્તમને મુંઝાઈ છોડવું પડ્યું હતું તે સોરાબને મોહડે સધલી હકીકત સંભળી, આ બહાં ઘણી-ઘણી-આણીને બહુજી લિંડાંચુથી લાગી આવ્યું.

"જેવ, મી. સોરાબ મોહી, આપરો સુખ મેળાપ આ એક અકસ-માતથીજ થવા પામ્યો છે. તમારે કશી પણ રીતની રીકર ધારતી કરવી નહીં. તમારે લાયકની મારી ચોરીસમાં ઘણી જગ્યાઓ ખાલી છે ત્યાં તમુને ઘણેજ સારે પગારે હું તમુને રાખી લઉંશ. હું પોતે સોલાપુરનો કલેક્ટર છું, અને હું તારા આ ઉપકારનાં બદલામાં ઘણું ઘણું બી કરી શકીશ." મી. એમરસને સમજાવ્યું.

"તમારી ઘણીજ મોટી મેહરબાની સાહેબ. એવુંજ જો કાંઈ થશે તો હું તમારા હક્કમાં સદા દુઆ દઉંશ." સોરાબે ઉલ્લસમંદ થઈ જવાનું કયો.

"નહી, મી. મોહી, તમારે એમ બોલવું નહીં જોઈએ. તમેજો અમારા ઉપર એટલો તો મોટો ઉપકાર કર્યોછ કે અમે જે કાંઈખી તમારા હક્કમાં કરશું તે આજીવન કરેલું કહેવાશે, પણ ત્યારે તમારો વડો બાઈ કેઈ તરફ ગયો વાઈ?" મી. એમરસને જાણવા ચાલ્યું.

"તે તો સાહેબ ખુદાનેજ ખબર! અમે તો ૪ થી જીને ધરથી છુટા પડ્યાછ તે પાછા ત્રણ વરસની મુદત પુરી થયે પાછા તેજ તારીખે અમે બનને લાઇએ એક બીજાને મલશું ત્યારેજ માલમ પડશે." સોરાબે જણાવ્યું. તેને બીચારાને શું ખબર કે તેનો વડો બાઈ રસ્તમ પણ આવજ મેલ-ત્રેનમાં મુલાકારો કરતો હતો? આ રસ્તમ મોહીનું ત્યાંની ત્રેનનાં અકસમાત બાદ શું થયું અને તે કાણ સાથ અને વળી ક્યાં ગયો તે આગળ ચાલતાં માલમ પડશે.

જેવી આ રીલીફ ત્રેન સોલાપુરના સ્ટેશન ઉપર આવી હતી ત્યારે

ત્યાના સર્વે મોટા ઓધેદારો ધણીજ કાળજી તથા ઇતેજરીથી મી. અને મીસીસ એમરસન આગળ દોડી આવી તેઓની માયાકુલ ખખર અંતર પુછવા પડ્યા.

જ્યારે તેઓએ ધણીજ ઓચંબા સાથે બધું જાણ્યું કે ટકોટક વખતે તેઓના જનન બચાવનાર આ પારસી વીરલો હતો અને તે જો વેળાસર ત્યાં હાજર ન હતે તો તેઓ ત્રણે પુરા થઈ ગયા હોતે, ત્યારે ત્યાના સર્વે જણાઓ સોરાખને ધણી વખાણીનીજ નજરથી જોતા થયા, અને દરેક જણાઓએ આ જવાનને ધણી ધણી શાખાશી આપી.

એક આખું અઢવાડ્યું નીસરી ગયું. જવાન સોરાખ માટે દરેક મીસમના કપડા લત્તા વસાવવા માટે આ ભલા ટોપીવાલાએ એક સારી જેવી રકમ તેને તુરતા તુરત આપી હતી. અને તેના રહેવા માટેની સગવડ પણ હાલને કાજતો પોતાના ખગલામાંજ કરી હતી.

“મને સાંભળો મી. સોરાખ મોદી, સોલાપુર શહેરમાં એક મારકેટ સુપરીન્ટેન્ડન્ટની એક જગ્યા ખાલી છે, તે હું તમને આપવા માગુંછ. મહીને દીવસે સાડી ત્રણસોનો પગાર તમને મળશે અને વળી બીજા દરેક એલાવન્સ મળશે. તમે સમજ્યાંતી મી. મોદી?” એક દીવસ આ ભલા કલેક્ટર સાહેબે સોરાખને ધણીજ માયાથી સમજાવ્યું.

“મેહરબાન સાહેબ, હું તમારો કોઈપણ હુકમ મારા સીર પર ચલાવવાને તૈયાર છું. તમે સાહેબે મારા ઉપર ધણીજ મોટો ઉપકાર કર્યોછ. હું મારા ગરીબ માતાજી ઉપર આ બધી વીગતો જાણીશ ત્યારે તેવણું કેટલાં ખુશ થશે તે હું કહી શકતો નથી.” સોરાખે ધણીજ આભારની લાગણીઓ સાથે જણાવ્યું.

“હા, મી. મોદી, હું હવે તેજ બાબદ ઉપર થોડુંક બોલવા માગુંછ, મેં તમારી બધી હકીકત સાંભળી છે. હું જાણુંછ કે તમે ધણીજ ગરીબ છો પણ ધણીજ મોટા દીકના જવાન છો. આવ લેવો, આ પાંચસો રૂપયા તમારા માતાજી ઉપર મોકલી આપો અને તમને વધું કોઈ રકમની જ્યારેબી આગળ જરૂર પડે ત્યારે વગર અચકાવે મારી આગળ આવજો, નહીં ચુપ રહો—વચ્ચે કોઈજ બોલતા ના.” એમરસન સાહેબ જ્યારે આ બધું સોરાખને સમજાવતા હતા ત્યારે આ તેવણી મેહરબાનીઓ માટે સોરાખ કોઈ આભારનું બોલવા જતો હતો તેને એકદમ રોકી દેતા તેવણે પોતેજ

૧૪] કાંઈની દેશ પરદેશ વાર્તા જોઈએ તો “વાર્તા વીલાસ” ફેવરીટ મુજબ ર લખે.

આગળ ચલાવ્યું. “વચ્ચે કાંઈજ બોલતા ના, મને પુરેપુરો સમજી લેવો મી. મોહી. તમોએ હમો ઉપર કરેલા ઉપકારના બદલામાં હું તમારે માટે જેની કાંઈ કરીશ તે કમતીજ કહેવાશે. તમુંને તમારાં કામમાં કાંઈની રીતની અડચણ પડે, તો બેઘડક મારી પાસ ચાલી આવજો. હાલ તુરત તો ગુડ—મોરનોગ.” મીં એમરસને પોતાનું બોલવું અત્રે પુરું કર્યું, અને સોરાજ તેવણની ઓશીસમાંથી અતીધણો સંતોષ પામેલોજ બહાર પડ્યો.

*

*

*

આ બંને ભાઈઓ,—સ્તમ અને સોરાજ મુંબાઈ છોડી ગયા બાદ પંદરમે દીવસે એક રજીસ્ટર્ડ ક્વર બચુબાઈ મોહીને તેવણનાં દીકરા સોરાજ તરફથી મળ્યું. તેને પાંચસો રૂપ્યા પોતાની ગરીબ માતા ઉપર મોકલી આપ્યા હતા. તે નીચે મુજબ લખતો હતો:—

મારાં મુરંબીજ બહાલાં માતાજી,

તમારી નેક દુઆથી ફક્ત એક ન બારેલા સંતોષથીજ મને એક ઘણીજ સરસ નોકરી મલી ચુકીછ. આજે પાંચસો રૂપ્યા તમો માતાજી ઉપર મોકલું છું અને એજ મીસાલ દર મહીને ત્રણસો રૂપ્યા માહરા તરફથી મળ્યા જશે. આ નવી નોકરી મને કેમ મલવા પાંખીજ તે પછી જણાવીસ. હમારી રોશનને ઘણી ઘણી દુઆ—સલામ કહી તમો મુરંબીજ માતાજી પણ કબુલ કરજો.

હીં તમારો સહાનો તાબેદાર દીકરો “સોરાજ”

ફક્ત પંદર દીવસની ફૂંક મુદતમાં પોતાનાં બેટા તરફથી આવી ખુશ ખખર જાણી આ ગરીબ માતા કેટલી ખુશ થઈ હશે તે અત્રે લખ્યા વીનાં ચાલશે.

પ્રકરણ—૪ થું.

આપણે ઉપર વાંચી આવ્યા તેમ સોરાજનો વડો ભાઈ સ્તમ જે પણ્ય તેજ મેલ-ત્રેનમાં પછવાડેની બેગીમાં મુસાફરી કરતો હતો તેનું શું થયું અને તે ક્યાં જવા પાંખ્યો તે હવે આપણને જાણવાનું અને તપાસવાનું છે.

હવે રસ્તમ મોઢી પોતાના બાઈ સોરાજની માફક તેજ મેલ-ત્રેનમાં, પથુ પાછળની જુદીજ બોગીમાં ગોઠવાઈ ગયો હતો તે આખી બોગીને પથુ બહુજ ગંભીર નુકસાન પોહોંચ્યું હતું, અને તે આખો દુખ્યો એમનો એમ ઉઠલાઈ પડી બાજુમાં ઉડી જઈ પડ્યો હતો, અને તે માંહેલા ધણાંક કમનસીમ હિતાઈઓ તો બચડાઈ કચડાઈ અને અફડાઈ ઝીંકાઈને બીચારા ત્યાંનાં ત્યાંજ પુરા પથુ ઘઈ ગયા હતાં. તે આખી બોગીમાંથી ફક્ત દસ કે બાર જણાંજ દેવયોગે બચવા પામ્યા હતા જે માંહેલો એક રસ્તમ પથુ હતો. તેને પથુ પોતાનાં બાઈ સોરાજની માફક ધણાંક કમનસીમ હિતાઈઓ જેઓ ત્યાંનાં કાટ હેઠળ દબાઈ ચંપાઈ ગયા હતા તેઓને ધણીજ વખાણવા જોમ હીંમતથી અને બહુજ જીવતોડ મહેનત કરીને બહાર સલામત બસડી તાંણી કાઢ્યાં હતાં. આ બધા જવાંને પોતાની શક્તી કરતાંથી જરૂરીજ મેહનત કરી હતી અને છેવટે આ પરોપકારી વીરલો જ્યાં થોડાક બચી ગયલા પુરૂષો જેઓને રસ્તમેજ બચાવી લીધા હતા તેઓ સખત ટંડીને લીધે અંગારની આજુબાજુ તાપણું કરતા બેઠા હતા ત્યાં પોતે પથુ જઈ ગોઠવાઈ ગયો.

“ઓ બહાદુર શખ્સ, તેં બહુજ વખાણવા જોગ મેહનત કીધી છે. અમે તો એવા મજબુત અફડાઈ ઝીંકાઈ ગયા છીયે કે તુને મદદનો હાથ આપવાને ગભરાટ અને વાગેલા મારને લીધે હમારામાં બીલકુલજ શક્તી રહી નહી,” તેઓમાનાં એકે રસ્તમને જણાવ્યું.

“અરેખર બહુજ ખોટું થયું. આ રોશન છેજ એટલું નાનું કે કોઈગી રોતની મદદ મેળવવી પથુ મુશ્કેલીનું કાંમ છે. બાઈઓ, તમેા સર્વે જણાંઓ ક્યાં જનાર હતા ?” રસ્તમે પુછ્યું.

“અરે બાઈ, હમે તો બીજાંજ રોશને ઊતરનાર હતા, પથુ હવે તો હાંથીજ હમેા હમારે ફર હેકાંણે પગ વાટેજ ચાલી જઈશું. આ રોશનથી પથુ ચાલી જતાં હમને કાંઈ જાંજે ફેર પડનાર નથી. પથુ બાઈસાજ તમે ક્યાં જનાર હતા ?” બીજાએ હવે પુછ્યું.

“અરે બાઈઓ, મારું કાંઈજ ચોક્કસ હતું નહી. હુંતો કાંઈ કાંમ ધંધો મળી જાય તે શોધવાની મકશદથી મુંબાઈથી કંટાળી જઈ કાંઈ કંઠે બહારગાંમ નસીજ અજમાવા ન છુટકે નીકલી પડ્યો છું.” રસ્તમે સાફ જણાવી દીધું.

“અરે ત્યારે તો બાઈ તું પણ હમારી સાથેજ ચાલ. તું હમને ધણોજ કાંમનો થઈ પડશે. તારી હોંમત અને તારાં મજબૂત બળની હમેજે પુરી કશોટી કરી જોઈ છે, તારા જેવા જોકે ઝારેમંદ બવાંનને હમારા સરદાર જરૂરજ પસંદ કરશે. જોલ બાઈ, તારે હમારી સાથ ચાલતું છે?” પહેલાંજે પાછું પુછ્યું.

“તમે જ્યાં લઈ જશો અને જેખી કાંમ કરમાવશો તે ખુશીથી બજાવીશ. પણ તમારા લોકોનું કાંમ શું છે તે મેહરબાની કરી જણાવશો?” રસ્તેજે જણવા ચાહ્યું.

“જો બાઈ સાંબળ, હમારો ધંધો તો લુટફાટ કરવાનો છે. હમારું કરોઢાણું જંગલની છેક બીતરમાં છે. તુને તે પસંદ પડશે? જોલ.” પેલા કાષ્ટજે જણાવ્યું.

“જેખી કાંઈ હોય, તેની મને જરાક પણ પરવા નથી. કાષ્ટખી જાતનું ગદાવહીતું કરવા હું ખુશીથી તૈયાર થઈશ. નેકીની રાહ ચાલતાં મને કશોજ કાયદો હાંસલ થયો નથી, અને બાઈજો હવેજ હું સમજતો થયોછ કે બહાની આય દુન્યાજ નથી.” રસ્તેજે જણાવ્યું.

“ચાલો બાઈજો ત્યારે હવે આપરે ચાલુ મુકી દઈયે. ઉમ્મસ પણ પડવા આવ્યો છે, અને થોડાક વખત સુધીમાં તો આપણે આપણા મઠકે પોંહચી પણ શકશું.” ખીજજે હવે જણાવ્યું.

તેજો બધા મળીને ચાર જણા હતા તે માહે રસ્તેજે પણ હવે ઉમેરાયો. બધાંજોજે ત્યાંથી પગવાટથીજ ચાલુ મુક્યું, અને લાગટ જે કલાકો સુધી આગળને આગળ વધ્યા બાદ જોકે બહુજ નાના ગામડાં આગળ તેજોજે થોડાક વીસામો લીધો, અને ત્યાંજ થોડુંક સુકકું પાકકું ખાઈજમી લઈ, વાતચીત કરતા વધું અને વધું આગળ ચાલવા માંડ્યું. તેજોની વાતચીત ઉપરથી રસ્તેજે એટલુંજ અનુમાન કર્યું હતું કે તેજો સર્વે જણાજો લુટારાજોની એક મોટી ટોળા માહેલા થોડાક સલાસદો હતા. અને તેજો કાંઈ પોતાના ધણાંજ ખાનગી કામ સારું, કલ્યાણી આવ્યા હતા. જેમ જેમ તેજો આગળ વધતા હતા તેમ તેમ રસ્તેજે માલમ પડ્યું કે તેજો ધણાંજ ગીચ અને એકાંત જંગલોમાંથીજ પસાર થતા હતા. આખરે સુરજ અસ્ત પામી ચુક્યા બાદ તેજો એક બહુજ ભાગા તુટી જેવા દેખાતા કાદવા તરફ આવી લાગ્યા. જે ઉંચા પહાડોની કઢણો વચ્ચે આ કાંઈ

અસલના પેશવાઓના વખતનો પડત કીલ્લો હતો. તે હતો તો બહુજ મજબુત અને ગંજવર, પણ ચાલુ મરાઠાની ગેરહાજરીને લીધે તે હાલમાં પડત હાલતમાં હોય તેમજ લાગતું હતું. જે વખતે રસ્તમ તેઓની ટોળકી સાથે ત્યાં આવી લાગ્યો ત્યારે તેને માલમ પડ્યું કે આ પુરાણા કીલ્લામાં હજી ખીજ દસથી બાર બીજ જેવા દેખાતા પુરખો પોતાના હથોળાઓ સાથે કરવામાં રોકાયેલા હતા.

રસ્તમને આ ટોળકી સાથે આવેલો જોઈ ત્યાં બેઠેલા સર્વે જણોએ બહુજ અચરત થયા અને એક ખીજનું મોઢું જેવા લાગ્યા.

“કેમ ઇકામખાન, તમે આવ્યા? કોઈ નવો શીકાર સપડાયો છે કે?” તેઓ માહેલા એકે પુછ્યું.

“નાં લાહો, એ કોઈ નવો શીકાર નથી. પણ આપણી ટોળામાં સામીલ થવાની મક્કશદથી એ આવેલો છે. એ ખીરાદરની બહાદુરી અને હોમત જોઈ હમે સર્વે તાજુમ થઈ ગયા હતા.” અને મેલ-ત્રેનનાં અકસ્માત દરમ્યાન રસ્તમની તારીફલાયક અને કરેલી જીવતોડ મેહનત વીશેનું જ્યારે આ ઇકામખાને ખ્યાન કયું ત્યારે ત્યાંનાં સર્વે જણોએ બહુજ ખુશ થયા.

“એ ખીરાદરને આપણાં સરદાર સાહેબ આગળ લઈ જા. એનો જખરો કદાવર બાંધો જોઈ તેવજુ જરૂર ખુશી થશે,” એકે જણાવ્યું.

“ખીરાદર રસ્તમ, આજે રાતનાં તો આપરે અત્રેજ આરામ કરશું. પણ આવતી કાલે સહવારનાં હું તુને હમારા સરદાર પાસે હાજર કરીશ.” ઇકામખાને જણાવ્યું.

રસ્તમે, ટક મળતાં તે પડત પડેલા કીલ્લાને ફક્ત ઉપર ટપકથી જોઈ લીધો. કીસમ કીસમની ખંડુકા, જાત જાતના લાંબા અને ટુકા બાલાઓ, ઢાલો, તલવારો વીગેરે વીગેરે અનેક કીશમનાં જીવલેણ હથોળાઓ ત્યાં મોજુદ હતાં. વળી ખાલ ખોરાકોની જથ્થો તેઓ પાસે એટલો તો ખેશુમાર હતો કે રસ્તમ તે જોઈને તાજુમ થયો. વળી તે કીલ્લાનાં એક પાછલા ભાગમાં ગંજવર કદનાં અને તેજ ચાલનાં ઘોડાઓની જાણે અલગાર હિલી હતી. વળી ત્યાંનાં એક ગોખલામાં શરાબનાં શીશાઓ ભરીને તૈયાર રાખવામાં આવ્યા હતા. તેઓ સર્વે જણોએ તે રાતે એકજ સુધે ખેસી પોતાનું જમણ કરી લીધું. તેઓનાં ખોરાકમાં મોટે

૧૮] કાંઈથી મ'આવો ત્યારે બ. ખ. "વાર્તા વિભાગ"માં વાંચી હતી એ જરૂર લખજો.

ભાગે તો શીકાર કરેલાં હરણો અને સસલાંનું ગેશ હતું. ખાંધું ખતમ થયા બાદ તેઓ સર્વે બથાંઓએ ત્યાંજ ધાંસનાં ખીછાંણાંઓ ઉપર આરામ કર્યો.

બીજે દીવશે સુર્યનારાયણનાં તેજસ્વી કીરણો ચમકે તેની અગાઉ તો તેઓ પોતાનાં સરદાર આગળ હાજર થવા ઘેડેડેવાર થઈ નીકળી પથ્રુ ચુક્યા. રસ્તમ જોકે પહેલ પહેલોજ ધોડા ઉપર સવાર થયો હતો. તો પથ્રુ તેને કાંઈપથ્રુ રીતનો હર લાગ્યો નહીં. રસ્તમના જોડીદાર તરીકે આ વેળાએ ફક્ત ઈકામખાનજ રહ્યો હતો. જે રસ્તેથી તેઓ આગળ વધતા હતા તે સદનતરજ વેરાંન અને અતી હિજડ બગ્યા હતી. માનવી જાતનું ત્યાં નામ નીશાન ન હતું નહીં. થોડેક ઠેકણે તો અસલવારેના પડત ફાદલાઓ અને બહુજ જુના પુરાણા અને બમીનદોરત થઈ ચુકેલા મંદીરોજ દેખાવા દેખાતા હતા. છેક સાંજ થઈ ચુક્યા બાદ એક પહાડના કુપે રસ્તેથી તેઓ આગળ ઉપર વધ્યા અને રાત પડે તેની અગાઉ તેમ ગાદલા થઈ પતરેલા એક ભયાનક ગુફા આગળ આવી પોહોંચ્યા અને એક પહોંચે પોતાના ધોડા ઉપરથી ઉતરી પડ્યો.

"બીગદર રસ્તમ, તું હવે ધોડા ચપડી કર્યો ન અને આવ મારી સાથ, હું તુને હમારા સરદાર પાસે લઈ જઈશ. એક બાતે બજાવ્યું, અને તેઓ બંને જથેજ તે ગુફાની બીતરંગી શુ

~~~~~

પ્રકરણ--૫ મું

અક્કલ હેનત નહ અને બેધરી જોન નહ. આવી રીતની હિતમ કારીગીરીથી તે પહાડના પેટામાં આગળ વધવાનું નહોતું થઈ શકતું. કોતરી કાઢવામાં આવ્યા હતા. વળી તે શુભ નહોતું. જુના જુના ખંડો બનાવવામાં આવ્યા હતા. આવા ખંડો માલમલ નહોતો. એક કોષ બહુજ વૃદ્ધ વયનો પુરૂષ એક નરમ ગાદલા પર બેસી દુકદા ગગડાવતો હતો. ફક્ત ખાન અને રસ્તમે ત્યાં જોઈને ત્યાં જોઈને નમીને તેને સલામ કર્યા.

"કેમ ઈકામ, તું આવ્યો? તારી સાથ આગળ વધવા માથ્ર છે બધા?" સરદારે દમાનમાંજ પુછ્યું.

“હા હા સરદાર આપણું કામ હું પાકડુંજ કરી આવ્યો છું,” આટલું કહેતાં છકામખાને કોઈ ખાનગી દસ્તાવેજોનું એક બંદલ તેવણુના હાથમાં પાસ કર્યું અને રસ્તમને લગતી તમામ વીગતો તપસીલવાર કહી સંભળાવી.

“અએ નવજવાન સમ્મશ તારે લગતો અહેવાલ સાંભળી હું ખરેખર ખુશી છું. હું હમારી ટોળામાં ખુશીની સાથ સામીલ થઈ શકશે. થોડાક મહીનાં હું તુંને આ છકામખાનનાં હાથમાં સોંપું છું. એ તુંને દરેક વાતે માહિતગાર કરશે, હું પણ એક વખતે તારાજ જેવો કદાચર બાંધાનો અને જખરદસ્ત દેખાવનો હતો. પણ હવે તે આગલી તાકાત મારામાં રહી નથી. તુંને હમારી ટોળામાં સામીલ થવાનું કારણ શું?” તે વૃધ સરદારે જાણવા માંગ્યું. અને ત્યારે રસ્તમે પોતાને લગતી તમામ હપ્તીકત વીગતવારે કહી સંભળાવી. એક કોઈ લકડગો જમશેદજી વખારયા નામનો પારસી તેનાં આઠ હજાર રૂપયા કેમ હજમ કરી ગયો હતો તે પણ આ સરદારને અફ-શોસ સાથ જણાવી દેવાને રસ્તમ સુક્રયો હતો નહીં.

“તેની તારે કશીજ રીકર કરવી નહીં. થોડાક મહીનામાં છકામખાન કોઈ ખાનગી કામ સર મુંબાઈ જતાર છે. તે કમીનાં પારસીનું ખરોખર હર દેકાણું અને તેનાં દેખાવનું વર્ણન આપશે તો મારો બહાદુર છકામ તેને કોઈખી જહાનમમાંથી પણ શોધી કાઢી કોઈ ઠગાથી આ પારસીને અત્રે ખેંચી લાવશે. અને તેની સેડેથી તારી તે રકમ કેવી રીતે પાછી મેળવવી તે હું તુંને પાછળથી જણાવીશ.” તે વૃધે રસ્તમને સખ્યારો આપતાં જણાવ્યું.

જવાન રસ્તમને આ ઘાટપાટુઓની ટોળાનાં સામીલ થવાને આખા છ માસ આસાની સાથ પસાર થઈ જવા પામ્યા, છકામખાનનાં હાથ તળે દરેક રીતની તાલીમ લઈ રસ્તમ એટલો તો પાવરધો બની ગયો હતો કે આ તેનો સાથી પણ બે ઘડી હવરત થઈ ગયો. બહુકની આખાદ નેમ તાકવામાં, ભાલો ચલાવવામાં, તલવાર સાથની પટાખાણ બેલવામાં, ઘોડેસ્વારી કરવામાં અને બીજી દરેક બાબતોમાં તેને કમાલજ કરી બતાવી એમ કહેવામાં જરાક પણ ખોટું નથી. વળી ત્યાંના જંગલની ખુલ્લી હવામાં આવી આવી બતોની કસરતો મળવાથી તેનો દેખાવ આરખી બીજે એક પીલટન પહેલવાન જેવોજ લાગતો હતો. વળી તેને હુમકી દહાડી રાખી હતી અને તેનો કદાચર અને જખરદસ્ત દેખાવ એટલો તો ફેરવાઈ ગયો હતો કે

આવી તેની હેરફેર હાલત વચ્ચે તેની સગી માં પણ તેને આજે પીછાણી શકે નહીં !

તે ખાસ કરીને ગરીબ ગુરખાંઓ, નાતવાનો અને બાઈ બાવરીઓને જરાક પણ થકને તેઓની હુદ્દાટ કરી હેરાંન પરેશાંન કરતો નહીં. પણ અગરબે કોઈ હરામીપણું કરી તેની સમિે થતા તો તેઓની કમજબતીજ કરી નાંખી દેતો. તમામ અસખાય હુદી લઈ તેઓનાં પુરા બાર વગાડી દેતો હતો.

“તારી બહાદુરીનાં વખાણુ સાંળળી હું ખરેજ ખુશી છું. એક વખતે હું પણ તારાજ જેવો હતો.” તેનાં વૃથ સરદારે રસ્તમને જણાવ્યું. “હાલમાં મારી ઉમર નેવું સાલની થવા આવી છે. આ દુન્યામાં હવે હું થોડાજ વખતનો પરોળો છું. પસ્તાવાનો કીડો મારું ઘરડું છગર કાઢી ખાય છે. અને હવેજ હું ખરેજ મને પીછાંણતો થયો છું કે પરવરદીગાર જેવી કામ ચીજ હસ્તી ધરાવે છે ખરી ! હાલમાં હું મારો મોઝો ભાગ ખુદાતાલાની ભક્તીમાંજ પસાર કરું છું. આ પાપી પેસાથો હું હવે ખીલકુલ કારેમ થવા માંડ્યું છું અને મારી આ જગ્યા હું હું જીવન પુરું કરી જાઉં છું. મારા રસાલાનાં તમામ માણસો મારાં મત સાથ મળતાં થયાં છે અને સર્વાનુમતે વૃને પોતાનાં સરદાર તરીકે સ્વીકારવા તેઓ ખુશીથી તૈયાર થયા છે. આપણી પાપ આપ પાસેનાંજ કામરામો એટલો તો માલ અને ખજાનાનો ભંડાર ભર્યો છે કે તે તમો મરવેને ખાજાં ખુરે તેમ નથી. એની વ્યવસ્થા કેમ કરવી એ હું તારોજ મુનશરો ઉપર સોંપું છું. કારણકે તારી ઉપર મારો પુરો ઇતિમાર છે. એટલા માટે—”

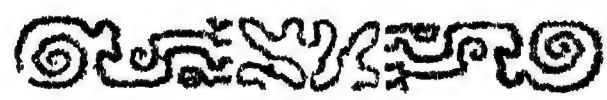
હજીન તો આ એક સરદાર પોતાનું બોલવું પુરું કરે તેની આગમજ એક ઘેડેસ્વાર ત્યાં જોશ બંધ હાંફતો હાંફતો દોડી આવ્યો અને પોતાનાં સરદાર સાંમે ફરતસ બળતી ખંડો રણી.

“એહરખાંન સરદાર, આપણી સરહદની આંદર પાસેનાં કરખાવાલી ઘાડપાહુઓની એક મોટી ટોળા ધસી આવી છે અને ત્યાંથી પસાર થતી એક લગનની જાનને તેઓએ જખરહસ્તીથી રોકી દઈ તેઓને હુદ્દવાની વેતણુ કરે છે. તેઓની તમામ ઓરતો તથા નાનાં વચ્ચાંઓને હાથ પગથી બાંધવામાં આવ્યાં છે, અને તેઓનાં મરદાનો પણ બહુજ બદતર હાલ કર્યો છે. આપનો શું હુકમ છે, સરદાર સાહેબ ?” પેલોએ જણાવ્યાં આણું.

“બહાદુર રસ્તમ, તું આ સવાર સાથે કૌરવ ત્યાં જઈ પહોંચ અને આ રસાલાની તમામ ઓરતો, મરદો, અને તેઓનાં બાલ બચ્ચાંઓનો છુટકારો કર, અને આપણાં આ દુશ્મન લુટારાઓને ખાંધી પકડી લાવી મારી સનમુખ હાજર કર.” તે વૃથા સુરદારે ફરમાવ્યું.

રસ્તમ આ હુકમ સાંભળી તુરંતજ સર્વે સામગ્રી સાથે ઘોડેસવાર થઈ તૈયાર થઈ ગયો, અને જનને સવારો ત્યાંની સરહદની ઉપર જ્યાં બીજી બાજુની લુટારાઓની ટોળી ત્રાસ વરસાવી રહી હતી ત્યાં વીજળીક વેગે દોડી પોહોંચ્યા.

પ્રકરણ—૬ હું.

આખરે દીલાવર રસ્તમ અને તેનો સાથી તે લુટકાટવાલી જગ્યા ઉપર આવી પોહોંચ્યા. તે જગ્યા ઉપર તેઓ પહોંચે તેની અગાઉ રસ્તમે દુરથીજ તપાસી લીધું હતું કે ત્યાંથી પસાર થતી લગનની જનમાં સાંભીલ થયેલાં વળાંક મરદો, ઓરતો અને નાનાં બાલ બચ્ચાંઓ હતા. બીચારા સર્વે મરદોનાં હાથ પગ ખાંધી રૂંધી દહ હારેદોર ઉભા રાખ્યા હતા, અને તેઓની સાથવાલી ઓરતોનાં આંગ ઉપરથી જખરદસ્તીથી ધોરણું નાંકીને ખેંચીતાલા કરી કાઢવામાં આ દુશ્મન ટોળીનાં બદમાશો મશગુલ થઈ ગયા હતા. રસ્તમ તથા તેની સાથવાલાને દુરથી આવતાં જોઈ પહોંચે તે તેઓ પોતાનીજ ટોળીને લગતા હોય એમ તેઓએ માની લીધું. વધુ જવારે વીરલા રસ્તમે આવતાંની સાથેજ પોતાનાં બાલાની ધારદાર તોફાની એકને ત્યાંનો ત્યાંજ સુવાડી દીધો ત્યારે આ સાંભી બોરદવાલાઓ પેલો ઓરતોને પકડી મુંઝી સાંમતાજ રસ્તમ તથા તેનાં જોડીદાર ઉપર તુટી પડ્યા. સુબાગ્યે જે વખતે દુશ્મનોએ આ લગનની જન ઉપર દરોરો પાડ્યો હતા તે વખતે તેઓએ પોતાનાં હથિયારોને એક બાજુએ રાખ્યાં હતાં. આ સોનામોહોર જેવી તકનો અચ્છો લાલ લઈ રસ્તમ તથા તેનાં સાથીએ બહુજ આસાનીથી તેઓને જેર કરી શક્યા હતા. તેઓ આસરે દસથી વાર જણાં હતા તે માંહેથી આ ઝપાઝપી દરમ્યાન ત્રણથી ચાર જણાંઓ તે ત્યાંનાં ત્યાંજ પુરા થઈ ગયા હતા. જવારે બાકીનાંઓ પોતાનાં હથિયારો તેમજ લુટથી મેળવેલો માલ ત્યાંજ પડેલો મુંઝી દહ ઘોડેસવાર થઈ ગજરાટનાં માર્યાં જીવ લઈ નાહાસી છુટ્યા.

૨૨] ફોરાસ રોડ ત્રામ ટર્મીનસ પર ફેવરીટ, અને આવી વાર્તા ધુમ વેચાય છે.

આ લગનની જનમાં સમાયલા સર્વે મરદો તેમજ ઓરતો જૈલગાડીમાં બેસી આગળ વધતા હતાં. આ ખુનખવાર લડાઇ થતી જોઈ ત્યાંની નવ-જવાન અને ખુનસુરત બાળાઓ પહેલાં તો બહુજ આકરી ગાભરી બની ગઇ. પણ જ્યારે તેઓની સાથવાલા નીર્દોષ મરદોનો છુટકારો કરવામાં આવ્યો ત્યારેજ તેણીએ રસ્તમ અને તેનાં સાથી તરફ બારે ઉપકારનીજ લાગણીઓ સાથ જોવા પડી ગઇ.

તેઓમાંના એકે જણાવ્યું. “ઓ ભલા બાઇઓ, હમો સર્વે જણાઓ તો બાળુએ રહ્યા, પણ હમારી સાથે એક ધણોજ જૈક બ્રાહ્મણ પણ નાસીક જવા સાર સામીલ થયલો છે તેને મજા-આ! દમાડીણ દીલનાં છુટારો હોરાન કીધા વીનાં ચુકતા નથી.” બીજા એકે હવે જણાવ્યું.

“ધણુજ ખોટું થયું પણ હવે કામપણ રીતની ધારતી રહી નથી. હું તમારા રસાલા સાથ થોડાક ઘોડેસ્વારો આપું છું તેઓ તમે સર્વે જણાઓને આ વેરાણ જંગલમાંથી સલામત બહાર કોડી આવશે.” રસ્તમે તેઓને સમ્બારો આપતાં જણાવ્યું અને તે ત્યાંથી પેલા જૈક બ્રાહ્મણને તપાસવા તે તરફ ફર્યો. તે કોઇ પાક પરહીઝગાર જોવા દેખારો પુરુષ એક પાલખી રોટી બાડીમાં જોડવાયલો હતો.

“પરમેશ્વર તુને સલામત અને સુખી રાખે. તેં આજે એક ખરેજ પ્રયત્નુંજ કામ કર્યું છે. તેં કરેલા ઉપકારના બદલામાં હમારી પાસે કોઇ એવી કીમતી વસ્તુ નથી કે હમે તુને તે બક્ષીશ કર્યે, પણ તે છતાં આ લે.” પેલા બ્રાહ્મણે આટલું કહેતાં પોતાની કાળીમાંથી એક નાની દખ્ખી બહાર ખેંચી કાઢી. “આ લે પુત્ર, આ એક જંગલની જડીબુટ્ટી છે. કણાંક પરસોની વાત ઉપર હું જ્યારે હીમાલયનાં પર્વતો તરફ મથો હતો અને ત્યાંના એક મોટા યોગીનો ત્રણ વર્ષ સુધી ચેત્તો બન્યો હતો તેની બરકતથી આ જડીબુટ્ટી બનાવતાં હું શીખ્યો છું.” રસ્તમના હાથમાં પેલા બ્રાહ્મણે એક નાની દખ્ખી પસાર કરતાં કહ્યું.

“પણ મહારાજ, આ જડીબુટ્ટી શા કામમાં આવે છે? અને એનો ઉપયોગ કેવી રીતે થઇ શકે છે?” રસ્તમે તે દખ્ખી જોલી જોતાં તેની અંદર રાખોડી રંગની લુપ્તો હતી તે જોઇ તપાસી પેલા જૈક બ્રાહ્મણને પુછ્યું.

“પુત્ર, હરએક પ્રકારની ખીમારી ઉપર આ ચમત્કારીક લુપ્તો તને કામ આવશે. હવે, એનો ઉપયોગ કેમ કરવો તે પુણું લક્ષ્યથી મને સમજાવેજો. એક નાની સુઈ (સોય) ની માત્ર સુઈ અણી આ લુપ્તોમાં ખોસી

આ તાર્તામાં જાહેર ખર્ચર ઠાપવાના ભાવ ઓછા છે, કા. મારકેટ, - મુંબઈ. [૨૬

દર્ધ તેને એમની એમ એક લોટા ભર પાણીમાં હલાવી નાંખજો અને તે પાણીજ માત્ર કોષપણુ પ્રકારના દર્ધથી પીડાતા દરદીને પીવા માટે આપવું. જગવાનની ઈચ્છા હશે તો પેલો દરદી વગર હરકતે સામે તામે ચમ જશે. શરીરનાં અંદરના તેમજ બહારના ભાગો ઉપરનાં કોષપણુ પ્રકારના દર્ધો ઉપર આ લુકીનું માત્ર પાણીજ પોતાની ચમત્કારીક અસર દેખાડશે."

"આ તમારી આપેલી કીમતી લેટ હું ધણીજ મોટા માત્ર સાથ સ્વીકારું છું ખાવાજી," રસ્તમે આભારની લાગણીઓ સાથ જવાબ કયો.

"કલ્યાણ હો, કલ્યાણ હો બેટા. પણ એક ચીજ ખુબ યાદ રાખજો, આ વિચીત્ર લુકીને તારા હાથનો સ્પર્શ થતા દષ્ટાન્ત-મા, પણ સુઘની કકટ નોકથીજ તેનો ઉપયોગ કરજો." પેલા વૃદ્ધ બ્રાહ્મણે રસ્તમને તાકીદ કરતાં જણાવ્યું. "પુત્ર, હવે અમને આગળ વધવા માટે કૃપા કરી તારી ખાત્રી પુર્વક જોગવાઈ કરી આપ કે જેથી હમો હમારી મુસાફરી શરૂ કર્યે."

આ સાંભળતાંજ રસ્તમે એક બંદુકનો ખાર હવામાં છોડ્યો જેના જવાબમાં પાચ છ વોડેસ્કારો દુરથી દોડી આવતા માત્રુમ પડ્યા અને રસ્તમ આગળ અદ્યયી થોંબ્યા.

"અય માહારા બહાદુરો, આ રસાલાને વણીજ સંભાળવી દેરાવી લઈ જઈ આપણી સરહદની છેક બહાર સહીસલામત છોડી આવો." રસ્તમે તેઓને જણાવ્યું.

ત્યારે આ જવાન વીરલો રસ્તમ પોતાનું સર્વે કાંમ સમાંધાની સાથ પાર ઉતારી પોતાનાં સરદાર આગળ હાજર થયો અને સર્વે કુશીઅત તે જૈન પુરૂષને કહી સંભળાવી ત્યારે તે બહુજ આનંદ પામ્યો.

"તારી દલેરી માટે તુને ખરેજ ધન્યવાદ થટે છે. વધુમાં હું તુને એમ કહેવા માગતો હતો કે આવતી કાલે મારાં કોઈ ખાંતગી કાંમ મુર ઇકામખાંત મુંબાઈ જનાર છે. તું પેલા દગલખાજ પારસીનો પત્તો ખરોખર આપજો, દોઝખનાં ખુણાંમાંથી પણ એ મારો બહાદુર એ કમીનાં શોધી કાઢી એને અતરે પકડી લઈ આવશે અને આપણે એને એક અચ્છો ધડો બેસાડી શકીશું. ઇકામને ચેતાવજો કે ખરચતી કાંઈજ વાંચુ નહી કરે. શું કરવું અને શું નહી તે એ ખરોખર સમાલી લેશે. તું કાંઈખી શીકર કરતો નાં. ઇકામખાંતને તું મારી આગળ મોકલી આપ, હું તેને બધું સમજાવી દઈશ" સરદાર સાહેબે રસ્તમને જણાવ્યું.

"જેવી આપની આજ્ઞા, નાંમવર સરદાર." રસ્તમે નમીતે કહ્યું.

4524-9 21.

“હું, આપ સાહેબનું નામ જમશેદજી વખારવા છે?” એક કોઈ
મણાંજ કૌંમતી પોપાકમાં સળંગ ચયલા પુરખે આ જમશેદજી વખારવાની
મુલાકાત લેતાં પુછ્યું.

“જી હા સાહેબ, કેમ માફ થું કાંમ પડ્યું છ વાઈ?” જમશેદજીએ
 પેલા કાકા આજ્ઞાપુર્યાને ઉપરથી તે નીચે તુલીક ધારી ધારીને જોતા પુછ્યું.

“મારા સંમિળવામાં આવ્યું છે કે ત્યાપ સાહેબ ધીરધારનો વંધો
હશે છો ?”

‘હા સાહેબ, એમ છે ખરું આપનું’ થું કામ છે તે વીગતવારે મને

જાગી સાહેબ, હું સતારા શુદ્ધાનો મોટો જાગીરદાર છું, અને હાલમાં મને આસરે પાંચથી છ હજારની રકમની અગત પડી છે. એટલા માટે મારી બહોલી જાગીરોમાંથી એક ને મેં વેચવા કાઢી છે, આ ફળરૂપ જાગીર આસરે એકસો એકરની છે. તે માટે વળી ત્રણ સુંદર મકાનો છે, અને પાંચ છ કુવાઓ છે. જોવની શેઠ, એમ તો બધાકે સારા સારા મુજબનાં માપમાં માપ્યા પછી જાણ્યું છે તેઓની આગવાજ હું તમને જણાવું છું, પણ મારી મોટી આંતન ધોકા પુરે તેમ છે. કરીનેજ હું તમો સાહેબ આગળ આવ્યો છું.' પેલાએ બધાં બધું.

અ. ઉપલી વાતચીત જમશેદજી વખારવા અને ઇકામખાંત વચ્ચે થતી હતી. આ ઇકામ પારસીને કોઈમી સુરતે મુંબાઈથી ઠાગાથી ધસડી જઈ રસ્તે આગળ હાજર કરવાનો તેને ખુબ અચ્છી રીતે તાગડો રચ્યો હતો. તે જોઈ ગેમા માલેતુખર તરીકેજ પુર ઠાઠમાઠ સાથેજ ત્યાં આવ્યો. હવે જોઈ ગેમા માલેતુખર તરીકેજ પુર ઠાઠમાઠ સાથેજ ત્યાં આવ્યો. હવે જોઈ ગેમા માલેતુખર તરીકેજ પુર ઠાઠમાઠ સાથેજ ત્યાં આવ્યો. જમશેદજી વખારવાને શીશામાં ઉતારવા ઘણીજ આસાનીથી શક્યો હતો.

તે કો વાત અરૂં સાહેબ, પણ હું જ્યાં સુધી મારી નહરે તમારી
આ નજર નથી ત્યાં સુધી મારી ખાત્રી કેમ થાય વાર ? સમજ્યાની
જાગીર રાખો જમશેદજીએ જણાવ્યું

“સાચું કહેવાનું બરોબર છે સાહેબ, સતારા કાંપ મુંબાઈથી થઈને
ફર નહીં કરતા પેલાજ કલાકનો રસ્તો છે. આપ સાહેબ અગર મારી
સાથે આવશો તો થઈ જાય નહીં. વાંચનારો જુઓ તો આ ગાદારી

બહોલી જાગીર જાણે તદ્દન મદત છે.” ઇકામખાને તાલ તલાવટ કરતાં જણાવ્યું.

“આપ સાહેબ હાલમાં ક્યાં ઉતરેલા છેવે ?”

“હું તાજ-મહાલ હોટેલમાં.”

“તમે સાહેબ પાછા ક્યારે સતારા જનાર છો ? તમે ક્યારેથી જાઓ ત્યારે તમારી સાથ આવવા તૈયાર થકશ.” વખારયાએ જણાવ્યું.

“હું સાહેબ આવતી કાલેજ મુંબાઇ છોડી જનાર છું. તમે સાહેબ મને પરભારા બોરીખંદરના સ્ટેશન ઉપરજ મળશે. તો બહુજ સાફ. આપણે સહવારનીજ ગાડીમાં જઈશું, યાદ રાખજો મહેરબાન.” અને તેણે કહ્યું.

બાહોશ ઇકામખાને ચાલક તારી ખાસ કરીત સહવારનીજ ટ્રેન પસંદ કરી હતી કે જેથી રાતનાં સતારા આવ્યા બાદ અંધારામાં તેઓ કંઈ તરફ જતા હતા તે આ લુચ્છા પારસીને માલમ પડે નહી.

*

*

*

“હવે આપુને કંઈ તરફ જવું પડશે. માલગુજર માટેમ ?” સતારા આવી પહોંચ્યા બાદ રમુછ, વસ્તુ, રસીલાં, રસીલાં, રસીલાં.

“સાહેબ આપુને થોડુંજ બહાર જવું પડશે બહાર. આપણે નેલ ગાડી-ઓમાં બેસી જઈશું તો થોડાક કલાકમાં તો આપરે આપરા મથકે પહોંચી જઈશું.” ઇકામખાને જણાવ્યું.

રાત્રીનાં અંધારામાં તેઓ કંઈ દીશાએ જતા હતા તે જો કે જમ-શેદજી વખારયાને તો માલમ પડ્યું નહી પણ ઇકામખાને તો ચોક્કસ ખબર હતી. ગાડીવાનને કયે રસ્તે દાકી જવું તે તેનેજ સુવચન હતું. એક પડત જેડા દેખતી જવ્યા આગળ તેઓ આવી લાગ્યા બાદ ગાડીઓને ત્યાંથી રખશદ આપી દીધી. જેઠવાડી જેવી નજરના દુર થઈ તેવીજ ઇકામખાને એક જોશમાં સાંપડી ફોડી જેનાં જવાબમાં ત્રણ ચાર ઘોડેસ્વારો દુરથી દોડી આવતા માલમ પડી આવ્યા.

“આપ સાહેબને ફરતમ આગળ હામર કરો, હું પાછળનાં અંધાં છું.” ઇકામખાને પેલા મચારોને ફરમાવ્યું.

“માલગુજર સાહેબ બેઓ કાણુ છે ? એ લો- અને ક્યાં લઈ જશે ?” વખારયાએ અકબામ જઈ પછ્યું.

૨૬] 'ફેવરીટ' માં આવતી બહેનનું બીજું ૧૦ માસીકો બેટલી અંતર કરે છે.

"તમે ગભરાવો નાં સાહેબ, એ લોકો બરોબર તમને આપણા મઠક ઊપર પુઝાડી દેશે" છઠ્ઠામે મોંઘમમાં બચ્ચાવ્યું.

જેવા પેલા ઘોડેસ્વારો આ બમશેદજી વખારયાને સાથે લઈ થોડેકબં દુર આગળ વળ્યા કે તેઓએ ખુદ રસ્તમનેજ દુરથી ઘોડેસ્વાર થઈ આવતાં જોઈ લીધાં.

"કેમ બમશેદજી વખારયા, સાહેબ મેહરખાંન કેમ હોવા ? તમીયત તો સારી કાંતી હતી ?" તેઓની આગળ આવી લાગતાંજ રસ્તમે પોતાના ઘોડા ઉપરથી નીચે ઉતરી વખારયાને પુછ્યું.

"એટલે ? આ બધાંતો સખખ શું ? પેલો માલગુજાર ક્યાં ગયો ?" હવેજ કાંઈ ખતરો થતાં બમશેદજીએ પુછ્યું.

"અહીંયાં કોઈ માલગુજાર ખી નથી ને શેઠ સાહુકાર ખી નથી. પેલા મારા આઠ હજાર રૂપ્યા હજમ કરી ગીયાછ, તેનું શું ? તે રૂપ્યા મેહરખાંની કરી તોલી દેવા નહીતો. હાંદગીબેર તમારાથી આવ્ય જંગલમાંથી છુટવું મુશ્કેલ થઈ પડશે. સમજ્યા મેહરખાંન ?"

સ્ત્રીઓનાં દરેક જાતનાં ફરો માટે જગમશહુર
સર્વોત્તમ શક્તિવર્ધક દવા

મહિલા જીવન

વધારે પડતો કે અનિયમિત અટકાવ, પ્રદર, લાંબીવા, રૂઝડે વ, શરીરનું ધોવાવું, પેટમાં થતો દુઃખાવો, કમરમાં થતી શટ, છાતીમાં ગભરામણ થવી, જીવ બળ્યા કરવો, બેચેની, ઝીણો તાવ, અશક્તિ, હીસ્ટીરીયા, જ્ઞાનતાંતુઓની નબળાઈ, જોજો ચડવો, માથું કાયમ દુખ્યા કરવું, હાંફ ચઢવી, અન્ન પર અરૂચી, ઉલ્ટી, ખાંસી, રતવા, ઝાડાની કમજોયાત, ગર્ભાધાનમાં વિદ્વ ઈ. દરદો માટે અકસીર પુરવાર થયેલ છે. સુવાવડ પડેલાં યા સુવાવડ પછી યા સુવારોગમાં આપવાથી શરીર તંદુરસ્ત અને રૂઝ પુટ બને છે. કો. રા. ૨), ત્રણ સીસીના રા પા, ટ. ખ. ગુદુ. રજી. ટ્રેડમાર્ક 'જેનસ' નં. ૩૦૨, દરેક શહેરમાં જાણીતા દવાવાળાને ત્યાં મળે છે.

બનાવનાર:—જે. એન. શેઠના. નડિઆદ.

હિંદુસ્તાનના સોલ એજન્ટ:—ચીમનલાલ પી. શાહ.

ગોવિંદ બીલીંગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ ૨.

“અરે જો દગાખાજ કુત્રા, મારા જેવા એક ગૃહસ્થ આદમી સાથે આવી નીચ આસનાઈ કરવાનું કારણ શું ? બચ્ચા યાદ રાખજો, અગર જો મારી લાગવગથી હું પોલીશને ખબર આપશ તો તારા પુરા ખાર વાગી જશે. સમજ્યો ?” લાલ પીલો થઈ જતાં વખારયાએ જણાવ્યું.

“અરે ધીરે ધીરે મારા મેહરબાન આ વેરાનમાંથી તમારાથી છુટાય ત્યારેજ તેમ થઈ શકશે. આ સામે દેખાતો ભાગ બરતાં જેવો કાલ્લો ભેયો કે ? એ તમારું હંમેશા માટેનું મથક થઈ પડશે. નહીં તો સીધે પાધરે રસ્તે ઉતરી મારા રૂખાનો ખંદોખસ્ત કરશે તોજ તમારો અહિંથી છુટકારો થશે. એક વખત એવો હતો કે તમારા નાપાક સકંજમાં મારી બોળાઈને લીધેજ અને તમારા ઉપર વીશ્વાસ રાખી હું ફોકટનો સપડાઈ જઈ એક મુખ ગધેડો બન્યો હતો. પૈસા ટકાથી તેમજ મારા વખારથી મને ખુદારીની ખાનાખરાખ ખાદીમાં ગખરાવી નાંખનારા તમે મેહરબાન હતા કે કાંઈ ખીજો ? અને હવે આજે ? આજે તો તમે એક નાના ફોફાળાની જેમ મારા માટેલા છટકામાં આસાની સાથે સાબુત આવી ગયલા જેવ અહીંથી જરાકની નાહસવાની વેતણ કીધીછ તો તેનું પરીણામ ધણુંજ ખુરં આવશે. અને તેનો ભેખમદાર હું નહીં; કાંયે વખતે અને કયે ફકાણેથી બંદુકની એકજ ગાળી નીકળી આવી તમારું મસ્તક આરપાર વીંધી નાંખશે તે સાંભાળજો, જગશેદજી વખારયા જેવ તમારી ખાત્રી કરવીછ ? આય જુઓ,” અને આટલું બોલતાં રસ્તમે પોતાની બંદુકથી હવામાં એક ખાર ક્યેં જેના જવાબમાં ચારે દીશાએથી બંને તણ તણ ઘોડેસ્વારો એક દુરની ઝાડીઓમાંથી દોડતા કે આવી હાઝર થયા. પણ રસ્તમના દુકમથી તેઓ પાછા ત્યાંથી પોતપોતાની જગ્યા ઉપર તુન્ટજ રવાના થઈ ગયા.

“હવે નત જે તારી ઉપર ! કે આવી દગખાજથી મને અહીંઆ બોલાવી મંગાવ્યો. હું તુને તેનો સ્વાદ ખરોખર ચખારશ, યાદ રાખજો બચ્ચા,” વખારયા એ બખાળ્યું.

“અરે મારાં સાહેબ, હયાનત મારી ઉપર કે તમારી ઉપર, દગખાજ કાણે કીધી ? તમે કે મેં ? જેમી હોય તે મારા રૂખાનો ખંદોખસ્ત કરો, નહીં તો આય કીલ્લામાં પડી હંમેશને માટે સખરયા કરો. લઈ જાઓ આય પારસીને આય કીલ્લામાં.” અને સેવટે પોતાના માણસોને દુકમ કરી રસ્તમ ત્યાંથી રવાના થઈ ગયો.

“જેરે એમ, મને અહીંથી સીધે સલુકે જવા દેવોછ કે નહીં ? એનું પરીણામ ધણુંજ ખુરં આવશે, હા ?” તણ ચાર દીવસો વીતી ગયા બાદ

એકવાર ફરીથી રસ્તમ સાથ મુલાકાત થતાં જમશેદજી વખારયાએ તકાળે કયો.

“પહેલાં રૂપાનો બદોબરત કરો ને પછી તમે તમારે રસ્તે ચાલ્યા જાઓ. એમાં જરાકમી ફેર પડશે નહીં.” રસ્તમે જણાવ્યું.

“અરે પણ એ નાપાક હેરેમંદ.” રસ્તમને એક સળંગડ લપડાક લગાવી કહાડતાં જમશેદજી વખારયા તરડાયો. “નાપાક હેરેમંદ રૂપા હું શું મારી સાથે લઇને ફરું છું ? મોકલ તારાં કોઈ માણસને મારી સાથ મુંબઈ, હું તેને તારા રૂપા ચુકતે ફરી દેવશ.”

“ભલે ભલે, તમે મને તમારો જુરી કાઢીયો છો તો ભલે, પણ હું જો ગાદ તો નમને અગધરી માંથી ને જો ગાદ તો નમને ગાદ નાંખુ.” રસ્તમને રૂપા ને પાછાં લઈ જવા તોડી કાઢી. એક નખલા પોચા ઉપર હાથ ઉંચકવો એ હીચકારા ખાયલાતુંજ એક કામ છે. વળી તમે મારાથી ઉમરમાં ઘણાં મોટા છો અને તમારા ઉપર હાથ ઉગામવો એ મારા જેવા એક જોરેમંદને છાજતું નથી. તમે મારાં માણસ સાથ મુંબઈ જવા માગો છો અને રૂપા ચુકવવા માગો છો, કેમ ? અરે નહીરે મારા મહેરબાન હું તમને કંઈ નથી જોવાખતો ? એમ કહી પણ બની શકશે નહીં.

“પણ ત્યારે તું કહેવા શું માગે છે તે જણાવશે ?” વખારયાએ હવે સહેજ નરમ પડતાં જણાવ્યું.

“અરે હારે મારા મહેરબાન, ઠણાજ હું તમને દેખાડું છું તમારે ધરે હું લખાઉં તેમ એક કાગજ લખો અને તમારાં કુટુંબીઓને અહીંઆ બોલાવી મંગાવો અને—”

“એ તું કંઈ પાગળ પાગળ થયો છો વાડ ? આવાં વેરાંણ જંગલમાં હું મારી ફેમીત્રીને બોલાવી મંગાઉં ? ને પછી તેઓનું વું શું કરવા માંગે છે ?” વખારયાએ મલરાત વચ્ચે જાણુવા માંગ્યું.

“તે હું તમને સમજાઉં, ને જોકાને અહીંઆ બોલાવી મંગાવી ને પછી તે લોકને અહીંઆજ રહવા હમ તમે એખલાજ મુંબઈ સીધારજો ને ત્યાંથી મારા આદ હજાર રૂપા સાથે પાછા આવી શકશો. એટલેજ સૌનો છુટકારો થશે. આયજ એક મત્રાજ છે એતો જોવતી બાવા શેર ને માંથે સળંગેર તો લેવોજ એકજ ત્યાં હવે આ દુન્યાનો કરોબાર ચાલી જાયજ નહીં. એમ સમજ્યાને.”

પોતાની કટલીક નાં મરજી સાથ જમશેદજી વખારયાએ એક કામજી લખી પુરું કર્યું. તેને રસ્તમને ઘણું ઘણું બી સમજાવ્યું, ઘણાં ઘણાં બી કાલાવાલા કરયા, પુષકળ ખાત્રી બી આપી. પણ ના. તે એક નો બે થયો નહી. તેને વળી ધાકધમકી દેખાડવામાં પણ કશુંજ બાકી રાખ્યું નહી, પણ રસ્તમની હઠ આગળ તેનું કશુંજ ચળણ હતું નહી. આથ એકલા ધલાજ સીવાય તેની પાસ આ વેરાંણમાંથી છુટી નીકળવાની એક પણ બારી તેને માટે ખુલ્લી તેને માલમ પડી નહી, આટલા સખત ચોકી પેહરા વચ્ચે તે કેમ અને ક્યાંથી ત્યાંથી નાહાસી છુટે ? અને ત્યારે ન છુટકે તેને બે કાગજ પુરું કરી રસ્તમને સ્વાધીન કીધું અને ઇકાંમખાનને પુરતી સમજણ આપ્યા બાદ તે કાગજ સાથ તેને મુંબઈ રવાના પણ કરી દીધો.

રસ્તમનાં સુચવવ મુજબ નીચે પ્રમાણે એક કાગજ પોતાના ધરવાલાઓ ઉપર મુંબઈ લખી નાંખ્યું હતું.

“મારા વહાલાઓ,

હું તમને સારી કાની છું, મારે લગતી જરાક પણ શીકર તમારે કબી નહી, તમા જગ્યા રજાની લેવાની નહી. આ પાકી વહાલા પિયરો તો હુંદા કે જે જગ્યા જેવા સીકર તેમજ તે જ્યાલ આવી શકશે નહી, માટે આ સાથ મોકલેલા મારા એક અગ્રી વીશ્વાસુ માણસ સાથ તમારામાંથી કોઈબી અહીંયા આવશે તો હું ધણેજ ખુશી થઈશ. અહીંનું હવા પાણી એટલું તો સરસ છે કે મને તો જાણે મુંબઈ પાછું આવવા જમતું પણ નથી એજ અરજ.

હીં તમને જલદી જોવા તલપી રહેલો જમશેદજીનો દુઆ વાંચતો

“અચ્ચા નક્કોજ ખાણુએ કે મારા કુટુંબીઓને કોઈ પણ રીતની અલવલ આવવા દીધીછ તો તેનું પરીણામ ઘણુંજ ખુર ખાણુશે તે જરજ થાદ રાખજો અં ?” જમશેદજી વખારયાએ પાકો જીવ છકાવ્યો.

‘તની તમારે જરાક પણ થમને ધારતી શીકર કરવી નહી. તમારા કુટુંબીઓ અતરે આવશે તેના એક બાલને પણ કાળી નાહોયશે નહી. તેનો જવાબદાર હું છેઉં તમે સમજવાની મારા મેહર’... ? રસ્તમે સચ્ચારે આપતાં જણાવ્યું. અને ત્યારે જમશેદજી વખારયા તમને કહવાનું ચટકતો અને ખરાબ ખરાબ ગળાગળોચ કરતો પોતાના રહેઠાણ ની રીત રીતો.

પ્રકરણ—૮ મું.

તેઓ આવ્યાં.

જમશેદજી વખારમાને હાથે લખાયલું કાગજ તેવણનાં ઘણીઆણીનાં હાથમાં મેળતાં એટલી તો સીકતથી અને સમજવતથી ઇકામખાને પોતાનો પાટો લખ્યો કે આ ખનાવતી કાગજ માટે કોઈનેખી સેહેજ પણ ખતરો થવા પામ્યો નહીં. અને વખારયાનાં ઘણીઆણી અને તેવણની દીકરી આ વેચાતી લીવેલી નવી જગ્યા ખુદ નજરે જોવા ઘણી ખુશીથી ઇકામખાન સાથે સતારા જવા તૈયાર થયાં. તેઓને ઘણીજ સુખ સગવડથી ત્યાંના વેરાનમાં રાખવામાં આવ્યાં હતાં.

“હું એક ઘણાજ નીચ દગાનો ભોગ થઈ પર્યોછ, અને આવાં એકાંતમાં મને નજરકેદ કરવામાં આવ્યોછ.” પોતાની ઘણીઆણી તથા દીકરીને ત્યાં આવી લાગેલાં જોઈ જમશેદજી વખારયાએ રડમડ થઈ જતાં તેઓને જણાવ્યું. “તમુંને જે માણસ દાગાથી અહીંઆ લઈ આવ્યો તેજ માણસ મારી સાથે પણ દગો ફટકો કરી પહેલાં અહીં લઈ આવ્યો તો.”

રસ્તમની ખીજાવેલી જાલમાં આ નિર્દોષ મા દીકરી સપડાઈ ગયાં હતાં તે જાણી તેઓ હવે ગબગતમાં પડી જઈ જજરાં વમાસણમાં પડ્યાં.

“પણ મરે, ત્યારે આવ વેરાંન જંગલમાંથી આપરો કુટકો કેમ અને ક્યારે થશે ? અને આપુંને આવા હેરાનગતીમાં નાંખવાનું કારણ શું ? એ કાણ એવો નીચ કરદુકયો છે કે જેને આપુંને આવા જંગલના એકાંતમાં પકડી મંગાવવાની હોમત કીધીછ ?”

“ખાઈજી સાહેબ, એ નીચ અને કરદુકયો હું પોતેજ છેઉ.” તેઓની વાતચીત દરમ્યાન રસ્તમ પોતેજ ત્યાં આવી લાગતાં વચમાં બોલી ઉઠ્યો.

“શું તમે ? અરે તમે ? જો હું જુલ તહી કરતી હોઉ તો તમે એક પારસી જેવા લાગોછ ?” મીસીસ વખારયાએ પુછ્યું.

“જી હાજી, હું એક પારસીજ છેઉ, ને માફ નાંમ રસ્તમ મોદી છે.” રસ્તમે જણાવ્યું.

“ત્યારે તો તમારે ખરેખરજ શરમાંવું જોઈયે કે હમુંને ખાઈ માણસોને આવાં એક વેરાંનમાં બોલાવી મંગાવી હમારી સાથે આવી નીચમાં નીચ દગખાજી ચલાવીછ. પણ એમ કરવાનું તમુંને કારણ શું મળ્યું તે જરા મને સમજાવશે ?”

“નેક ખાતું, હું ધણેજ દલગીર છેઉ કે મને આવું એક નાલાયક પગલું ભરતું પરચું. પણ તેનો સખખ મહેરખાંતી કરીને આવ તમારા ધણીનેજ જરા પુછી જુઓ! મારા બાપ જનમમાં મને જે શરમીંદગી લાગી હોય તો તે આજેજ છે. મારી પોતાની હમજતની ખાતુંએ સાથ કદી પણ જે આવે નીચ દગો ફટકો કર્યો હોય તો તેખી આજેજ છે અને પહેલ વેહલોજ છે. મેહરખાંત બાધજી, મને માફ કરજો, હું તમારી આગળ બે હાથ જોડીને માફ માંગુંછ.”

પણ આ સાંભળી જમશેદજી વખાર્યો ત્યાં ઊભોજ શાનો રહે? તેને તો આ રસ્તમ તરફ એક ધીજ્જારનીજ તજ્જર ફેંકી બાળુ થઈ ગયો.

આ તકનો લાલ લઈ, કેવી રીતે આઠ હજ્જર રૂપીયા તેમના ધણી જમશેદજીએ હાગાથી કહડાવ્યા હતા તે હકીકત રસ્તમે કહી દીધી તે પછી રસ્તમ બોલ્યો કે પરીણામ જે આવું કે મારી નાતવાન, ગરીબ અને છુટાં માયજીને મને શરમ અને દુઃખને મારે એકલાં છોરવાં પડ્યા અને નાસીપાસીને મારે ખીજે કાઠખી રસ્તો નહીજ સુજ પડવે આવ ધાડ-પાડુઓ સાથ જોડાઈ આવો નીચ અને હલકટ પેશો મને ના છુટકે પકડ-વોજ પરચો. મહેરખાંત બાધજી, મારી ઉપર આવી પડેલી આફતોની આવ ખરેખરી વીગત છે.

રસ્તમનો આ એકરાર સાંભળી આ મા-દીકરીને સામી તેનીજ દયા લાગી આવી. અને ત્યારે આ ખુલાસો સાંભળી માસીસ વખારયા પોતાનાં ધણીને શોધતી ત્યાંથી છુટી પડી ગઈ. પણ તેવણની દીકરી જે આટલી દેર તુક્કીક મુંગીનંતર ઉભી રહી બધું સાંભળવા કરતી હતી તે હવે રસ્તમ આગળ કાલાવાલા કરતી દરે આવી ઉભી.

“બોલો ખહેન, એમાં જરાકખી મારો કચુર છે વાઈ? ખરુંજ બોલજો.” રસ્તમે તેણી કનેથી જાણવા માંગ્યું પણ તેનાં જવાબમાં તો આ કોઈ અતી રૂપાળા છોકરીએ પોતાના મોઢિયો એક શબ્દ વટીક ઉચ્ચાર્યો નહી, પણ ફક્ત ડોકાનાં લહેકાથીજ જાણે હમીને ‘ના’ નો જવાબ કર્યો.

‘તમે જમશેદજી વખારયાના દીકરી થાઓછ કે જી?’ રસ્તમે પુછ્યું. પણ વળી પાછો તેણીની તરફથી તેવાજ ડોકાના લહેકાથી ‘હા’નો જવાબ મળ્યો.

૩૨] આવી વાર્તાઓના સોઢ એન'ટ, આર. એફ. અબ્દીઆ, કમ્પૅટ' મારકેટમાં.

‘તમે બેઠનજી મુલાશેવાર જવાબ કેમ નથી આપતાં? તમે મુંગા છેવે વાઈ?’ રસ્તે અચરતી સાથે પુછ્યું.

ડોકાથીજ ‘હા’નો જવાબ મળ્યો, અને ખરેખર તે છોકરી ખીચારી મુંગીજ હતી.

‘હું એ જાણી ધણોજ દલગીર છું, અને તમુને વગર ફોકતની તકલીફમાં ઉતારવા માટે હું ખરાજ મનથી હવે પરતઊછ,’ રસ્તે જણાવ્યું.

પણ જાણેદજી વખારવાની આ દીકરી સાથે રસ્તે વાત કરતો હતો તેવામાંજ જમશેદજી પોતે તેવજીની ધણીઆણી સાથે ત્યાં હાજર થયા.

“અરે બા, એ મારી દીકરી તો ખીચારી સદનતરજ મુંગી છે જો, એ તમારી સાથે ખીચારો વાત તે શું કરે?” મીસીસ વખારવાએ જણાવ્યું.

‘જી હા બાઈજી, મેં જાણ્યું અને તે વીરો હું બેઠદ દલગીર છેઉં હવેજ મને લાગેછ કે મેં એક જીવતુંજ કામ કીધુંજ, શું એવજી ખીચારા જનમથીજ મુંગા છે?’ રસ્તે જણાવવા માગ્યું.

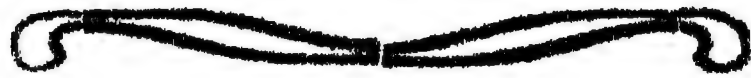
“અરે નહીરજી ખાંચ સાત વરસની વાત ઉપર હમે દીવાળીની લાખટિ જોવા નીકળ્યાતાં ત્યાં કાંઈ મુંવા સવીત્રા હીન્દુતા દુક્તાએ હમારી આગળ એક મોટો ફટાકરો ફેંક્યો અને જો ખીચારી એટલી તો બોલે ઘુજી ગઈ કે બસ તે કાવસથીજ ખીચારોનો વાચાજ જાણે ખંધ થઈ ગઈ, પણ કશારતથી તે સમજેછ બહુજ.”

‘ધણજી દુક્તાની વાત છે,’ રસ્તે તે મોહામણી છોકરી તરફ ધણીજ દયાથી જોતો જણાવ્યું, ‘તમુને હવાકીમાં નાંખવાને માટે હું ધણોજ દલગીર છેઉં મી. જમશેદજી વખારવા, તમે તમારાં ફેમીલી સાથે હસ્તા રમતા ઘરે સીધારો મારા રૂખા પેસા મને કાંઈજ જોષતા નથી. અને હવે એ રૂખા લેવા હરાંમ છે. ખોદાનું આપેલું મારી પાસે હતથી ખી જ્યાદા છે, તમારી આવ ખીચારી મુંગી દીકરીને જોષને માફ જીગર કપાઈ જાયછ. હવેજ મને છુદી આવીછ કે મેં આવ ધણુંજ ખોદું પગલું ભર્યુંછ, અને તેને માટે મને હવે ખહુજ ભારી દુઃખ થાયછ. એ નહીં જાણજો.” અને આટલું જાણતાજ રસ્તે એક જોરમાં રીપટી ફાડી જેનાં જવાબમાં દુરથી થોડાજ વાકાજારો દોડી આવી તેઓ ઉભા હતા ત્યાં હાજર થયા એટલે તેઓ પાછાજતથી પોતાને ઠંકાણે પુગાડી આવવાની ગોઠવણ તેને કાઢી.

“ભાઈ રસ્તમ, તારી ધણીજ મોટી મેહરખાની મુખાઈ જતાં ને વાર આ તારા મેં લીધેલા રૂપા હું તારાં માંચજીને પોંદોચતા કરીશ. મારા બાપનાં બોલ સાથે હું પોંદોચતા કરશ. મને તેવજીનું સરનામું આપ” જમશેદજી વખારયાએ પોતાની કરજી માટે પરતાવો કરતાં જણાવ્યું.

“મારા ઘેરનું સરનામું જોઈયે તો લેવો. તમારી મરજી પડે તો આમ રકમ મારે ઘેરે પુગારજો.” રસ્તમે પોતાનાં ઘરનું સરનામું આપતાં જણાવ્યું.

પ્રકરણ—૯ મું.

રસ્તમને આ હકતેખાંનમાં આવી વસ્યાને અઢી સાલ પુરાં પણ થઈ ચુક્યાં હતાં, અને ત્રણ વરસની મુદત ખતમ થવાને હવે ફક્ત છ માસ બાકી રહ્યા હતા. આ અઢી સાલ ત્યાં તેનાં રહેવા દરમ્યાન રસ્તમનાં દેખાવમાં એટલો તો આસમાન અને જમીન જેટલો ફરક પડી ગયો હતો કે તે જાણે આગલો રસ્તમ હતોજ નહીં. તેનામાં એટલો તો તફાવત પડી ગયો હતો કે અગર જો તેના આગલા ઓલખીતાંઓ પણ તેને આજે જોય તો તેઓ વટીક તેને ઓળખી શકે નહીં, તે જોયે કદાવર, અને અતી ઘણું મજબુત બાંધાનો તો હતોજ. પણ આ તારી મુદત હવામાં હરદમ રહેવાથી અને ચાલુ કસરતનાં સખમે તેની હિંચાઈ અને પહોળાઈમાં પણ તેટલોજ ઉમેરો થવા પામ્યો હતો. તેનો મદીનગી લાંબો દેખાવ અને જમજં રૂઆબદાર કદ કોઈને પણ દરેકની નાંખવાને જાણે પુરતાં હતાં.

“સરદાર સાહેબ, આપની નેક હજુરમાં મારે જેક ધણીજ નમનતાઈ ભરી અરજ કરવી છે. આપની આજ્ઞા હોય તો કહી સંજાણાવું.” એક મુલાકાત વેળાએ જણાવ્યું.

“શું છે દીલાવર રસ્તમ, બોલ. મેલાશક બોલ.”

“સરદાર સાહેબ, મને ત્રણ વરસની મુદત પૂરી કરવાને હવે ફક્ત જેજ માસ બાકી રહ્યા છે. તમે મહેરખાન તો મારી તમામ આગળા હકીકતથી વાકીફગાર છો, માટે આપ જનાંય પાસ હવે હું તમે તામદારની રજા લેવા આપોછ. આટલો વખત તમેજી જે રીતનો મને આહીને આશરો આપ્યોછ તેને માટે હું તમારો ઘણો ઘણોજ હસનમંદ છું.” રસ્તમે બે હાથ જોડી અરજ કરતાં જણાવ્યું.

“જરૂર જરૂર, હું તુને હરગીઝ થઈને રોકનાર નથી, અને તુને નારાજ પણ કરવા માંગતો નથી. જે તારાથી બની શકે તો પાછો આ તરફ જરૂરજ પધારજો. તારા જેવા એક વફાદાર શખ્શ ને ખોદવાનું મને બહુજ બારે દુઃખ થશે. તું હમારાથી છુટો પડે તેની અમારો આપણું છુપાં ભોંયરાંમાંથી તારાથી જોડલું અને જેથી કાંઈ લેવાઈ શકાય તે લઈ લેવા હું તુને ખુશીથી રાજ આપું છું. જે જે જરાક બી અચકાતો નાં.”

“જેવી તમેા નામદાર સરદારની મરજી, ફસ્તમ પોતાના જેઠ સરદાર ને ઘણી ઘણી મોહનતથી મળા ભેટી છુટો પડ્યો.

ત્યારબાદ તે પોતાના સર્વે લાગતા વળગતા સાથીઓને પણ તેટલીજ માયાથી મળ્યો, સરહદ સુધી તેને વળાવવા સાર વચ્ચાક ઘોડેસ્વારો તેના સાથીઓ ગયા હતા તે પછીથી તે સહીસલામત સતારા પોહિંચી ગયો.

જ થી જુનને હજી થોડાક વીલંબ હતો તે અગાઉ તેને હિન્દુસ્થાનના થોડાક મુખ્ય શહેરો જેઠ લીધા બાદ મુંબાઈ પોહોચવાનો પોતાના દીલમાં મનસુખો કર્યો. હજી તો જ્યારે સતારા શહેરમાં ફસ્તમ ફરતો હતો તે વખતે સમીસાંજ થઈ ચુકી હતી. ફરતો ફરતો તે ત્યાંના એક કરોડપતી માલગુજારની એક મોટી અને બપટાભરી હવેળા આગળ આવી લાગ્યો, ત્યાંના કમ્પાઉન્ડની બહાર ફરતમે વચ્ચાંક માણસોને જમા થયલા જેઠ લીધા અને કોઈ પણ ચોકસ સખખ વીણા તે પણ ત્યાં આવી ઉભો. પરપુછ કરતા માલમ પડ્યું કે આ કરોડપતી માલગુજારનો એક પૂરો દીકરો લગલગ મરણ પથારીએ પડ્યો હતો અને ગમે એટલા રૂપ્યા ખરચતા અને ભલા ભલા ડોક્ટરોની જીવતોડ મેહનત છતાં કોઈજ સાર પરીણામ આપ્યું હતું નહીં, અને સર્વે જણાઓએ તેની જીવવાની આશ વટીક છોડી દીધી હતી.

“કાંઈ નહિ હું પેલા બ્રાહ્મણવાલી જડીયુદ્ધી આ છોકરા ઉપર અજમાવી જોઉં ? પરવરદીગારનું ચાહતું હશે અને જે તે છોકરાનાં આવરદા લાંબા હશે તો કદાચ ફાયદો થઈ પણ જાય !” આવું પોતાના મનમાં વમાસી લઈ, ફસ્તમ ત્યાંના જમા થયલાં બ્રાહ્મણોને બાણુ હાવી તે હવેળાનાં પોર્ટીકામાં એકઠક દાખલ થઈ ગયો.

પ્રકરણ—૧૦ મું.

રસ્તમ જેવો ત્યાનાં પોટીકામાં દાખલ થયો તેવુંજ તેને માલમ પડ્યું કે ત્યાંના પોખાળ વરંડાની ઉપરજ એક કાઠ અધોર ઉમરનો મારવાડી જેવો દેખાતો પુરુષ અતી ઘણો વીચારમાં ત્યાં બેઠો હતો.

“મહારાજ, મારી જાણમાં આવ્યું છે કે તમારો બાળક બેટો ઘણોજ બીમાર છે, મેહરખાંની કરીને મને તેની આગળ લઇ જશો? હું મારો એક સહેલો ઇલાજ અજમાવી જોઈશ.” રસ્તમે પેલા મારવાડીને જણાવ્યું.

“અરે બાપુ, બલા બલા ડોક્ટરો હારીખાઇ લાઇલાજ થઈ ગયા ત્યાં તારું શું વળવાનું છે? તે કરતાં આવ ને તારો ઇલાજ અજમાવી જો નવ્વાણું ત્યાં ભર્યાં સો. હમે તો સર્વે એની આશા સુંકીને પરમેશ્વરપર ભરસો રાખી બેઠાં છીએ. ચાલ આવ અંદર માહારી સાથ.” અને આટલું કહેતાં પેલા મારવાડીએ ત્યાં પડેલાં બીમાર બાળક આગળ રસ્તમને રૂબરૂ કર્યો.

રસ્તમ તો તે બાળકને જોતાંજ કમકમ્યો અને વળી ગભરાટમાં પડ્યો. તે કાઠ દસથી બાર વરસની ઉમરનો છોકરો હતો. તેનાં ચહેરાનો રંગ બીલકુલ કાળો દણુક મારી ગયો હતો અને પેટ બીલકુલ ડુગાઈ આવ્યું હતું અને મહામુશકેલીથીજ જાણે તેનો શ્વાસ ચાલતો હતો. તે બીમારની આજુબાજુ કેટલીક ઓરતો તથા મરદો રડારોળ કરતાં ઉભાં હતાં.

“મેહરખાંનો, હું કાઠ મોટો વૈદ હોવાનો દાવો કરતો નથી, એમ મારે પહેલાંથીજ સાફ જણાવી દેવું જોઈએ, અગરજો કાઠ ઉલટુંજ પરીણામ નીપજે તો મને ખદતાંમ કરશો નહીં. મારવું કે જીવાડવું એતો પરમેશ્વરને હાથ વાત છે. તમે તો સર્વે આ બાળકની આશા સુંકીનેજ બેઠાં છો તો મારો એક સાદો ને સુતરો ઇલાજ અજમાવી જોવા તમે મેહરખાંનો કરશોજ વધો કરશો નહીં.” રસ્તમે જણાવ્યું.

“તમારું કહેવું બરોબર છે બાઈ, આ અમારું એક પુરું અને વહાલું બાળક છે. ખુદા અમારી લાજ શરમ રાખે તો સારું.” એક જવાંત પુરુષ ને આ બીમાર છોકરાનો બાપ હતો તેને જણાવ્યું.

“હિતાવળ કરો અને એક નાનાં લોટામાં સાફ પાણી મંગાવો. હું મારો ઇલાજ અજમાવિં છું. જલદી કરો, કારણ આ બાળક ઘણીજ મુશકેલીથીજ પોતાનો છેલ્લો દમ ખેંચી રહ્યો છે.” રસ્તમે જણાવ્યું.

પાંણી પુરતજ હાજર કરવામાં આવ્યું અને રસ્તમે પોતાની પાસની જડીબુટીની લુકીમાં એક સોયની અણી દુખાડી તેને પાણી સાથ મેળવી દીધી, અને પુરતજ તે પાણી ધીરે ધીરે પેલા બીમારનાં ગળામાં ઉતાર્યું, અને તે માહેલું પાણી તેના કુમાર આવેલા પેટ ઉપર પણ ચોપડી દીધું, અને તેની શું અસર થાય છે તે તપાસતો રસ્તમ ત્યાંજ થેભ્યો.

આ જંગલની જડી બુટીએ પોતાની એજમતી અસર આસરે પંદર એક મીનીટ વીત્યા બાદ સાબીત કરી આપી. એહાલ પડેલાં બાળકે શરૂઆતમાં તો ધણીજ મોટા જથ્થામાં તમામ કાળા રંગની એક ઉલટી ક્રીધા રસ્તમે પોતાનો તેજ ઇલાજ ફરીથી અજમાવ્યો. જેના પરીણમે બીજી વળી પંદર મીનીટ વીત્યા બાદ તે છોકરાને ફરીથી એક ઉલટી થઇ આવી. આ પ્રમાણે દરેક વેળાએ પોતાનો ઇલાજ કરવો રસ્તમે ચાલુજ રાખ્યો. દસથી બાર કલાક પસાર થયા કેડે રસ્તમને સાફ માલમ પડી આવ્યું કે પેલું બીમાર બાળક જે શરૂઆતમાં ધણીજ મુશકેલીથી પોતાનો શ્વાસ ખેંચતું હતું તે હવે ધણીજ સહેલાઈથી પોતાનો દમ લેતું માલમ પડ્યું અને તેનું પેટ જે ઉપસી આવ્યું હતું તે પણ મોટે ભાગે ઓસરી ગયું હતું. રસ્તમ ખડે પગે તે બીમારની પાસેનો પાસેજ રહી હતો અને પોતાનો ઇલાજ અજમાવવાનું પણ ચાલુજ રાખ્યું હતું. બીજે દિવસે સહવારનાં તે દરદીએ પોતાની આખી સર્વે જગ્યાઓ તરફ તમર તમર જેવા માંડ્યું, અને રસ્તમને પેલી જડી બુટીની અમરતું આપું અસરકારક પરીણામ આવેલું તેજ ધણીજ ખુશાલી અને વધતીજ ઉલટ ઉપજી.

આ માલેતુજાર મારવાડી કુટુંબે રસ્તમની બહુ બહુ આગતા સ્વાગતા કરી અને તેની સુખ સગવડો ઉપર પણ પુરતું લક્ષ આપ્યું હતું. વળી રસ્તમે પણ પોતાની રાજી ખુશીથીજ તે બાળક જ્યાં તુલીક મનમાનતી રીતે દુશ્વાર થાય ત્યાં તુલીક ત્યાંજ રહી જવાનું વાજબી વીચાર્યું.

આખું અઠવાડ્યું પસાર થઈ ગયા બાદ રસ્તમે જ્યારે તપાસ્યું કે તે બીમાર છોકરો મનમાનતી રીતે સાંજે થતો આવતો હતો, તેનું બદન જે તમામ કાળું પડી ગયું હતું તે ફરીથી પોતાનાં અસલ રંગરૂપ હાલતમાં આવતું જતું હતું. આ છોકરો જે કે હળુન તુલીક બોલાંણાં ઉપરજ હતો તો પણ પુરતી રીતે પોતાની અઠ્ઠલ દુશ્વારીમાંજ હતો. રસ્તમની જડી

થુટો વાહું પાણી આ ખીમાર બાળકને હજીન તુલીક દીવસમાં ત્રણથી ચાર વખત આપ્યા કરવાનું ચાલુજ રાખ્યું હતું.

હવે ડાહ્યાની રીતની ધાસ્તી શીકર કરવા જેવું નહીં હોવાને લીધે રસ્તેમે હવે ત્યાંથી રૂખશદ લઈ લેવાનું વાજબી ધાયું.

“મેહરબાન શેહજી, તમારો વહાલો બેટો હવે તદનજ સલામત છે, માટે હવે હું રજા લેવા ચાહું છું.” રસ્તેમે તે ઘરનાં વડાને જણાવ્યું.

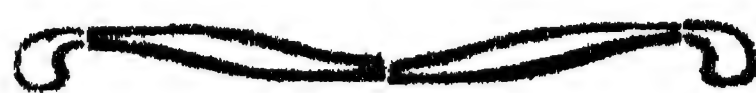
“ઓ હાતમ દીલનાં જવાન, તેં ખરેજ અદ્ભુત પરાક્રમ કરી અતાવ્યું છે, અને આ હમારું બાળક સાળું તાળું થવે હમો સર્વે જણાએને એટલી તો બેહદ ખુશાલી ઉપજી છે કે જેવી ખુશાળી હમોએ આગળ ડાહ્યાની વેળાએ અનુભવી હતી નહીં. તારો આ ઉપકાર કયા શબ્દોમાં વાળ્યે તેજ અમને સૂઝતું નથી.” માલેતુજર મારવાડીએ જણાવ્યું.

ત્યારમાદ તે હવેલીમાં વસવાત કરતા તમામ મરદો તેમજ ઓરતો રસ્તેમની આજુબાજુ બેઠાં મળ્યાં અને અતી ધણી આભારની લાગણીઓ દરશાવી.

“ઓ વીરલા જવાન, આ હમારા તરફની એક ધણીજ નજીવી બેટ સ્વીકાર. જો કે તેં હમો ઉપર કરેલા મોટા આભારને બદલ તો તે તદન નજીવીજ ગણાશે.” તે બાળકના પીતાએ એક બાંધ કરેલું પરખીડું રસ્તેમના હાથમાં આપતાં જણાવ્યું, અને રસ્તેમે કાંઈક આનાકાણી સાથે તેનો સ્વીકાર કર્યો.

“અને ઓ ભલા જવાન આ મારા પેતાના તરફની એક ધણીજ નજીવી ધિવાંણી તું તારા પાસ રહેવા દેજે.” તે મારવાડણ માતાએ આટલું બોલતાં રસ્તેમનાં બન્ને હાથો ઉપર તકર સોનાનાં અને ધણીજ બારે વજનનાં કડાંઓ પહેરાવી દીધાં.

“તમે સર્વે જણાંએએ મારા માટે ધણી મેહેનત ઉઠાવી છે તેને માટે હું તમારો બધાંનો સાંમટો ઉપકાર માંતું છું. આવતે મહીને આ તમારા દીકરાની હાલત વીશે લખી વાળશે તો હું ધણીજ ખુશી થઈશ. આ માફ સરનાંસું.” અને રસ્તેમ ત્યાંથી ધણીજ આદરમાંન સાથે રવાના થઈ ગયો.

પ્રકરણ—૧૧ મું.

સતારાથી નીકળી પડી રસ્તમ સીધો દીલ્હી જવા માટે ઉપડી ગયો. ૪ થી જુનને આજથી બરોબર એકજ માસ બાકી હતો અને ત્યાર બાદ આ બન્ને ભાઈઓ રસ્તમ અને સોરાબ પોતાને આપેલી કબુલાત પ્રમાણે તેજ દીવસે મુંબાઈમાં મળનાર હતા. ફર્ટ—કલાસ કમપાર્ટમેન્ટમાં પોતાની જગ્યા લીધા બાદ પેલા મારવાડીએ આપેલું પરખીકું ખોલી જોતાં રસ્તમની ભારી અચરતી વચ્ચે માલમ પડ્યું કે તેમાં તો સેન્ટ્રલ બેન્કનાં પાંચ પાંચ હજાર રૂપાનાં બે ચેકા હતા. જ્યારે પોતાનાં બન્ને હાથે બિપર લટકાવેલા સોનાનાં બન્ને ભારી કડાંઓની કીમત તો તે હાલ તુરત આંકી પણ શક્યો નહીં.

પેલા બ્રાહ્મણવાલી જડીયુટીની અજમાયશ આ તેને પહેલીજવાર આ બીમાર પડેલાં બાળક ઉપર અજમાવી જોઈ હતી અને તેની ચમત્કારીક અસર કેવી ઉત્તમ રીતે થઈ હતી તેનો રસ્તમને આ ચહેલ વેલ્લેજ અનુભવ મળ્યો હતો. જ્યારે આવી જીવસતોહતની અને ગંભીર બીમારી ઉપર આવી ઉત્તમ રીતે પોતાની અસર પેલી જડીયુટી ઉપજાવી શકી હતી તો પછી પેલા બ્રાહ્મણે કહ્યું હતું તેમ કાઠિયા જાતના બીજા દરદો ઉપર તો કેટલી સેલ્લાઈથી તે કારગત લાગી જાય ?

બીજો દીવસે છેક સાંજના ઇંતીહાસીક શેહર દીલ્હીમાં રસ્તમ આવી પહોંચ્યો. શેહર પુર ફરી લીધા બાદ ત્યાંના એક પ્રખ્યાત ચમલા હકીમના દવાખાનાની તેને ખાસ મુલાકાત લીધી અને આ કીમતી જડીયુટીની વધું અસર કાઠ જુદાજ દર્દીઓ ઉપર અજમાવા ધારી તે મોટા હકીમને ત્યાં આવતા બે ત્રણ જુદી જુદી જાતના દરદીઓ ઉપર તેને મુશ્કેલ અજમાયશ કરી જોઈ અને સોએ સો ટકા તે કનેહમંદ પુરવાર થયલી જોઈ તે ધણોજ સંતોષ પામ્યો. ત્યાંના તે નામીયા હકીમે આ એજમટી જડીયુટીનો તુરકો બણવા માગ્યો, પણ રસ્તમ તેને કેવી રીતે મેળવી શક્યો હતો તે પેલા હકીમને સાફ સાફ જણાવી દીધું.

અતરે એક બીના ખાસ કરીને ધ્યાનમાં રાખવા જોગ છે, તે એ કે લગભગ ત્રણ વરસની વાત ઉપર રસ્તમ જ્યારે પોતાના ભાઈ સોરાબથી છુટા પડ્યો હતો તે વેળાએ તેના બદન ઉપર પારસીઓના બરનો પોષાક હતો, પણ હાલમાતો તેને પોતાના શરીર ઉપર જુદીજ કીશમના કપડા પહેવાં હતા. ધાડપાકુઓ સાથે વેરાન જંગલમાં તેના વસ્વાત દરમ્યાન

તેની કમર ઉપરનો સદરો-કુસ્તી લાંબો વખત થયા ફાટી પડી જઈ કમારના ચીકરાં થઈ ગયા હતાં. હાલમાં તો તેને સાહ્યા રોકા એક લાંબો રેશમી ઝબ્બો ઝોળવ્યો હતો અને માંથે મોટો દુપેટો બાંધ્યો હતો. જો કે સદરા-કુસ્તી વીના તેનો જીવ ધણોજ કમકમ્યા કરતો હતોજ પણ તેની પાસ હાંલને કાજ તો બીજો કશોજ મલાજ હતો નહીં.

“યા મારા પાક પરવરદીગાર, ૪ થી જીનને હવે ફક્ત થોડાજ દીવસો બાકી રહ્યાથી બીયારો મારો વહાલો ભાઈ સોરાખ હાલમાં કાંઈ હોશે ? શું કરતો હોશે ? તેનું શું થયું હોશે ? ૪ થી જીને હમારી આપેલી કબુલાત પ્રમાણે મને આવી મળશે કે ? બીયારી મારાં ગરીબ ગાય જેવાં વહાલાં માંમજી શું કરતાં હોશે ? હમારી વહાલી રોશન બીયારી શું કરતી હોશે ? દારાખદાડ હમારે ઘેરે આવતા જતા હોશે કે ?” રસ્તમ જ્યારે ત્યાંના હોટેલમાં એખલો પડ્યો ત્યારે આવા આવા કાંઈ સેંકડો વીયારો તેના મનમાંથી આવ્યા અને ગયા. વીયારમાં ને વીયારમાં કાઈવાર તે અતી ધણો ખુશાલ બની જતો તો વળી કાઈવાર ગંભીર ગૈરમાં પણ ઉતરી પડતો.

દીલ્લીથી તે હવે આગ્રા, લકનો, અલાહાબાદ, ખનારસ વીગેરે વીગેરે જોવા લાયક રથો જોઈ ફરી લઘ ગ્રાન્ડ ટ્રન્ક-એક્સપ્રેસ મારફતે ખરોખર ૨ જી જીને સાજના સહીસલામત નાગપુર આવી પહોંચ્યો. “યા ખોદા, આખરે પરમ દીને તો હું મારા ભાઈ સોરાખને મલકા. પરવરદીગાર કરને બીયારો સારી તંદરોસ્તી સાથે હોય અને મને હસ્તો હસ્તો મળે એટલે બસ.” અને જેમ જેમ તે ખન્ને ભાઈઓ વચ્ચેની આનંદકારક મુલાકાતનો વખત આવતો જતો હતો તેમ તેમ રસ્તમનાં હિલટમંદ જીગરમાં ઓરખી ખુશાલીજ અને નવી અભીલાષાઓ ઉભરાતી જતી હતી. હવે તેનો ભાઈ સોરાખ ક્યા છે અને તેનું શું થયું તે હવે આપણને તપાસવાનું છે.

પ્રકરણ—૧૨ મું.

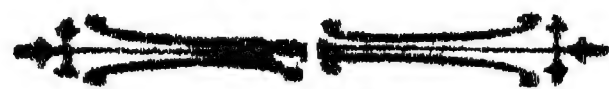
રસ્તમનો ભાઈ સોરાખ સોલાપુરનાં કલેક્ટર સાહેબ સાથે ગયો હતો ત્યાં અત્યાર વેરમાં શું કરતો હતો તે હવે આપણે તપાસ્યે. આગલાં પ્રકરણમાં વાંચી આવ્યા છે, તેમ સોલાપુરમાં સોરાખ મોદી ત્યાં ધણોજ મનમાંનતી રીતે હરીદાંમ થઈ ચુક્યો હતો. ત્યાંની મારકેટનો કારોબાર એટલાંજ કાંમ કરતો હતો તે કરવૈયા સોરાખની જહેમત અને ખરાં મનની

મેહેનતથી મનમાનતી રીતે રાહ ઉપર આવ્યો હતો. આવી તરેહનું તેનું પ્રમાણીકપણું, ખડતળ અને ચાલુ દેખરેખ, તેનો મીઠાણુસાર સ્વભાવ અને તેના નમનતાઈપણાંથી તે ત્યાંનાં મોહતાં શેહરનાં રહીસોમાં ધણોજ વખણાઈ ગયો હતો. આ જવાન સોરાખનાં ત્યાંના કારોખાર દરમ્યાંન અગાઉ જે વારંવાર કલેક્ટર સાહેબ આગળ ફરીયાદો આવતી હતી તે હવે સદંતરજ અટકી ગઈ હતી અને મીઠાં એમરસન સાહેબનાં જીવને પણ કેટલીક નીરાંત વળી હતી.

ત્રણ વરસનાં ત્યાંનાં વસવાટ દરમ્યાંન આ નીરસો જવાન આખા સોલાપુરમાં ઘુપકળ જાણીતો થઈ ચુક્યો હતો, કલેક્ટર સાહેબ અને તેની બલી મોહરદાર સાથે આ જવાનને જાણે અજબમીમાં તાંબે તેનું ધરવટ જેવું થઈ લાગ્યું હતું. વાળી ધણીક વેળાએ આ કલેક્ટરનું કુટુંબ ત્યાંની એકાંત જગ્યાએ ઉપર પીકનીકે ઉતરી પડતું હતું અને તેઓ સાથે સોરાખ જાણે તેઓના કુટુંબનોજ એક પુરવ હોય તે પ્રમાણે તેઓ સાથે બેઠક ગોઠવાઈ જતો.

અને ત્યારે આ પ્રમાણે સોરાખ મોદીને સોલાપુર શહેરમાં સુખવારની રીતે ફરીકાંમ થઈ જવાને હવે ત્રણ સાલ થયાં હતા અને હવે ઠપી જીતે તો પોતાના વહાલા ભાઈ રસ્તમ સાથની કબુલાત પ્રમાણે તેને મુંબાઈમાં ફરજિયાત હાજર રહેવાનુંજ હતું.

“ખીયારો મારો ભાઈ, હમો જન્મે છુટા પડ્યાં બદ કેઈ તરફ નીકળી ગીયો હોશે? ને તે સારી હાલતમાં પાછો ફરી મને મળશે કે નહીં? યો તે ખુશાલી હવે તો અમો જન્મે ભાઈએ ફરી એક વાર મુંબાઈમાં નવા જીવનાં ખી થઈ જઈશું.”

પ્રકરણ—૧૩ મું.

“વેલ વેલ મી મોદી, હું તારી અરજ સાંભળાને ધણોજ ખુશી છું. હું તુને મોટી ખુશીની સાથે રજા આપું છું, પણ મને દલગીરી એટલાજ માટે લાગે છે કે હું પોતે તેમજ મીસીસ એમરસનને આ તારી બે માસની ગેરહાજરી ધણીજ ભારી લાગશે. હું તુને હરગીઝ થઈને નારાજ કરવા માંગતો નથી. તું બેલાશક સીપાર અને તું જ્યારે પાછો ફરશે ત્યારે તારે માટે એક મોટી જગ્યા મેં ખાસ રાખી છે તેનો હું તુને એખત્યાર આપનાર છું.”

“તમારી ધણીજ મોટી મહેરબાની સાહેબ.”

“આ નવી જગ્યા ટાઉન સુપરીટેન્ડેન્ટની છે. ત્યાં તુંને શરૂઆતમાં સાતસો રૂપિયાનો દરમાથો મળશે અને ત્યારબાદ તુંને કેમ આગળ વધારવો તેનો પણ મેં સારી રહેશે વીચાર કરી રાખ્યો છે.” એમરસન સાહેબે એરબી એક ખુશ વધાર્થ કહી સંભળાવતાં સોરાબને જણાવ્યું,

“હું તમારો તાબેદાર નોકર છું સાહેબ તમુંને જેમ સારું લાગે તેમ કરજો.”

“અને ત્યારે તારી આ મારકેટ સુપરીટેન્ડેન્ટની ખાત્રી જગ્યા ઉપર કાંઈ તારાજ જેવો ધુમાનદાર, સારા ખવાશનો કાર્મ પારસી મળે તો મને ખુશીથી જણાવજો.”

“ઓ ત્યારે તો મેહરબાન સાહેબ, મારો પોતાનોજ સગો ભાઈ છે, તે આ કામને સદંતરજ ખંધ બેસે તો થઈ પડશે.”

“વેલ, ત્યારે તો ધણીજ સરસ, જરૂર તારી સાથ તારા ભાઈને લેતો આવજો. ઓ, ત્યારે તો તમે બન્ને ભાઈઓ મને ધણીજ કામના થઈ પડશો.”

“પરવરદીગાર તમારું અને તમારાં વહાલાં કુટુંબીઓનું ભડું કરો. ખરેખરજ મુંજ ગરીબ નોકર ઉપર તમારી મેહરબાની બેઠયે તે કરતાંબી વધુ છે સાહેબ.”

લે આય ચીઠા લે અને આપરા બજનચીને આપ, તું તાહરો બે માસનો પગાર લઈ લે. અને ઉપરથી બીજા પાનસો રૂપિયા તે તુંને આપશે. તુંને ઉપલગના ખરચ ખુટણ સારું જોઈશેજ, અને જા. ખુશીથી સીધાર પણ જોજો વહેલો પાછો ફરજો. અચારનવાર કાગજ પતર લખીને મને ખબર કરજો. સમજ્યો કે? જા, મીસીસ એમરસનને પણ મળી લે એબી બીચારી કેટલી દલગીર થશે, જા ફતેહ કર.” અને તે બહા ટાપીવાલાએ પોતાની બહાર્થ પુઠારતા જણાવ્યું. તેને સોરાબને બે હાથે દાખીને શેકહેન્ડ કાપી અને પોતાની એરીસના દરવાજા સુધી તેને વળાવા આવ્યો. અતરે કહ્યા વીના ચાલશે કે બલી મીસીસ એમરસન આ બહા જવાન સોરાબની બે માસની ગેરહાજરીની ખબર સંભળી દુઃખથી ખરેખર દાજી ગઈ.

“મી. મોહી તું હમુને બે માસ માટે છોડી જાય છે તો બન્ને પણ

૪૨] આવી જિઆનાની એક વાર્તામાં બાર સીનેમાં જોવા જોડલી મનહ સમાયલી છે

વહેલ્લો પાછો ફરજો હં? હમુને લુલ્લતો ના અને હવે આલો તો પરણીનેજ પાછો આવજો કે તાહારી મીસીસ મોદી માહારી એક ભલી કમપેનીઅન થઈને રહે. બા ફતેહ કર મી. મોદી ખુદા તાહારો નીજેહબાન થાય." આંખમાં ઉજરાઈ આવેલા ઝળઝળવા સાથેજ ભલી મીસીસ એમરસને જણાવ્યું. અને આ ભણી લેડીના રૂડા આશીરવાદ લઈ વીરલો સોરાખ ત્યાંથી ઘણાંજ ભારી દીલે વીદાય થયો.

જો દીવસે સોરાખ સોલાપુર છોડી જનાર હોતો તે દીવસે મી. એમ-રસન પોતાના કુટુંબીઓ સાથ ત્યાંના રેલવે પ્લેટફોર્મ ઉપર હાજર થયો હતો. અને જ્યાં સુધી ઉપડી ગયલી ત્રેન નજરે પડતી રહી ત્યાં વુલીક તેઓ સર્વે જણાઓએ પોતાના રમાલો હલાવી છેક છેવટનું પથ માન તેને આપ્યું હતું.

અમારાં બંને પ્રકાશનો ઘર બેઠાં
મલવાનું વાર્ષિક લવાજમ.

ફેવરીટ બાર માસના રૂ. ૨ } માસ
વાર્તા વિભાગ ,, રૂ. ૨ } બે

ફારેન પોપ્ટેજ પ્રત્યેકનું રૂ. ૧ વધુ.
(અથવા શીલ્ડીંગ પાંચ.)

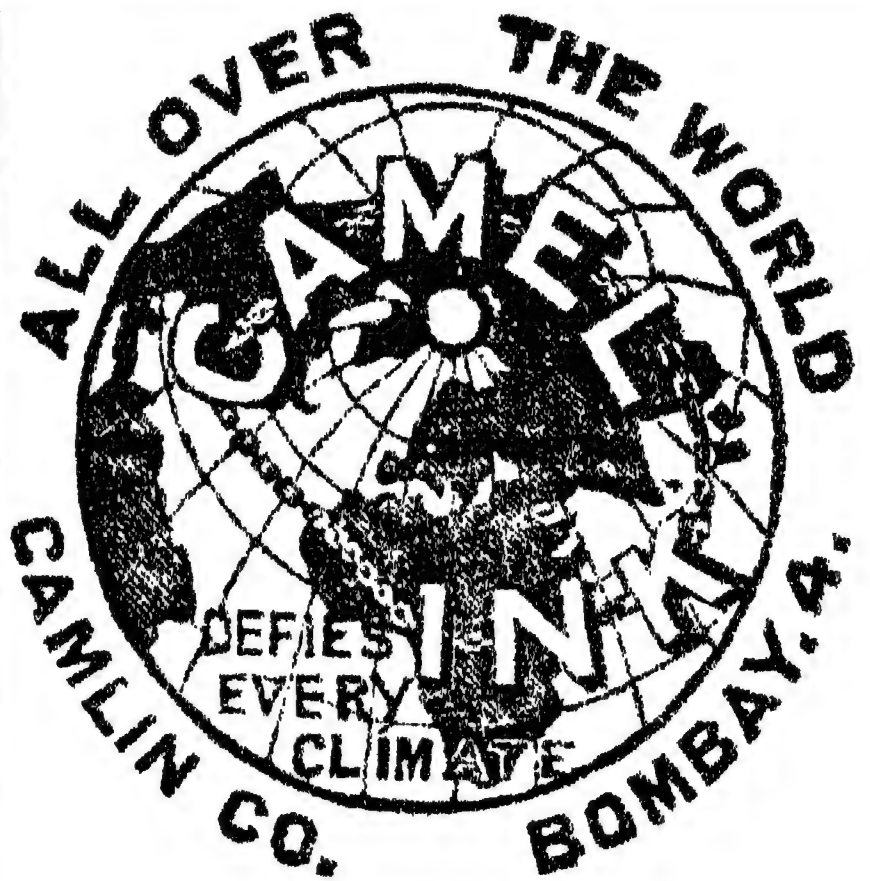
ચાલુ ગાહેર ખખરના ભાવ.

ઉપલા બે માહેલાં કાઈબી પ્રકાશન માટે.
૧૪૨' સીંગલ કોલમ એક પ્રત્યેક ૦-૮-૦
૧૪૩' દોઢી કોલમ એક પ્રત્યેક ૦-૧૨-૦
આખા પેજનાં રૂ. ૧૨-ફેવરીટના

,, ,, રૂ. ૬ વાર્તા વિભાગમાં

પત્ર વહેવારનું ઠેક

'ફેવરીટ' ન્યુસપેપર એજંસી,
ઠેક અચારીઆ, કાંઠ મારકેટમાં,
મુંબઈ.

કેમલ ઇન્ક.

મુંબઈ ગવર્મેન્ટ ખતામાં,
યુનીસીપાલીટીમાં,
યુનીવરસીટીમાં,
બી. બી. રેલવેમાં,
કાલીયાવાડ સ્ટેટ

વર્ગેમાં વપરાય છે

અને સોનાના ચંદો મેલવ્યા છે

એજંસી ભાવતાલ માટે—

દાંડેકરની કું.

શાહી બતાવનારા, મુંબઈ—

નવું ઠે. પલોટ નં. ૧૬૦. રામબાગ,

દોડી જમશેદજી રોડ. આહીમ મુંબઈ.

ફોન નં. 61158.

પ્રકરણ—૧૪ મું.

સોરાળ સોલાપુરથી નીકલેલો સીધો મદ્રાસ ગયો, ૪ થી જુન ને ૬ જુન તો થોડાક દીવસનો વીલંબ હતો, એટલા માટે તે મુંબાઈ પોંચી જાય તેની અગાઉ તેને પણ પોતાના બાઈ રસ્તમની માફક થોડુંક અહીં ફરી ફરી લેવાનો મનસો ધરાવો કર્યો. મદ્રાસમાં જોવાલાયક રચના જોઈ લીધા બાદ તે ત્યાંથી કોલ્કો ગયો. અને ત્યાંથી ફરીથી તેજ રસ્તે સીધો કલકત્તા આવ્યો, જ્યાં તેણે ત્રણથી ચાર દીવસો જોવા અને ફરવામાં ગાળી નાંખ્યા. ત્યાંથી તે જમશેદપુર આવી દર પડ્યો, અને સાદાસીક તાતાવાલાઓનું કોષ્ટકને પણ અજ્ઞયગ્રીમાં ગરકાવ કરી નાંખે તેવું ત્યાંનું લગભગ સાડા ત્રણ માઇલ લાંબા વીસ્તારવાળું લોખંડ ખનાવવાનું જગી કારખાનું ધણુંજ હિસાહ અને ખારીખીથી જોઈ લીધું અને આખાં હિન્દુસ્થાનના મહાન અશોનર મરહુમ શેઠ જમશેદજી તાતાને આ અદ્ભુત કારખાનામાં કામ કરતા હજારો કામદારોને રોજ-રજખનું સાંધણુ પુર પાડવા માટે લાખ લાખ આશીરવાદ દીધા. અસાદીનતાં ફાણસની માફક ટુંક મુદતમાંજ નવું ઉગી નીકળેલું અને લગભગ દોઢ લાખ માણુ-સોની પચરંગી વસ્તી ધરાવતું, શહેર જેવું કારખાનું વળી જેવી રીતે સોરાળને પસંદ પડ્યું તેને મુકાબલે આગળ જોઈ લીધેલાં ગાંધી મોટાં શહેરો તેને કુન્ન ખીસાદમાં લાગ્યાં નહીં.

જમશેદપુરથી સોરાળ કલકત્તા મેલમાં સાંજના ચારને અમલે સીધો નાગપુર આવી ઉતર્યો. તે ૨ ૭ જુનનો દીવસ હતો. યાને આ ઐતિહાસીક શહેરમાં રસ્તમ આવી લાગ્યો હતો તેની એક દીવસ વહેલોજ સોરાળ ત્યાં પહોંચી ગયો હતો. સેનતલ પ્રેવીનસીસનું આ નામીયું પાયતખ્ત શહેર પુરું જોઈ લીધા બાદ ત્યાંથી રાત્રે નવ વાગે ઉપડતી નાગપુર એક્સપ્રેસનાં ફર્ટ ક્લાસ કમપાર્ટમેન્ટમાં તે ફરાગાટથી ગોઠવાઈ ગયો. તે દીવસ ૭ ૭ જુનનો હતો. ૪ થી જુનનો સખકતો સુરજ તો અસ્તો આવતી કાલે ઉગનાર હતો.

નાગપુર એક્સપ્રેસ ઉપડવાને અસ્તો થોડાક વીલંબ હતો તે અર-સામાં એક બર્ની ઉપર સોરાળ પોતાનું ખીજાણું દીકાસીક કરવામાં રોકાઈ ગયો હતો. તેવામાંજ એક કોષ ધણુંજ જખરદસ્ત અને કદાવર દેખાવનો જર્વાન તેજ ફર્ટ-ક્લાસમાં ધામધુમ કરતો દાખલ થયો. આ વીરલો

જવાન રસ્તમ હતો એમ કહ્યા વીના ચાલશે. રસ્તમે તો આ કલાસમાં દાખલ થતાંની સાથેજ પોતાનાં માં—જણ્યા વહાલા ભાઈ સોરાબને એક લેહવતમાંજ ઓળખી કાઢાડ્યો. કારણ જવાન સોરાબનાં દેખાવમાં અગા-હિના કરતાં કોઈની જાતનો સેહેજ પણ કરક પડ્યો હતો નહીં. પણ રસ્ત-મમાં તો આપણે જાણી આવ્યા તેમ ચાંદ અને સુરજ જેટલો મોટો તફાવટ પડી ગયો હતો, અને ત્યારે કુદરતીજ છે કે સોરાબે પોતાનાં આ વડા ભાઈને મુતલગ થઈને ઓળખ્યો નહીં. તે બીયારો પોતાના ભાઈને ક્યાંથી ઓળખે વાઈ ? પહેલું તો તેના દેખાવ અને કદમાંજ પુષ્કળ કરક પડી ગયો હતો. બીજું તો તેને ફ્રેન્ચ કટની ફૂંમકી દહાડી રાખી લીધી હતી. અને ત્રીજું તો તેનો વીચીત્ર કાશમનો પોષાક હતો. સોરાબ જ્યારે ભપ-કાભર્યો અને અપ-ટુ-ડેટ કાળા સુટમાં સજ્જ થયો હતો ત્યારે તેના બર્થ રસ્તમે એક તાઠટ તટરજાંધ પાયજામે ઓળ્યો હતો. અને શુદ્ધ સુરેદ લાંબા અને લટકતાં રેશમી શર્ટ ઉપર તેવોજ દશક્રીતાટ કાળા બનાટનો કોટ ઓળવ્યો હતો. વળી પોતાનું સીર ઢંકાઈ જાય તેવો એક મસ મોટો ગુલાબી રંગનો રેશમી દુપટો વીંટાળ્યો હતો. વળી અધુરામાં પુરું પેલા સતારા વાલા શ્રીમંત મારવાડીને ત્યાંના ચકચક કરતાં નક્કર સોનાંના ભારી વજણનાં કડાઓ પોતાના બન્ને હાથો ઉપર લટકાવ્યાં હતાં.

રસ્તમ પોતાનાં વહાલા ભાઈને જોતાની સાથ એટલો તો ખુશાલીમાં આવી ગયો કે તેનો હરખ જણે તેનાં દીઠમાં માયો સમાયો નહીં. તેની ખુશાલીનો કાંઈજ પાર હતો નહીં, પણ હાલ તુરત તો તે જરા જરતીજ માંજણું તપાશવાની સુભ મતલબથી સુપજ રહ્યો અને જાણે કશામાં હેય નહીં તેમ તે પણ તેની સામેનીજ સીટ ઉપર પોતાનું બીજાંણું ઠીકઠીક કરવા મંડી ગયો, સોરાબ નહીં જોય અને જાણે તેમ રસ્તમે પોતાનાં ભાઈને બારીક નજરથી અનેકવાર જોઈ લઈ પોતાનું ઉછળતું જીગર તપ્ત કર્યું. જ્યારે સોરાબે તો આ પોતાનાં ભાઈને કોઈ રાજવંશી દરબારનો કોઈ મોટો આવેદાર માની લીધો.

એકસપ્રેસ ત્રેને જેવું નાગપુર સ્ટેશન ઓડયું કે બન્ને ભાઈઓ તો નીરાંતે પોતપોતાની બેઠકો ઉપર લાંબા ટાટ થઈ ગયા, છેક સહવાર પડતાં એકાદ સ્ટેશન ઉપર સોરાબે જ્યારે ત્યાંનાં બોયને ચા—નાસ્તાનો ઓરડર કર્યો ત્યારે રસ્તમે સાંભળ્યું કે પોતાના આ ભાઈના અવાજમાં પણ કશોજ કરક પડ્યો હતો નહીં.

વાંચનાંર, જરા જુઓ તો ખરા કે સરજત કાઈ કાઠવાર કેટલી હદ સુધી ઠાઠાજ થઈ શકે છે? આ બન્ને બાક્યોએ ત્રણ વરસની વાત ઉપર જ્યારે મુંઝાઈ છોડ્યું હતું ત્યારે તેઓ પૈસા-કાડી વગરનાં ખીચારા કંગાલ જેવાજ હતા, અને પૈસા-કાડી વગરનાં હતા કરીનેજ તો તેઓ મદ્રાસ-મેલમાં વગર ટીકીટે કપડો મારી જઈ મુસાફરી કરી હતી, તે વેળા, યાને ત્રણ વરસની વાત ઉપર આ બન્ને ખીરાદરોનાં આંગ ઉપર પુરાં-પાધરાં કપડાં લત્તા પથ્થુ હતાં નહીં, અને આજે? આજે તો તેઓ વળી પાછા દૈવયોગે એકજ ત્રેનમાં મળી જવા પામ્યા હતા. બન્ને એકઠી પોપાકમાં સજ્જ થયલા અને વળી બન્ને ખુબ માલદાર બનીનેજ પાછા ફરતા હતા, એ બધો પ્રતાપ “ફરે તે ચરે”ની કહેતીને અનુસરતો હતો. બપોરના બેને સુમારે નાગપુર-એક્સપ્રેસ જેવી વીકટોર્યા તરમીનસના પ્લેટ-ફોર્મ ઉપર ઠરી ઠામ થઈ ઉભી કે રસ્તમ રૂઆબ માને રૂઆબમાં એક ટેકસીમાં ગોઠવાઈ જઈ સીદો તાજ-મહાલ હોટેલમાં હંકારી ગયો, જ્યારે સોરાબે કાંઈ જુદાજ હોટલનો આસરો શોધ્યો.

પ્રકરણ—૨૫ મું.

ઓ તો ખુશાલી! મહાભારત ખુશાલી! દુન્યા વરણની આ મોટામાં મોટી ખુશાલીએ આ બન્ને બાક્યો રસ્તમ તથા સોરાબના ઉજળતાં જીગરોમાં જાણે નવુંજ અને તેખી તાગુંજ શેર શેર લોહી ઉમેરી દીધું હતું. આજેજ ૪ થી જુનની તે સગણુવંતો અને સખકતો દીવસ હતો કે જે શુભ દીવસે તેઓની આંગલી કબુલાત પ્રમાણે આ બન્ને ખીરાદરો એક બીજાને ફરીથી એકવાર કાર્ડ મારકેટમાં મળનાર હતા. આજેજ ૪ થી જુનની તે સુખી સુખ્યારી સાંજ હતી અને આસરે સાત વાગતેના સુમારે તો આ બન્ને મા-બપુયા વહાલા બાક્યો એકમેકની વહાલી ગોદમાં હરખભેર દબાઈ ચંપાઈ જનાર હતા.

સોરાબ ત્યાં અડધો કલાક વહેંદોજ આવી પોંદોચ્યા હતો અને અતી ઉલટભેર આખી કાર્ડ મારકેટમાં એક લંબાણુ ચકરાવો મારી લઈ બહારના મેન-ગેટ ઉપર તે આવી ઉભો.

પોણા સાત થયા.

“એમ આવશે, હમણા આવશે, હવે આવતોજ હોવો જોઈએ,”

આટલું પોતાના મનમાં ધારી લઈ સોરાએ ત્યાંના ત્યાંજ હવે નાના નાના ચકરાવા લેવા માંડ્યા, ત્યાંના મેન-ગેટ ઉપર કાંઈથી મોટરકાર ચાતો વીકટોર્યા અવી લખી રહેતી તો ઝટ સોરાજ અહુજ ખારીક ઇનેજરીથી તે તરફ આવી લાગતો.

સાતમાં હવે દશ મીનીટ બાકી રહી હતી. તેવામાંજ એક દુ-સીતર કારમાં વીરલો રસ્તમ હવે ત્યાં આવી ઉતર્યો. ત્યાંના નજદીકનાંજ એક સ્ટોલ તરફ આ વડા બાઇએ પોતાનાં નાના વહાલા બાઇને દગમગતો જોઈ લીધો. તોખી તે કસામાં હોય નહી તેમ સીધા અંદરજ દમામમાં ને દમામમાં ચાલતો થયો. આ ગંગવર કદના અને પાદશાહીજ દોરદમામ સાથના પુરૂષે ત્યાંની મારકેટમાં જમાં થયલાં સર્વે જણાઓનું પુષ્કળ ધ્યાન ખેંચ્યું હતું. તેને પહેલાંની માફકજ પોતાનો વાચીત જેવો પોષાક સજ્યો હતો અને પોતાનાં હાથમાંની સોનાનાં મુંડ સાથની એક ભારી વોર્કીંગ-સ્ટીક આમથી તેમ હવામાં હલાવતો તે અહુજ ધીરે ધીરે પગલે જોલાર પેલાર મારતો હતો.

સોરાએ ફક્ત એકજ ઉડતી નજરે આ કાંઈ પહેલવાની કદનાં અને અસાધારણ જેવા દેખાતા આદમીને જોઈ તપાસી લીધો અને મનમાં ધારી લીધું કે આ તો તેજ શખ્સ હતો કે જે તેની સાથેજ નાગપુરથી એકસ-ત્રેસ ફેનમાં મુંબાઈ આવ્યો હતો. પણ આવા એક ત્રાહીત પુરૂષ સાથે તેને કાંમજ શું હતું? તેને તો તેના બાઈ રસ્તમનીજ તગર હતી આ વડા બાઇએ ખરોખર માર્ક કરી લીધું કે સોરાજ ઘણી ઘણી અધીરાઈથી અને અહુ અહુજ ઇનેજરીથી તેનીજ રાહ જોતો હશે હતો.

સાતમાં હવે ફક્ત પાંચજ મીનીટ બાકી હતી. રસ્તમ પોતાનાં બાઇથી ખાસ થોડેકજ દૂર રહી લેહેરે લેહેરે લટાર મારતો ફરતો હતો, તેવામાંજ તેને જમશેજી વખાર્યા, તેવણનાં ધણીઆણી અને તેવણની અતી રાણકદાર પણ મુંગી દીકરીને કાંઈ મારકીટવાલા સાદાસીક અચારીઆનાં સ્ટોલસ ઉપર કાંઈ ખરીદી કરતાં જોઈ લીધાં. તે ધણી ધણીઆણીની તો રસ્તમ તરફ પીક હતી પણ આ મુંગી મનોહરે તો રસ્તમને આગાહ જોઈ લીધો. જોઈ લીધો એટલુંજ નહી પણ વળી તુરતજ પીછાંણી પણ લીધો. તેણીએ ઝટ તે જવાનને હસીને ડોકલું ક્યું અને રસ્તમે પણ મલકાટથી પોતાનાં ડોક્યાંત લહેકાથી તે સુંદરીને જવાજ ક્યો અને તુરતજ ત્યાંથી આગળ વધ્યો. તે તુરતજ ત્યાંથી આગળ વધ્યો એટલાંજ માટે કે અગર જો આ ધણી ધણીઆણી તેને કાંઈ વાતચીતમાં રોકી લે તો તેની પાસ

એટલો પુરતો વખત ફાલતુજ ક્યા હતો ? તેને તો તેનાં વહાલા ભાઈને ટાઇમસર મળવાનું હતું.

જવાન રસ્તમનું આવું અસાધારણ કદ જોઇ વણાંક ત્યાંના પરવાર-તાએ અને ખાસ કરીને નાનાં ટેંગણો તેની પુઠે પુઠે અજબખી સાથ નીહાળતા ભમતા હતા. તેઓએ અગાઉ ફરી પણ આવું હાલ ચાલ કરતું ટાવર જોયું નહીં હોય તેમ ! રસ્તમ અગર જો કોઇ રટોલ આગળ હોતો રહી જતો તો તુરતજ તેની પીઠ પાછળ ચાલતાં આદમીએ પણ ત્યાંજ ફરી ઠામ થઇ જતાં હતાં.

મારકોટનાં ઘડીઆગમાં હવે સાતનાં થોડા ઠોકાય. રસ્તમ હવે તુરતજ જ્યાં તેનો ભાઇ ફેરા ફરતો હતો ત્યાં પોતે પણ ચાલ્યો અને જાણી બુજીને સોરાખની છેક લગોલગથી પસાર થતાં જાણે અંજલ્યપણે લાગી ગયો હોય તેમ એક ઘણોજ નરમ આંચળે લગાડી તુરતજ પાછો અગળ વળ્યો. છતાં પણ આ નાના ભાઇએ તેને પકડી પાડ્યો યાતો ઝોળખી શક્યો નહીં.

સાત ને પાંચ મીનીટ ઉપર થઇ.

“કેમ ? હજુજ સુધી રસ્તમનું તો કાંઈ ટેકાણુંજ નથી ? એને ૪ થી જુન થાદ રહી હોશે કે ? ભલા આદમી હજુર આવ્યો કેમ નથી ? શું થયું હોશે ?” અને આવા આવા કાંઈ એકસોને એક વીચારો તેના મગજમાં ચદ ઉતર થયા ક્યાં. તે હવે બીચારો ‘ખરેખરોજ અકડવકડ અને ધવડ ખવડમાં પડ્યો. તેવામાંજ ખુદ રસ્તમ પોતે બહુજ ધીરે ધીરે બાગુથી નીકળી આવી સોરાખના મોઢાંની છેક લગોલગ અને ખરોખર સામે હોતો રહી જઈ પોતાના નાના અને વહાલા ભાઈને વણાંજ હેતથી એકી તગરે ટીકવા પડ્યો.

“કેમ સોરાખ, મહને ઝોરખેજ કે દીકરા ?” રસ્તમ ફકટ આટલુંજ બોલ્યો. અને તેના ઘાડા અને ઘોંધારી સાદે સોરાખને ઘડીબરના તેના અવાચકપણાથી જાણે સીધો સાવધ કરી નાંખ્યો. સોરાખે તુરતજ ચોંકી જઈ સામે હોતો પોતાના ભાઈની નજરો સામે એકાદ બે પણ જોયાજ ક્યું, પણ તેના હોથોમાંથી પહેલાં તો જાણે એક સાદો સુતરો કષ્ટ વટીક બહાર નીકળી શક્યો નહીં.

“કેમ સોરાખ, તેં તારા ભાઈ રસ્તમને હજુર સુધી ઝોરખ્યો નહીં ?” કમરે બન્ને હાથો ટેકવી દઇ રસ્તમે પાછો એકવાર પોતાના નાના ભાઈને સવાલ કર્યો.

“ઓ ! ક-ક-ક-ટાણુ ? ર-રસ્તમ ? ઓ મારા વહાલા ભાઈ તું ?

તું-તું-પોતે રસ્તમ ? ખરુંજ કહેજ કે ? હું તો જાણે માની પણ શકતો નથી." સોરાબ પોતાના વડા બાઇને એકદમ આચીતો અને નધારેલો પોતા પાસ આવી ઉભેલો જોઈ લખ તે એટલો તો અકળાઈ ગભરાઈ ગયો કે તે શું ને શું બોલતો હતો તેનું પણ જાણે તેને જે ઘડી જાન થઈ શક્યું નહીં.

અને હવે તુરતજ અને ત્યાંને ત્યાંજ આ જાનને વહાલા ખીરાદરો એક ખાજાને લણીજ મજબુતાઈથી એકમેકને ટોટ ખાઝી પડ્યા, તેઓ પોતપોતાને વટીક બેઘડી બુલી ચુકી ગયા. એટલુંજ નહીં પણ ત્યાંના કરતાં કરતાં આદમીઓની હાજરી વટીક તેઓ વીસરી ગયા.

"અરે પણ ભલા આદમી, આપણે ગઈ કાલે તો સાથેજ નાગપુર એકસપ્રેસમાં જતા તો ત્યાંજ કાંઈ નહીં બોલ્યો વાઈ ? મેં તો તુને ખીલ-કૂલ ઓરખ્યોજ નહીં, મારા સમ. કેમ, તું કેમ છે રસ્તમ ? સારી કાંતી તો છેની ? તું કાંઈ મોટો વાજ દરખારનો દીવાન બનીને આવ્યો હોય તેવોજ આજાદ લાગેજ. આપરે તારામાં કેટલો બધો ફેરફાર થઈ ગયો છે ?" સોરાબે ખુશાલોથી તર થતાં જીગરે હિપરા સાપરી સવાલો કર્યા.

"અરે નહીંરે વાર, દીવાન કાણનાં બાપનો ? હું કાંઈ દીવાન ખી નથી બન્યો ને હેવાન ખી નથી બન્યો. માહારી હીસતરી સમજશે ત્યારે તું ખરીતજ અજાયબ થઈ જશે ને હાંતમાં આંગળાં ખોસશે. આપરે પછી ઘેરે જઈને બધી તીરાંને વાત કરશું. આપરે ગઈ કાલે નાગપુર એકસપ્રેસમાં સાથે થઈ ગયા હતા ખરાં, તે મેં તો તુને તુરતજ અને ત્યાંને ત્યાંજ ઓળખી લીધા હતા, પણ હું જાણી જોઈનેજ તું મને ઓરખેજ કે નહીં તે જાણવાને સારુંજ હું ચુપ રહ્યો હતો. વળી ખીજું તો એ કે ગઈ કાલે તો ૩ જી ગુન હતી. જ્યારે આપરી કજીવાત પ્રમાણે તો આપુને ૪ થી ગુને મળવાનું હતું. કેમ, તું સારી હાજતમાં તો છેની, સોરાબ ?"

"ઓ યસ, માહારી હાલત ધણીજ સારી છે. આપરે બધી વાત ઘેરે જઈનેજ કરશું. ચાલ ભાઈ, તું ઘેરે ચાલ. માહારો તો જીવ બધો ધર-માંજ ભરાઈ રહ્યોજ."

"અને માહારંખી. પણ આપરે કાંઈ મોનાં ગમીનું આવ મારકીટ-માંથી ખરીદી લઈએ. ખીયારાં આપરાં માંયજીએ રાંધ્યું હોય કે નહીંખી. સાડા સાત તો થયા."

રસ્તમે જણાવ્યું અને ત્યારે તે જાનને બાઇઓ એકવાર ફરીથી ખુશાલ જીગરે મારકેટમાં ધુસ્યા અને 'અચારીઆ સ્ટોલ' માંથી જાત જાતની અને મોંઘા ભાવેની ખરીદીઓ કરી લીધી અને ત્યાર બાદ એક મોટી ટેકસીમાં દર પડી ત્યાંથી પોતાનાં ઘર તરફ વીદાય થયા.

પ્રકરણ—૨૬ મું.

“કેમ બપુખર્ષ માંય, મહુંજે શાંભરોપ કે? આજે તો તમારા શાહેબ-
ઝાદાઓ આવશે જા. આજે તો પોથી જીન શે. તમે ઝાંણોશ કે બપુખર્ષ.”
આજે દારાખદાઈ પંઢી ખુશ ખુશ થતા વહેલાજ તેઓના ઘરે પધાર્યા હતા.
તેવણે આવતાંની સાથેજ બસુખાઈ ને બારણાં આગળથીજ ખુશ વધાર્ષ
કહી સંભળાવી.

“ઓ હારે મરું તમારે મોંહને સાકર.” તે અતી ઉલટમંદ થઇ
ચુકેલી માતાએ હરખભેર જણાવ્યું.

“ઓ નારે, એ તમારી વાકર બાકર કંઈ ચાલપે નહીં જા? મને તો
આજે અરધી બાટલી બરાંનડીન કે છેપે! તમે શમઝયાં કે માંયજી? આજેજ
શવારનાં પોહોરમાં મેં પપતો ઝાંપોપ, તેમાં બેઠ બહાંએને તમારે ત્યાં
આવી ઉભેલા મેં ઝાંપાપ.”

“હા માંસીજી, મેં બી આજે સહવારે એક સ્વપતો બેયોજી. તેમાં
રસ્તમ અને સોરાખને ઘણાંજ પૈસાવાલા થઇને પાછા આવતા બેયાજી”
મીટી રોશને જણાવ્યું.

“હું મારા મુઠાવજી પરથી બધી જોવરઈ બાંડે રે. મારા બેઠ
વાંચે હરતા રમતા આવે એટલે બસ,” ઉલટમાં આવી ગયલી તે માંવતરે
જણાવ્યું.

બરોબર આંહિને ટકારે એક ટેકસી તેઓનાં ઘરનાં આંગણા સામે
ધમધમ કરતી આવી ને ઉભી પશુ રહી ગઈ. દારાખ દાઈ, બસુખાઈ તથા
રોશન તેઓનાં બોટલા ઉપરજ ધણીજ ઇતેખરીથી આ બન્ને બહાંઓની
આવી ચઢવાની ક્યારનાં રાહ બેતાં થે. બધાં હતાં.

સોરાખ પહેલાંજ તે ટેકસીમાંથી બહાર કુદી પડી વહેંકે અંદર દોડી
જઈ પોતાની વહાલી માંવતરને ગળે બાંધી પડ્યો અને ત્યારબાદ રોશન
તેમજ દારાખદાઈને બેટયો. રસ્તમ પોતાનાં વીચીત્ર દેસમાં હજી ટેકસી
તરફજ હતો.

“મારો રસ્તમ હીકરો કાંઈ છે, સોરાખ?” ખુશાળીમાં ચકચુર થઈ
ચુકેલી તે માતાએ જણવા માંવ્યું.

“માંસીમાય, તમેજી શું બે, આય શું રસ્તમ ટેકસીની આગળ
ઉભોજી તે.” ચાલક રોશને પોતાનાં મસીઆમ બાંધને તુરતજ બોળખી
લેતાં જણાવ્યું.

“ઓ મારા બાપજીરે અરે કામ આવો રે. આય રૂપટમ? નકરો
ઝાંણુ તેહમતન રૂપટમ પહેલવાન!” દારાખદાઈએ તાજુબ થતાં જણાવ્યું.

ઓ ! શું તેઓની ખુશાલી ? શું તે સગકતી સાંજની ખલીહારી ? શું તેઓનાં ખુશાલીથી તર થઈ જતાં દરેકનાં જીવરો ? કહોની કે દુન્યા વરણની તમામ ખુશાલીજ ખુશાલી આ એકવારનાં ગરીબ ઘરમાં પોતાનું આજે રસ્તે લાંબાવી ચુકી હતી. પોહોળા પેશાણીના રસ્તે પોતાની ગરીબ વહાલી માંદરને રખરનાં એક બોલની માફક પોતાનાં મરત હાથોમાં સેદલાઈથી ઊપાડી લઈ તેવણ ખીયારાને જાણે ભયડી કચડીજ નાંખ્યાં.

“એ આય દાહારીનું પીણું કાંઈ ઉધાર્યું ? મેં તો તુને ઓરખ્યો બી નહીં જો. ને આય માંધા પર પાણીનું કાંઈ ધાલ્યું ? એ શું તારો અવતાર ?” દારાબદાઈએ તાળુખી અને હરખભેર સવાલો ઉપર સવલો કર્યાં.

લગભગ કલાક એક સુધી તેઓએ ઉપર ટપકતી વાતચીત કરી લીધી અને ત્યારબાદ તેઓ સર્વે જણાંઓ ત્રણ વરસ બાદ આજે એક સુકરે જમવા બેઠાં. ખાણું લીધા પછી દરેકે ભાઈઓએ પોત પોતાનું શર્યાતથીજ દારતાંન કરવા માંડ્યું. ત્યારે તેઓએ જાણ્યું કે ત્રણ વરસની વાત ઉપર તેઓએ એકજ મેલ-ત્રેનમાં એકમેકથી અંગણ રહી મુસાફરી કરી હતી અને જન્મે જણાંઓ તે અકસમાંત દરમ્યાંન સલામત અચી જવા પામ્યા હતા, અને વળી જન્મે ભાઈઓએ ખીજ કાંઈકેનાં પણ જન્મે ખચાવ્યા હતા તે સાંજળી સર્વે જણાંઓને અજાયબીને. એક મસ મોટો આચક્ર લાગ્યો.

“ઓ વહીરે માંધ; તમે દુસ્મનને કાંઈ કરું થતે તો હું તો જીવ પરજ કરીને મરી જતે જો.” અસુખાઈ માંધે ધાસ્તીથી ધુજી જતાં જણાવ્યું.

“અરે પણ ખરા જો; તમને ખમર કે રસ્તમ સોરાખ ? એક કાંઈ જમશેદજી વખાયાં નામનો પારસી આવીને માસીમાંધને આઠ હજાર રૂપ્યા આપી ગીયો તો, તમે વાત કરોની માસીમાંધ ?” રોશનને એકાએક ચાદ આવતાં તેણીએ જણાવ્યું. અને ત્યારે આ જન્મે ભાઈઓ ખચીતજ હેરત થઈ રહ્યા.

“ખરેખર માયજી, આય જમશેદજી વખાયાંની એક છોકરી એટલી તો સોહામણી છે કે બોલ્યે વાત નહી. પણ ખીયારી સદનતરજ મુંગી છે, માહારી પાસ એક જંગલની જડીબુટી છે તે હું આ છોકરી ઉપર અજમાવી જોવા માગુંછ,” રસ્તમે જણાવ્યું.

“કેમ બળ્યા, કાંઈ ખાટી માઠી નજર છે કે ? તેવું હોય તો બોલી દેજો જો, એ મુંગી શોકરીને બોલતી કરશે તો ઘણું ધરમનુંજ કામ છે સમજ્યો કે તું ?” દારાબદાઈએ રોકડ પરખાવી આપ્યું.

પ્રકરણ—૧૭ મું.

“તું કહેછ તે તો ખરું છે, પણ તારી ખાત્રી છે કે તારા આ કલેક્ટર સાહેબ મીં. એમરસન કાંઈ જાતનો પાછળથી વાંધો તો નહીં દહાડે ?” વળતે દીવસે જન્મે ભાઈઓ ધરમાંથી બહાર નીકળતાં રસ્તે જણાવ્યું.

“અરે નહીંરે રસ્તે, આ મારો સાહેબ ખીયારો એટલો તો માંયા માણસ છે કે હું તેની જેટલી વખાણ કરું તેટલી થોડી. તારું ગંજવર બદલ જોઈને એ તો ખીયારો ખુશ ખુશ થઈ જશે, એટલુંજ નહિ પણ ખીયારી એની ગડમ પણ બહુજ બલી ખાઈ છે. મારે કામ કંઈજ નથીરે. ફક્ત બધી ત્યાંની મારકેટો ઉપર દેખરેખ રાખ્યા કરવાની, ખીજું કંઈજ નહીં. તું જોજો તો ખરો, હું તુને બે-ત્રણ દહાડામાંજ ત્યાં રાહે પાડી દેવશ.” સોરાબ સમજાવતો હતો.

“બધું તો ખરું, આપરે જો જન્મે ભાઈઓ સોલાપુર જઈને દર પડ્યે તો ખીયારો આપણા માંયજીનું શું થાય ? ને વળી ખીયારી રોજનને પણ કાણ પર મુંઠી જઈશું ?”

“નહીં નહીં, માંયજી તે રોજનને આપુને સાથે સોલાપુર લઈ જવાંજ પડશે. સોલાપુર કાંઈ નાનું સુંતું ના ધારતો કે ? બહુજ સરસ શહેર છે. ત્યાંના જરથોસ્તીઓ પણ બધા બહુજ બલા છે. ત્યાંના પારસીઓમાં એટલો તો સંપ છે કે બોલ્યે વાત નહીં. વળી મારો જંગલો એટલો તો મોટો ને ફાંકડો છે કે ત્રણ ચાર ફેમીલી સાથે સાથે અને સહેલાઈથી વસવાત કરી શકે. સમજાવીતી તું ?” સોરાબ પોતાનાં વડાભાઈને બધું સમજાવતો હતો.

“મુંખાઈમાંજ કહે હોતે તો ખીયારી રોજનનું આપણે કહે ગોઠવી દીધું હોતે. સોલાપુરમાં તો—”

“તેનોખી વીચાર મેં કરીજ રાખ્યોજ. રોજન સાથ તો મારો પોતાનો પરણી જવાનો વીચાર છે. પણ હાલ તુરત તો તું માંયજી આગળ એ વીધે વાત કરતો નાં. અગર જો, રોજન સાથ તારો પોતાનો વીચાર હોય તો સાફ સાફ મને કહી દેજો જા. હું તારા રસ્તામાંથી ખુશીથી નીકળી જવા તૈયાર છું.”

“અરે નહીંરે ચાર ખીલકુલ નહીં. મારો તો પેલા જમશેદજી વખા-ગ્યાની મુંગી છોકરી સાથ પરણવાનો મેં નક્કીજ વીચાર કરી રાખ્યોજ.

૫૨) જી આનાની દીકરી ખીડવે ફેવરીટનો એકજ અંક (પોન્ટ ફી) નમુનો મળશે.

ધણીજ પુખ્તસુરત અને એટલી તો એમકુલ છે કે તું જોશે તો જરૂરજ પુશી પુશી થઈ જશે. પણ માંયજી આગળ તું હમણાં તો કંઈખી બોલ-તોજ નાં. એ દીકરી ઉપર હું મારી સાથ લાવેલી એક જડીબુટી અજમાવા માંગુંજી. મારી ખાત્રી છે કે નક્કીજ ફાયદો થઈ જશે." અને આવી રીતે પોત પોતાનાં શુભ વીચારો આપ લે કરતાં આ બન્ને લાકડાં હવે સેન્ટ્રલ બેંકમાં દાખલ થયા.

સતારાના પેલા કરોડપતી મારવાડીએ પોતાના એકના એક પુરા વહાલા દીકરાની ગંભીર બીમારીમાંથી રસ્તેમે પોતાની પાસની જડીબુટીની કરામતથી સાબિતી તાબે કર્યો હતો તેના બદલામાં આ શ્રીમંત મારવાડીએ રસ્તેમે પાંચ પાંચ હજારના બે ચેકો બંધ પરખીડમાં આપ્યા હતા. તેજ ચેકો આજે વટાવી લેવાની મતલબથી તેઓ બન્ને બીરાદરો સેન્ટ્રલ-બેંકમાં આવ્યા હતા. ચેકના નાણાં વટાવી લઈ તેઓ સીધા હવે જમશેદજી વખાણાંને ત્યાં પોંદોચી વળ્યા.

સુભાગ્યે જમશેદજી પોતાના ઘરમાંજ તેઓને મળી ગયા અને રસ્તેમે ન ધારેલો અને ઝોચીતો પોતાને ત્યાં આવી લાગેલો જોષ તેવણ બહુજ વીચારમાં પડી ગયા.

"અલ્લો રસ્તેમે, તું આજે અહીંયા? મેં તારા આઠ હજાર રૂંયા તો તે દહારનાજ તારા માયજીને પુમારીબી દીધા છે. તુને તેની ખબર છેતી?" શેકહેન્ડ કરતાં વખાણાંએ શરૂઆત કરી.

"તે મને ખબર છે, જમશેદજી શેક પણ હું તો આજે એક ધણીજ અગતની બાબતસર તમારે મકાને આવ્યો છે, આ મારો નાલ્લો બાઈ સોરાબ," રસ્તેમે પોતાના લાકડ સાથ ઝોળખાણુ કરાવતા જણાવ્યું.

"તે બીજી અંગતની બાબત શું છે? શું કાંઈ વરી પૈસા ટકાની બાબત છે? તેવું હોય તો--"

"અરે નહીરે, પરવરદેગારની મેદરથી હવે તેવું કશુંજ નથી, હું તો તમારી મુંગી દીકરી ઉપર હું મારો એક ઈલાજ અજમાવા માંગુંજી. હાદાર હોરમઝદનું ચાહાવું છે તો કદાચ એ તમારી દીકરી પાછી એકવાર બોલતી પણ થાય, એ બીચારી કાંઈ જનમથીજ મુંગી તો નહીં ઉતીતી?" રસ્તેમે જણાવવા ચાહ્યું.

"અરે નહીરે, જરાકખી નહી, આજે સાત આઠ વરસની વાત પર હમે સર્વે જણાઓ દીવાળીની લાકડ જેવા ગીયાતાં તે ત્યાંજ કોઈ નાંપાકે એની આગળજ એક મોટા ફટાકરાનો ધરાકો કરીધો અને

એ ખીયારી ધારતી ખામ ગમ અને ખસ તે દીવસથીજ ખીયારીની વાચાજ જાણે બંધ થઈ ગમછ. હમે ધણાં ધણાંખી ડોક્ટરોનાં ઇલાજો કીધા પણ બધુંજ ફોકટમાંજ. તે કરતાં મને પોતાને તો કંઈજ વધી નથી. પણ એ તારો ઇલાજ શું છે વાઈ તે જરા મને સમજાવશે?” જમશેદજીએ કાંઈક શકમંદ થતાં પુછ્યું.

સ્તમ, તેવણનાં દીલમાં હિંમો થયલો આ શક તુરતજ પાંખી ગયો. “તમે જરાક પણ થઇને ગભરાતા નાં, મારા જમશેદજી શેઠ, આગલી આપણા વચ્ચે થયલી લેણદેણનાં બદલામાં હું તમને કે તમારી આય ખીયારી નીદોષ અને મુંગી છોકરીને જરાક પણ થઇને નુકશાન કરવાનાં ઇરાદાથી આવેો નથી. પણ હું આપણા પાક પવીત્ર ધરમનાં નાંમથી કેહું છ કે તેવું કશુંજ નથી. પરવરદીગાર મારો સાક્ષી છે. જો તમને કાંઈ અરચણ નહી હોય તો જરાક તમારાં આય દીકરીને બોલાવશે?” સ્તમે એટલી તો સંચામનાં જોશથી તેવણને કહી સંભળાવ્યું અને જમશેદજીની તે વીશેની ખાત્રી થતાંજ તેવણે પોતાની દીકરીને બોલાવી.

“ખાનુ—ઓ ખાનુ, જરા અહીં તો આવજો દીકરી.” અને એક પળમાંજ આ મુંગી છોકરી તેઓ સર્વે જ્યાં બેઠાં હતાં ત્યાં દાખલ થઈ, અને આવતાંની સાથેજ પોતાના ડોકાનો લેહકો કરી લઈ પહેલાં સ્તમને અને પછી સોરાખને માયાકુળ શેઠહેન્દ કરી. આ ખીયારી મુંગી મંતર છોકરીની ટ્રેસ-કુલ અદા, તેણીનો અતીધણો મીઠો મનોહર ચેહરો જોઈ સ્તમ એક વાર ફરીથી ઓછો છક થયો નહી. તેણી ખરેખરીજ નેકી અને નીતીનું એક નમુનેદાર રૂપ હતી. આ ખન્ને ભાઈઓને એકજ ઝટકે માલુમ પડી આવ્યું કે તેણી સાચી, સુદ્ધો, અને અશોધના એક સ્વરૂપ સમાન હતી.

તેણીનાં પીતાએ તેણીને દરેક ખાખદોથી વાકેફ કરી દીધી અને તેના જવાબમાં આ મનોહર મુર્તીએ દયા હિપજાવવા જોગ પોતાના નાજુક લહેકાથીજ જવાબ વાળ્યો. તેણી ખીયારી સમજી બધું શકતી હતી, પણ એક ભાંગો તુટો શબ્દ વરીક બોલવાને જાણે અશક્ત હતી.

“જમશેદજી શેઠ, એક ગ્લાસમાં થોડુંક પાણી મંગાવશે? આય મારો એક બહુજ સહેલો ઇલાજ અજમાવી જોવાની હું તમને દાખીને લલાખણ કરું છ.” સ્તમે સમજાવ્યું.

પાણી હાજર કરવામાં આવ્યું. સ્તમે પોતાના ખીસામાંથી એક નાની દખ્ખી બહાર ખેંચી કાઢી અને પેલી જડીબુટીની ખાખમાં સોયની,

૫૪] બે આનામાં જોતો સાથે માનીતું ફેવરીટ-વાચો ! ભારે સંતોષ પામશે !

આણી ખોરી તે એમની એમ સોયને પાણી સાથે ડોહવી નાંખી. સોરામ પથ્થુ પોતાનું ડાસું વકારી પોતાનો ભાષ્ટ શું કરામત કરતો હતો તે અચરતી સાથે જોવા પડ્યો.

“આય પી જાઓ જોડેછ તો વાક ?” ફરતમે તે પાણીનું ગ્લાસ આ મુંગી છોકરીનાં હાથમાં પકડાવતાં સમજાવ્યું અને તુરતજ અને કોઠખી જાતની આનાકાતી અને ધારતી રીકર ક્યાં વગર આ છોકરી ગટ-ગટ કરતી ગટાવી ગઈ.

“જોયુંની જમશેદજી શેઠ, આય મારો બહાજ પાણીથી બરેલું એક મોટું અને સાફ વાસણ મંગાવશે તો પંદર દીવસ ચાલે તેટલું હું તમને હમણાંજ તૈયાર કરી આપું છ મારી હિપર વિશ્વાસ રાખજો, જમશેદજી શેઠ દીવસમાં ત્રણથી ચાર વખત આ પાણી એવણને પીવા માટે આપજો બરોબર પંદરમે દીવસે હું ફરીથી તમારી મુલાકાત લેવશ અને તેનું શું પરીણામ આવશે તે હું મારી નજરે નજર જોવશ, હવે એક વાત વધુ, જરા મને એવણનો ટપકો આપશો ? એ તમારી છોકરીનાં બરેલું દહાડા કેવા છે અને ક્યારે બદલાશે તે હું મારા એક ઝોળખાંણુવાલાને દેખાડવા માંગુ છ.” ફરતમે જણાવ્યું. ટપકો તુરતજ હાઝર કરવામાં આવ્યો અને બંને ભાષ્ટોએ સર્વેને સાહેબ સલામ કરી ત્યાંથી રૂખસદ લીધી.

પ્રકરણ—૧૮ મું.

“બરોબર ફરતમ, આ પરીસુરત છોકરી સુંદરતાનો એક નાદર નમુનોજ છે જો. પરવરદીગાર કરેને તારા હાથને જશ મળે અને તારા મનની મુરાદ બર આવે.” સોરામ પોતાનાં ભાષ્ટને બહી દુવાઓ ઈચ્છતાં જણાવ્યું, અને જોતો વાતમાં તે વાતમાંજ પોતાના ઘેરબારે આવી લાગ્યા.

“લેવો માંયજી, આય તમારી પાસે રાખો.” ફરતમે પોતાની વહાલી માવતરનાં હાથમાં દશ હજાર રૂપ્યા પકડાવતાં જણાવ્યું. એ રૂપ્યા તે કેમ મેળવવા પામ્યો હતો તેને લગતી તમામ કહાણી વીગતવારે સર્વેને કહી સંભળાવી.

ખીજેજ દીવસે દારાબહાર પંઢકી આવી લાગ્યા, અને તેવણને જોતાંની સાથેજ વખારવાને ત્યાંથી લાવેલો તેવણની છોકરીનો ટપકો તેવણને જોવા ફરતમે જાણે કાલાવાલાથી માંગી લીધું.

“અબ્બા તારી દારમાં કંઈ કાણે ખરું. લાવની ઝેણી વાર ? ઝેણીશ તો તારોથી ટપકો મને ઝરા આપજેની.” દારાબદાઈએ જણાવ્યું, અને રસ્તે પથ પોતાનો ટપકો લાવી તેવણુ આગળ હાઝર કર્યો.

“લેવો બાહરસા બરા ખરોખર જો જો હં ? મારે તો બસ આયજ છોકરી સાથે લગ્ન કરવાંછ. જીવની હમારી રાશ કેવી આવશે ? રસ્તે ઇનેજીરીથી જણાવ્યું. અને ત્યારે દારાબદાઈ પંક્કીએ એક કાગળ ઉપર કોઈ બહુજ ખારીક અને લંબાણથી ગણતરી કરી, અને મરવાજા, ખાદ્યાકી, ગુણાકાર અને ભાગાકાર વીગેરે વીગેરે બહુજ ખારીકીથી કરી લઈ છેવટે નીચે મુજબ પોતાનું મત આપ્યું.

“બહુજ સત્તર આના તે જો પે ઉપર દેખાઈ આવેછ. શોકરીને સાત વરસની પગોટી બેઠેલી, પણ થોડાજ દીવસમાં તે તો ચિતરી જશે. ત્યાર-પછીથી એના ધરેલ દહારા એવા તો ફેરવાઈ જાશે કે બોલ્યે વાત નહી. રાશ બી શુન્નાં કરતાંબી પારી પે ઝા. વરી શોકરીને આવતે મહીનેજ લગનનો ઝોગ પે. ઝરે બા ઝરે પરણીજ ઝાછયે. ઝા નહી પરણી જાય તો અ.ય હાથ કલમ કરી નાંખું ઝા. બધાંજ વાણું પરા પે. એક સહેજબી ધારતી પ્રીટર કરવા ઝેવું નથી.” દારાબદાઈએ બન્ને ટપકાઓની બોંડરી કરતાં જણાવ્યું.

વચમાં ફટક આઈ કે દમજ દીવસો પસાર થયા હશે તેવામાં રસ્તેમને જમશેદજી વખાયા તરફથી એક નીચણું કાગળ મળ્યું.

“વહાજા દીકરા રસ્તેમ,

હું તારો જપકાર કયા સબ્બોમાં લખું, તારાં એજમતી પાંખીએ તો જાણે કમાલ કરી બતાવીછ. રાજઆતમાં તો મારી દીકરીનું ગણું જાણે કશાંથી ખેંચાવું હોય તેમ માલમ પડ્યું. અને આ કાગળ લખું હું ત્યારે તો અગાજી જેમ બેલતી ચાલતી હતી તેવીજ હાલતમાં આવી ગઈછ. આ કાગળ મલતાની સાથેજ મને આવીને તુરતજ મળી જલે. મારી દીકરી બાણું તુને મળવા અને તારી સાથ મેદિ મેદિ તારી હાજરીમાંજ પોતાની પરીક્ષા આપવા લખીજ ઇતેજનીથી તત્પર થઈ રહેલી છે.

બી. તારા હક્કમાં હજારો અને હાથો બધી દુઆનો ચાહનાર જમશેદજી વખાયાનો પ્રણામ લલિત વાંચજે.”

જવાંન રસ્તેમને માટે આ શું કાંઈ જેવી તેવી દેવાને હરખાવી નાંખ-

૫૬] સીનેમા કે નાટક કરતાં વધુ મેળ આવી એ આનાવાલી વાર્તામાં સંભાવલી છે.

નારી ખુશાલી હતી ? તેને હવે ઉપરાસાપરી મળતી રહેશે પર રહે જાણી સર્થ પોતાના પાક પરવરદીમારનો તેને પોતાનાં ખરાંજ જીમરથી ઉપકાર માન્યો. અને વળતેજ દીવસે ખુશાલીથી તર ચયલાં જીગર સાથ તે જમશેદજી વખાયાને ધરે જવ દોડ્યો, ખડકે કહોની કે તે જાણે ઉડીનેજ ગયો.

રસ્તમ એટલો તો હરખમાં અને જોવડી ખુશાલીમાં આવી ગયો હતો કે તે જમશેદજી વખાયાના ધરે પોંદોચતાની સાથેજ તેવણના ઓરડામાં કામનીખી રજમંદી લીધા અને પુછ્યા પરછ્યા વગરજ જાણે પોતાનુંજ ધર હોય તેમ જોધડક દાખલ થઇ ગયો તેનું વટીક આ ભાનભુલા જવાનને સેહેજો પણ ભાન થઇ શક્યું નહી. રસ્તમને અંદર દાખલ થયો જોતાંની સાથજ 'બુદ બાનુ' પોતેજ તેના લાણી એક નાજુક અને ખુબસુરત પતંગ્યાની માફક દોડી આવી અને જવાન રસ્તમનો હાથ પોતાના કામળ કરમાં પકડી પાડ્યો.

"સાહેબજી રસ્તમજી, આવો તમારી બરકતથી હું હવે જોલતી થઈ છું જો." તે મધુરી મહાબુએ કામળી રીતે જરાકખી શરમાયા કે આશકાવા વીના જણાવ્યું.

"મેં તે જાણ્યું અને તે જાણીને હું ઘણોજ ખુશી છું હવે તમને કાંઈ હરકત માલમ પરેછ કે વાઈ ?"

"ઓ જરાકખી નહી, તમારી મેહરબાની માટે હું તમારો જેટલો આભાર માનું તેટલો થોરોજ કેહવાશે."

રસ્તમને હવે લાગ્યું કે આ મુંગી બાનુ અગાઉ તેને જોઈ હતી તેના કરતાં હાલની જોલતી ચાલતી બાનુ તેને ઓરખી દીલકશ, જાસ્તીજ મરોડદાર અને વધારેજ અપોધના એક સ્વરૂપ જેવીજ ખેંચાણકારક દેખાતી હતી.

પ્રકરણ—૧૯ મું.

"અલ્લો રસ્તમ તેં મારી દીકરી સાથ વાત કીધી કે ?" રસ્તમને જોતાંજ સાહેબ સલામ કરી જમશેદજીએ જણાવ્યું.

"હું હા સાહેબ વાત કીધી," રસ્તમે હસીને જણાવ્યું.

"હું હમે તો જાણે માનીખી નહી શક્યા કે આય આચીતો ફરદાર આટલી અખાયખી સાથ કેવી રીતે થઇ જવા પામ્યો જ્યાં કાબેલમાં કાબેલ

ડોક્ટરોથી મોંઘ માગ્યા રૂપ્યા ખરચતાં છતાં કાંઈ વળી શક્યું નહી ત્યારે તમારા આય ફક્ત પાણીએજ જાણે ગળજ કરી બતાવ્યો, હમે જાવેદાન સુધી તમારા હેશાનમંદ રહીશું. એ તમારી દવા શું છે અને તમે એ ક્યાંથી શીખી આયા ?" જમશેદજીના ધણીઆણીએ પુછ્યું.

"ઈસ્તમે જડીબુટીને લમતી હકીકત કહી.

"અરે દીકરા ઇસ્તમ—જરા અહીંયા તો આવ." જમશેદજી એ હવે ઇસ્તમને જરા બાબુએ લમ જતા જણાવ્યું, "ઈસ્તમ દીકરા, હું આજે તારી આગળ ઘણોજ શરમીદો છેઉં તું ખરેખરો લાખમાંજ અને કવચીતજ મળી આવે એવો એક નેક જખત જવાન છે કે જેનું મુલજ નહી થાય, પુરાઇનો બદલો બલાઇથી કેમ વાળી શકાય છે તેવો તો દાખલો આ મે પહેલ વેહલોજ જાણ્યોછ અને જોયો છે, આય મારો ખીચારી દીકરી થોડાક વરસ થયા મુંગી મંતર ખની ગઇતી તે કાંઇજ નહી પણ ધારં છે ત્યાં સુધી મારા આગલા કરેલા પાપોની ખુદાતાલાના ધરતી સખતમાં સખત સગ્ન હતી. પણ તે મારી કહંગી આગલી રીતીઓને મેં છેલ્લીજ સલામ કીધીછ. અને તે મારા તમામ ગુનાહોની હું આજે તોજેશ કરંછ એમ હું તુને આજે ખુલ્લે ખુલ્લું અને મારા ખરાંજ જીગરથી જણાવી દેવાને ખીલકુલ શરમાતો નથી. ઇસ્તમ દીકરા ઇસ્તમ, આ તારી બલાઇનો બદલો હવે હું પુરેપુરો બલાઇથીજ વાળવા આતુર છેઉં અને તેથી કરીને હું તુને—"

"થોભો સાહેબ, જરાકજ થોભજો" ઇસ્તમે તેવણને આગળ બેલતાં એકદમ અટકાવી નાંખતાં જણાવ્યું. "જરાક થોભો જમશેદજી શેઠ જરાક માફની બોલેલું મહેરબાની કરીને સમજી લેવો. એ તમારો બદલો ફદલો મને કશોજ જોઇતો નથી. પણ હું તમારી પાસ એકજ ચીજની માંગણી કરંછ. તમે કબુલ કરશો સાહેબ ?"

"મારા શરોચશમથી કબુલ છે. તારી કાંઈની અરજ કબુલ કરવાને હું સાત પાણીએ ધોમલો બંધાયલો છેઉં તેં મારા ઉપર કાંઇ જેવો તેવો ઉપકાર કીધેલો નથી. બોલ દીકરા—બોલ ઇસ્તમ તારી માંગણી શું છે બલા ?" જમશેદજી વખારમાંએ તાબુખી સાથ જાણવા માંગ્યું.

"વધારે કાંઇજ નથી પણ આ તમારી દીકરી બાબુનો હાથ" ઇસ્તમે તડને ફડ ફડકમાંજ જણાવી દીધું. અને દેખાઇતુંજ હતું કે તેનાં

જાણે નવીજ દુન્યા દેખારી છે, અને એવણેજ જાણે મને નવું જીવતદાન બખશ્યું છે. મને રોશણીનો ખરો રાહ દેખારનાર એવણુ પોતેજ છે. જ્યારે આજે સાત આઠ વરસો થયા તો જાણે હું અંધારા ગારમાંજ સખડયા કરતીતી, મારે સાફં બેહેસ્તના દરવાજા ખુલ્લા એવણેજ મુકયા છે, તો આવા એક પુરા સો એ સો ટકા લાયકીવાલા જવાનને અમર બો હું ના કહી ના કહુલ કરું તો હું ધારું છે ત્યાં સુધી મારા જેવી અભાગણી, મારા જેવી નગુણી અને મારા જેવી નાલાયક બીજી કોઈજ નહી. મારા ધનભાયમ હોય કે મને એવનના જેવો મહાદુર અને દીલાવર દીલનો જવાન મલે. પપાજી મારે કહુલ છે, મારા શરોયશ્મથી એવણુનો નેક અને બખતાવર હાથ મને કહુલ છે,” હીંમતવાન અને નીખલેશ છોકરી બાનુનો આ જવાબ હતો, અને રસ્તમ અને ખુદ તેણીનો બાપ વટીક આ બરબર બોલી છોકરીનો જવાબ સાંભળી બેઘડી વીંમચ પામ્યા વીના રહ્યા નહી.

હવેજ રસ્તમને લાગ્યું કે આ દીલજીત બાનું કેટલી ચેહરેનમુન, કેટલી દીલજીત રીતભાતની અને કેટલી નમ્ર ખવાશની અને દરેક વાતે એકામરહોરડ લેડી હતી.

જમશેદજી વખારયાની આ છોકરી, આજકાલની કેટલીક ચીખાવણી અને ચરકુણી ફુટીજેતી માફક જરાકબી થઇને મરડાઇ મોચકાઇ નહી અને કશીબી તરેહનો નાલાયક રસ કરી દેખાડ્યો નહી, પણ જે તેણીના જીગરમાં હિંચ વર્ગના વીચારો આવી ગયા હતા તે બેઘડક ચણીની બે ફાડ કરતાં ખુલ્લે ખુલ્લા જીગરથી જણાવી દીધા હતા.

“કેમ રસ્તમ દીકરા, તેં મારી દીકરીનો જવાબ તો સમજ્યોની ? એનો જવાબ તેજ હમારોબી જવાબ, ખસ એ ખુશી તો હમે લોકો ખુશી ને હમે લોકો ખુશી તો હમારો પાક પરવરદીગાર ખુશી.” જમશેદજીએ જણાવ્યું.

રસ્તમ હવે તુરતજ પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉભો થઇને સર્વે જણાં-એને દાખાને વારા કરતી શેકહેન્ડ કરતાં ટુંકમાંજ ઉમેર્યું “હું તમો સર્વે જણાએનો બણોજ ઉપકાર માનુંછ.” ધનમાથે પણ પોતાનાં આ બવીબ્યનાં જમાઇને એવરણાં લીધા. રસ્તમને ઉપરા સાપરી ફતેહો પર ફતેહ તો મળીજ ચુકી હતી પણ આ તેની વળી નવીજ અને મહાભારત ફતેહ પુરવર થઈ ચુકી હતી, કે જે ફતેહની બરકટથી તે હવે પોતાનું તમામ બવિબ્ય સુખનીજ એક નાવમાં બેસી પસાર કરનાર હતો.

પ્રકરણ—૨૦ મું.

તે ખરેખરી સુખનીજ એક સહવાર હતી તે એક એવી સખકતી અને સુખકરારની સહવાર હતી કે જે જખતાવર દીવસે રૂતમ સાથે જાનું વખારયા અને સોરાખ સાથે રોશનને આજે અદરાવાની શુભ અને પવિત્ર કીયા ઘણી ધામધુમ સાથે યનાર હતી. ફક્ત ત્રણજ વરસની વાત ઉપર તો આ ઘરમાં સીદા ગરીબાઇએ પોતાનો જખરો ત્રસ વરસાવેલો હતો અને કમનશીખ કંગાળીયતે પોતાનું નેહસ્ત કદમ ત્યાં સજ્જડ ઘાલી લંબાવી દીધું હતું. તેઓ ખીચારાંઓને તો કાઠ કાઠવાર ખાવાનાં પણ વાખા પડતા હતા.

પણ હવે આજે ? આજે તો તેઓનાં સર પરથી આફતોનાં સીદા વાદળાંઓ સદંતરજ વીખરાઇ ગયાં હતાં અને જાણે સર્વોત્તમ સુખનોજ સુરજ ત્યાં પ્રકાશતો થયો હોય. અને સુખનીજ સહવારનો લહેવો આખતાં સર્વેનાં મોઢાં ફરી એકવાર હરતાં થયાં હતાં.

રમકડાં જેવી, સદા બોલકણી અને હરમુખી નવી વહુ જનું ત્યાંના સર્વે જણાંઓને ઘણીજ ગમી ગઈ હતી. આ જન્મે દેરાણી જેઠાણીઓ રોશન અને જાનું વગર શકે ખુશ સ્વભાવની મીઠા ખવામતી અને અતી નમ્ર રીતભત વાલીઓ હતી આ શુભ અવસરનો તમામ કારોબાર દારાખદાર પંડકીના અનુમતી આ કરવૈયા હાથેમાં સોંપાયેલો હતો, અને ત્યારે આ બલ્લા અને ઠોળ્યા પંડકી સાહેબે શરૂઆતથી લઇને આખેર પુલીકની તમામ વ્યવસ્થા એકલે હાથે કરી લઇ દરેક જણાંઓના પુરતા સંતોષ વચ્ચેજ તે તરી પાર ઉતાર્યો હતો.

વળી આ જન્મે બાઇઓનાં લગ્ન પણ જહુ વહેલાંજ નક્કો થઇ ચુક્યો હતાં અને લગ્ન વીત્યાબાદ એક અઠવાડીયામાં તો તેઓ સર્વે જણાંઓ સોલાપુર ઉપડી જઇ ત્યાંજ જથુકનાં ઠરીદામ થઇ જનાર હતાં વળી રૂતમ માટે તો સોલાપુરમાં મારફટ સુપરીનટંડન્ટની જગ્યા પણ તૈયારજ રાખવામાં આવી હતી એટલે તેને ત્યાંજ વધારે ખંધ બેસતું થઇ પડનાર હતું. અને વળી ઘરનાં ખીજાં બધાંઓ સાથેજ એક ઠેકાણે ઠરીદામ યનાર હતાં.

પ્રકરણ—૨૧ મું.

આલખમેસ બાગ આજે સહવારથીજ રંગરાગથી બધું ગાજમાજ રહ્યો હતો. બચુબાઈ મેં દી તરફના તો માંઠ ઝાઝા પરાણાઓ હતા નહીં, પણ જમશેદજી વખાયાં તરફના ધણાક કુટુંબીઓ તથા દોસ્ત આરાનાબેને બપોર તેમજ રાતનું બન્ને વખતનું ઇજ્જત હતું. દારાબદાઈ પણ આજે ધણાજ ધામધુમમાં પડી જઈ બીયારા અછઠાઈ પછઠાઈ જતા હતા.

જમશેદજી વખાયાંએ પણ પોતાની એક પુરી અને વહાલી બેટી બાનુંની સાબવારી માટે દુલ્લા દીલથી હાથ બહાર કાઢ્યો હતો.

મી. અને મીસીસ એમરસન તરફથી મુજારકબાદી તથા એકસેને એક રૂપાનો એક રજીસ્ટર્ડ મારફતે સહવારના પોહોરમાં આવી ચુક્યો હતો. વળી રસ્તે પણ પેલા સતારાવાલા હક્ષમીપતી મારવાડીને તેઓના કુટુંબીઓ સુદા ઇજ્જત મોકલાવ્યું હતું જેના જવાબમાં આ સલા મારવાડી કુટુંબ તરફથી પાંચસો રૂપાનો ચાંદલો રસ્તેમને કરવામાં આવ્યો હતો. અને ફરી એકવાર પોતાની નવી ધણીઆણી સાથે તેઓની મુલાકાત લેવાની ઓજરખવાઈ ભરી અરજ ગુજારવામાં આવી હતી લગન ધણાજ ધામધુમના અને સર્વે જણાઓના સંતોષ સાથેનાજ પુરવાર થયા હતાં.

* * *

ડેઠ સોલાપુર વેરને એક આખો ફર્ટ—કલાસ બોગી આ બન્ને ભાઈઓએ ખાસ રીઝર્વ કરાવ્યો હતો. તેની ગોઠવણ એવી રીતે કરવામાં આવી હતી કે મદ્રાસ—મેલ આ ખાસ બોગીને સોલાપુરના સ્ટેશન ઉપરજ છુટો મુકી દઈ આગળ વધે. પોતાના આખા કુટુંબ કબીલા સાથે સોલાપુર આવી પુગવાનો એક એકસપ્રેસ ટેલેગ્રામ સોરાબે પોતાના વડા સાહેબ મી. એમરસન ઉપર મુજાબથી ઉપડવા અગાઉ મોકલી આપ્યો હતો.

સોલાપુરના સ્ટેશન ઉપર મદ્રાસ—મેલ બ્યારે દરીદામ થઈ ઉભો ત્યારે ત્યાંના પોખાળ પ્લેટફોર્મ ઉપર વળી કાંઈ ઓરજ ધમાલ મચી ગયલી નજરે પડતી હતી.

ભત્રી મીસીસ એમરસનને આ “ ટુ લવલી લીટલ ડોલ્સ ”—રસ્તેમ તથા સોરાબની ધણીઆણીઓ, પહેલીજ નજરે ધણીજ ગમી ગઈ હતી અને આખો વખત આ નવી વહુઓને પોતાની સગી બહેનોની માફક પોતાની સાથેની સાથેજ રાખી હતી.

સર્વે માન અકરામ ખતમ થયા બાદ તેઓ માટે ખાસ રાખેલી મોટરોમાં સર્વે જણાંઓ સોરાબનાં બંગલા તરફ હરતાં બોલતાં રવાનાં થઈ ગયાં.

૬૨] નવી વાર્તા હિંદમાં વીહલરના દરેક રેલવે સ્ટેશનને જો આને વેચાય છે

‘મીં સોરાળ, તું હાલમાં થોડાક દીવસ પુરતી આશાએ શે, અને ત્યારબાદ તારા વડા બાપને લખને મારી ઝોરીસમાં આવજો તારા નવા ઝોદાનો. અખત્યાર હું તુંને સમજવશ, તેટલાં તું તારા આ બાપને તમામ મારકોનો ચાલ આપી દેજો. તું સમજ્યોની.’ બલા કલેક્ટર સાહેબે સોરાળને સમજાવ્યું.

સોરાળ ત્રણ ચાર દીવસો પસાર થયા બાદ પોતાનાં બાપ રસ્તમને લઈ મીં કેમરસનની ઝોરીસમાં દાખલ થયા.

“હું તમો બન્ને બાપજોને જેમ બહુજ ખુશી છું તારી ટાકેન સુપરીનટંડન્ટની નવી જગ્યાનો ચાલ હું તુંને મારે હાથે મને સમજાવીશ અને સોંપીશ તેટલાં તું આ તારા બાપને તારી જુની જગ્યાનો ચાલ આપી શકશે. બીજું મીં મોઢી મને કહેવાને બધીજ ખુશ લી લાગેછ કે મેં તારા બંગલાની પાસેનોજ એક મોટો બંગલો આ તારા બાપને મારે તૈયાર રખાવ્યો છે, ત્યાં એવણુ પોતાની ફેમીલી સાથે અ.રા.મ.થા રહી શકશે” અને આટલું કહેતાં આ બલા કલેક્ટર સાહેબે પોતાની બેઠક ઉપરથી ઉભો થતાં તેઓને દાખીને શેકહેન્ડ કીધી.

“ફરે તે ચરે”—ખુર થાય તે સારાંને કાળે, એ કહેતી આ વાર્તાએ ખરી પાડી છે.

ત્રણ વરસની વાત ઉપર તો આ મરીજ ધરમાં હાય સોસારા, નીષફળતા, કંગાલ્યત અને જીખમરાજ સીરાય બીજું કશું પણ હસ્તી ધરાવતું હવું નહી. પણ હવે તે નેહરત વખત વહી ગયો હતો. આ તેને બદલે આજે તેઓને ત્યાં પૈસા-ટકાની બોલબાલા અને રેલમ છેલ જાણે હેમતી ભોગવતી થઈ હતી.

x

x

x

સોલાપુરમાં દર પડી જવાને આજે તેઓને પુરાં બે સાંલ થઈ ચુક્યાં છે. રસ્તમ અને સોરાળ આજે ત્યાં પોતપોતાનાં માનવંત ઝોદાઓ બે.મવેકે અને દરેક વાતે બધાજ સુખવાસી છે. રસ્તમની પાસની પેલી બંગલની બડી-બુટીના પ્રતાપે વળી તે ત્યાં એક મોટા અને વળી નામીયા વૈદ તરીકે પણ બહુજ વીખ્યાતી પામી ચુક્યો છે. રસ્તમ તથા સોરાળના નેક માતાજી, આપણે તેવણુ તરફ જો નેગાહ પે.હોયાડશું તો માલમ પડશે કે તેવણુ બપહજી થઈને રસ્તમ તથા સોરાળના ‘સેલ્યુલોઇડના બાબાઓ’ જેવા બે ગલગોટાઓને પોતાના બેળા ઉપર બેસાડી “તાતા તાજરડી ને ધી ગોરની રાજરડી” રમાડે છે, સાહેબજી.

સમાપ્ત.

બાહર પડી ચુકેલાં પુસ્તકો:—

જી થી ૧૫ નંબરની વાર્તાની ચોપડી
ખલાસ થઈ છે.

- ૧૬ ગરીબીનો ગુનાહ
- ૧૭ અદેખાઈનો અંધાપો
- ૧૮ નાર નીરાધાર
- ૧૯ પર ક્રોધી પ્રેમ
- ૨૦ પૂર્ણ પતીવ્રતા
- ૨૧ રૂપની રાણી
- ૨૨ હિછાછલીનો અંત
- ૨૩ ચતૂર ચાતુરી
- ૨૪ કુદરતની કરામત
- ૨૫ પરજીયા તો મહે!
- ૨૬ પ્રેમ શક્તી
- ૨૭ ડોળાતી દયાનત
- ૨૮ તોખમમાં તમેશમ
- ૨૯ બળવંત બળીદાન
- ૩૦ દિલાવર દિલબર
- ૩૧ ફાકતનો ફાંકો!
- ૩૨ કન્યા કસોટી!
- ૩૩ તમહીરનું ત્રાણુ
- ૩૪ કમબખ્તીના પારાવાર!
- ૩૫ પ્રેમનો પરમાર્થ
- ૩૬ ખુબસૂરતીના ખેલ!
- ૩૭ ગમ્મતનાં ગામરાં
- ૩૮ માયાકુળ મહિલા
- ૩૯ દયાનત તેવી બરકત
- ૪૦ બહેમની વિપતી.
- ૪૧ પ્રેમનું પ્રબળ!
- ૪૨ વફાની પુટલી!
- ૪૩ ખૂતે જીવર!
- ૪૪ 'અનાથ યુવતી'
- ૪૫ નાજનીન મહેઝબીન!
- ૪૬ "કરપીણ કારજો"
- ૪૭ "કુળવંત કળા"
- ૪૮ ખુલખૂલ કે બળા!
- ૪૯ નેકબદ નરજેસ

- ૫૦ વિર વનિતા
- ૫૧ દગાબાજ કુન્યા.
- ૫૨ નકલી નામદ
- ૫૩ ઠગાઈ કો'ની સગાઈ?
- ૫૪ ભપકાખંધ ભરથાર!
- ૫૫ "ભોળપણનો ભાર"
- ૫૬ વિવાહ પછીના વિધન!
- ૫૭ નાદાનીનો નતીજો.
- ૫૮ એક તાગડો.
- ૫૯ "વનમાગી વનિતા."
- ૬૦ ગરીબીનો ગબજ.
- ૬૧ પતિત્ર કે પાપી?
- ૬૨ વેશવાળ પછીના વાદળ!
- ૬૩ એ હમાન ફાણુ-મરદ કે ઓરત?
- ૬૪ અફસોસનાં આંસુ
- ૬૫ "પાપી પત્ની"
- ૬૬ દિલની સાચી
- ૬૭ કમાલ કોમિડી!
- ૬૮ નિરાળા નિરધન
- ૬૯ બલાનું બલ!
- ૭૦ ખુદાને દારનું જોડું
- ૭૧ સમાજિક સંકટ.
- ૭૨ દિલાવર દુસ્મન
- ૭૩ પરજયા પછીની પંચાત.
- ૭૪ પુનર્મિલન
- ૭૫ જસસ કે જહુમર
- ૭૬ સદગુણી શહેરીયાર
- ૭૭ 'નબ્વાણું તયની નવી!'
- ૭૮ પુરાનું પુરું
- ૭૯ તકોબરીની તોજેશ.
- ૮૦ માયાનો મોહ!
- ૮૧ "ઓરત કે આફત?"
- ૮૨ "જોડબાઈની જાંબળ!"
- ૮૩ 'ચીલ ઝડપ'
- ૮૪ વફાઈમાં વમલ!
- ૮૫ ફરે તે ચરે!

Printed by Moolchand Kasandas Kapadia at "Jain Vijaya" P. Press

SURAT & published by Ruttonsha F. Acharia

Crawford Market, BOMBAY. 1

નંબર ૮૬ મી આવતી વાર્તા, નામે—

“નાસેમજ નાદાન.”

આવતી તા. ૧ દીએ બહાર પડશે.

Leading Firm For

Reinforced Concrete Construction

**Simplex Concrete Works and
Construction Company.**

**Efficient execution of Contracts and skilled
Workmanship, Our Tile and Marble
work a speciality.**

Important works completed:

“Lakshmi Insurance Building,” “Prospect Chambers,”
“Al-Abad,” “Sun Rise,” “Queen’s Court,” “Gool Mansion,”
“Din-Daisy,” “Laxmi Nivas,” “St. Joseph’s Convent School”
(Panchgani), “Thackersey School Building,” Suna Mahal, etc.,
etc., etc., etc.

Specialists also in:

Coloured Cement Plaster Work

Concrete Road Construction.

Asphalt Roads and Roofing.

Always Consult:

**Simplex Concrete Works &
Construction Co.**

Engineers, Contractors & Manufacturers,
“La Citadelle,” Queen’s Road, BOMBAY.

TELEPHONE-24640. TELEGRAMS-“SIMPLEX” BOMBAY.

